

الْعُلُومِ بِمُحَمَّدٍ عَلَى سَائِرِ الْخُلُقَاتِ وَالْمُتَارِكَاتِ وَجَعَلْنَا

معلم: برای مسئول پروری برنامه تفریحی ۱۰۰ هفته یکاں و گردانیدار

مُسْتَبْرَأِينَ أَمْرًا وَنَحْنُ لَا نَمْنَعُ دِيْعَ الْحَوَاسِ وَالْمُدْرِكَاتِ

تبریزکنده در میان نمونی و شیرینی از سپردن حواس و قوت به درگاه

فَمَنْ أَمَرَ أَنْ يَعْبَادَ اللَّهَ وَفَرَضَ عَلَيْنَا نَادِيَةَ الصَّوْمِ وَالصَّلَاةِ وَنَبَهَنَا

بستر عظم کرد و ادا بعبادت خود و مفترحات بر ما گزاردن روزه و نماز و اکاذبه کرد

يَا رَسُولَ الرَّسُولِ عَنْ قَوَائِدِ الْحَيَوِيَّةِ وَالْمَنَافِعِ فَاحْمَدُ وَحَمْدُ كَثِيرًا

بفرستادن بیجا بھر ارقادہ نامی دہائی دھریل پس سکر سکریم ان عدا و سکر دہائی

أولها خارجا عن حد التقدير واشتراكه في مثلها مفردا مؤنثا

بہارِ بزمِ بیرون از حد بیان و سپاس بیکنم سپاس کردنی زائد بسیار

تَجَاوَزَ عَنْ حَصْرِ التَّخْذِيرِ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْقَدِيرُ الْغَفُورُ

از حیطة نوشتن او است خداى غالب توانا مجسمه

لِجَنِّهِ هُوَ اللَّهُ الْخَبِيرُ الْبَصِيرُ السَّمْعُ الْعِلْمُ هُوَ الَّذِي أَحْسَنَ

پیرمان دوست صاف خردار منا شنوا دانا او هست خدای که احسان کرد

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَشْكُرَهُ لَوْلَا رَحْمَتُ رَبِّكَ إِذَا

مجلس استماع و تدوین

دو ایام کسان زنی بجز کباب دست نهادن است بسیار است معبود

هو متبوع بالمجود وليس لثابت الدائم إلا هو معنا.

وَأَنْ يَرْسُدَ سَجْدَ وَنَيْتَ قَانِمَ هَيْمَنَهْ بَكَرَادِ هَيْتَ غَالِبَ

الْعُقْبَى الْجَزْأُ خَسَنُ خُتَابِكَ لَا خُتَابَ الْخَطَا وَلَا مَكَانَتُ الْيَقِينِ

آیت عربیک است در بارگاه تو برای ماحسان خطاب برای ایکه توفیق سراواتین

يَا حَاجَةَ الدُّعَاءِ وَالْتَصُّفُ مَعَ أَصْوَابٍ بِخَصْرَتِكَ رَجَاءُ الْعَفْوِ لَا عِنْدَكَ

رای نعل دعا و ملاهزی بهتر است بارگاه تو باشد سفوارین که جنت

أَمْحَابُ الْقُصُورِ عِنْدَ الْعَذْرِ مُتَّحِقٌ لِلضَّفْحِ وَالْعَطَاءِ * **نظم**

سامان قصور وقت صدر سراوا پسند مراد در گذر بختش

مُبْحَاكَ يَا مَنْ خَلَقَ الشَّمْسَ صَبِيحًا

پاک است ترا ای آنکه امری آفتاب روشن

لَا تُحْسَبُ أَوْصَاؤُكَ بِشَرِّ أَوْطُفُورًا

شمار کرده میشود وصعهای تو بدین سید و در ظاهر

مُسْجَاكَ يَا مَنْ جَعَلَ اللَّيْلَ لِيَأْسًا

و حریف است رانجی ای آنکه کرد آید شب بایر

مَا تُخْصِرُكَ إِلَّا ذُكْرُهُمَا وَقِيَّاسًا

ما طاف کرده نیست و معنیهای نوار دوم هم و قیاس

نعت بزبان ترکی کوب تیوند و او سر و قوتون فی نزار اول تو ملوک جناب ایر و کریم

ست بعدی او بیت علای کی لائق ده سار که جناب سبب که

أَنِّي تَسْكُرُ تَبَالِي أَوْ زِي سَادِحِي قِيلَدِي دُبَارِجِ فَاغْلُزْ دَعَا لِمُ لَانْدُ وَأُورْ كَا كَيْسِي لَانْدِي أَنِّي أُمْتُ

او سکو تندی بر نری با پیهر کیا اور تمام ماسلون باو عالمون اور او را و سپهر کوا و سکی است

أَيْلِدِي سَبْحَانَ اللَّهِ أَوَّلِ دِلْوَجِ حَضْرَتِ نَهْ گور گور اسم کریم منی هدایت نیک بول کور کورچی ایر و

کیا سبحان الله اول دل و ج حضرت نه گور گور اسم کریم منی هدایت نیک بول کور کورچی ایر و

در سعادت نیک یورت فی حضور دوزهر فی گیم شک نیک سوسوز لیتی فی نزار ایل قیلک و جی و در

در سعادت کی منزل کا حضور ہی جو کہہ کہ شک کی دریا سخن دور کرنی والا ہی اول

روان تفریبیہ کہ ہر ایک عرب فی اولوع فیصیح وبلغ لآذنی تل سیر قلیدی الی تحریر یا کرشی
 رواں تفریبی اور جو کچھ کہ عرب کی بڑی بصیرت اور بیہوش کوئی رہاں کیا اور کی تحریر ہی
 لآذنی کو شکل لآزینک پر حکانہ نورانی لوکبانی معرفت یا یلیق املادی کوئی لآذنی راس
 آدمی کے لوگوں کی محفل میں ور کے سمیع اور کی معرفت کی روشن کے اور یا و کوراحت
 و باغیر لآذنی طراوت الی سیدون لیتی باغیشلا دی نور کوکبیم بار چہ نیمہ لآذنی ریح ایر ذرا
 اور جگر و کوراحت اور کی دوستی کی بخشی پیدا آسمان کہ تمام چیزوں سے بند ہی اور کی
 رفت قدر کو رقب اوزی خفیض غر گیم وہ یکر و لآزیا مت لآذنی نخل آرد و تو یا ستل و ای
 رفت قدر و یکہ کراہی بستی پر رات بن ستار و کی آسودہ سی روتا ہی اور یہ آفتاب و آفتاب
 گیم بار چہ یا ریح لیتی لآذنی یا ریح راق بارانی الن نیک لآذنی نورانی لآذنی طوبی
 کہ نام رکشیز سی روس تر ہر او کی پیشانی کی نور کی غلامی پانہی ہر طول
 آدجای بستانہ او شل ایچون ہر سیدہ براق نہ قادر ایر در و حوض کثر و سبیل الی و نو
 بہت کی باغ میں اسو سلی ہر سیدہ کی دے میں قادری اور حوض کو تر و سبیل الی و نو
 قیلماق ایچون تولا تور بلبل موکوبنی منبر خانی تنا خطبہ اوقات ایچون جیپا کہ نیک
 کوئی کی واسطی ہر ہی بلبل شاخ کی منبریں اور کی شاکی خطبہ کی ہنسی کی واسطی ہول کے
 عمامہ فی ایستاکوچی دور و سر وانی ٹوئی نیک قسب کو ر غوربان قین قمری فی تیلہ کتو
 عمامہ کو باہی والی ہی اور سہ و او کی قد کے دیکھنے سے قمری کو دیو اور کی دل
 تور ترن و سرین انجیر وانی خلق نیک شیم ایر وروانی سر کو آملانکوچی لآذنی
 ہی ترن اور سرین میں اور کی خلق کے شیم ہی اور او کی کلاب کی سوار ہولی و او
 یونس لآزینک گردنی است شیم دور و او شل والا جناب بانگیم بار چہ بدعت و شیم
 سلون کے کرد کا گہوڑا شیم ہی وہ برتر حساب ہی کہ نام عت اور طر

خرمن لاریانی ذوالنقار کی تبرق کو سد و روی و کفر قبول نینگ کر فتوح لیتی انی ہدایت
 خرمن کو او سکی ذوالنقار کی برق فی جلایا آور کمر کی راہ کی تار کی کو او سکی ہدایت
 نینگ مشعل فی تائب او چوروی اینی اینی اوڑی ایلمری ستلاندی وانی اوڑی حبیب
 کے شعل کی روشنی فی اوڑا یا خدایا او سکو ہے پاس ملایا اور او سکو اپنا حبیب
 تواندی کوک نینگ شعلی او شول ایچون معراج کیچہ خسرق بولدی وکتہ کتہ باغی لار
 خدش ہوا آسمان کی چتین او سکی واسطی معراج کی رات میں بارہ ہونین اور بڑی بڑی کچھ
 نحوٹ بوٹہ ریدین خجالت سای ایچہ غرق بولدی فی براقات دور وانی قبر قول ایرورم
 نحوٹ او سکی قدرسی خجالت کی وریا میں غرق ہونین اور سکا یراق کہوٹرا ہی اور او سکا قبر غلام

رسالت کوک فی یلد زر وور محمد	جہان قیلیدی ضیادین پر محمد
پیغمبری کے آسمان کا ستارہ ہی محمد	جہان کے روشنی سے پر محمد
قرنغواوئی نینگ گلیخ بوچسان باز	نوکٹ بوادیدہ ادل شاہ زمان باز
تاریک گہر کے مانند جہان ہے	شیع اس گہر میں وہ شاہ زمان ہے

منہبیت در غریموم ولایت و امامت و لالی تسلالی دروج سعادت و ہدایت
 ایواح سالخہ مشکلات بلندی و برتری و قمار لامعہ فروات ارجمندی و پاک کہری
 لایحہ آیامین فضل و احسان و لواقبت مشرق سمندر و احسان اطفال معلقہ ادواح
 حدیقہ یضاد سلیم و انوار فرشتہ شب و صبح و عظیم اطلاق اصباح و شمس و نیازی
 در وایح انوار خدا پرستی و شب بیداری و معراج کنوز برآمد حاجات جہان و مقابلہ افعال
 حصول مرادات و دوران اعجاز و سقوط اصابت و استواری و دو عالم سطوح و رصانت و پادری
 قصص و خاتم نام بلند و اسنہ معارک و فیروزی ابد و یزدانوار جیہ جو و ذکر و ملو امع خدود

حس نیم و علو بهم شایسته سالک حق و یقین و راه سبیل و س میں جناب کرامت اب
 حضرت امیر المؤمنین امام المتقین علی مرتضیٰ روضی مصطفیٰ علیہ الصلوٰۃ والسلام دائمہ الطہار
 و اولاد ابرار و واجب الکرام اویند کہ انبیاء و اولاد خود سعادت و اعناق شوالہ عفت و عباد
 معقول و مجاہد حسن نیت و علاء و فائز بنیہ صفائی طیب ایشان رونق یافته و از صراط
 منشر و دیانت و امانت و قرون طریقه رسالت و ممانت مانتہ عنایت ایشان رونق
 خراش در دلج تاخته عراض میادین متوای عفت عده اوزان قائل تعمیر مساجد و محافل
 اعصاب مجملہ ایشان نموده در دوس رقیع کمر و خنوت کجاست اصرار قبول ادا م حبوب
 حبوب سبب خود در راج دست سعی ایشان فرموده سزاوار خطاب و طهر کرم طہیر از جناب
 کبرای ایشانند و شایان حدیث انا حرب لمن حاربکم از زبان رسول ایشان تسبیح و
 را بجلوس منیت مانوس ایشان رونق تازه و ظهور معجزات و کرامات و ابرقت و قدرت
 ایشان مازت بی اندازہ نسایم مژده سرور افراد اجسام از بار متر صد اعانت دم
 جان پرور عیسیٰ نهاد ایشان و اتملہ منفی طرب آرد و تفتیح الوار مشطر جنس لب و ریشا و بحر
 بنیاد ایشان پیروی ایشان در یہ نجات دو جهان و برہری ایشان خضر راہ قصور خیال و نظم

برہیہ ختم شد خیر و سعادت	ازینا تازہ رومجد و شرافت
رائیان رونق روزی ایمان	شجاعت پیرہ و راز زور ایشان

تعریف اصحاب جو بیلا اور غنیل اور موتیا اور اسطرح کی اور پھول کہ
 بلغ آداب رسالت کی رونق ہو سکیں وہ اصحاب علی جناب ہیں کہ جنکا باعث بالیک
 کوئی باغبان نہیں الا خدا اور جو قضا اور شمال اول نسیم اور اسطرح کی اور ہوا میں کہ
 جمن خاطر کو کہلا دین اور کمی محبت ہی کہ جنہیں پیغمبر فی اپنا احباب کیا جہا شک و خوار

کہ نہ زمین ترقی رود فی ملت کی چہی اونی وہ خزانہ بنانی والی ہیں اور جنہی درخت کہ زمین
 سی رواج احکام شریعت کی اونی اونی وہ جرّ تہانی والی ہیں اگر وہ بیل اور قو کی طرح
 کل اور سرور پر خیر و سعادت کی عاشق نہ ہوتی تو کیوں ادا اونی زمزمون یعنی مواظبت کی
 سامعین جنی و موت کی اپنی کانوں کو سنائی اور اگر نہ ہر کی پانی کی مانند کیاریوں میں جن و
 انصاف کی روان تہی تو کیوں تماشائیوں فی اوسوت کی اس سیرنی زیارت سی اونی انگو
 تہندک پہنچائی اگر وہ مستحق علوت تہ ہوتی تو کیوں نسیم سحر کی طرح عنایت ایزدی اونی
 ترقی مارج کی کلر اگر کہ کلماتی اور جودہ بر سر باطل ہوتی تو کیوں خلقت خدا کی اونی قبول اطاعت کی
 بود ہی اپنی زمین خاطرین پٹھلاتی اونی سسی کی مشون فی جب خار زار شک کو جرّ سی صاف کیا
 تب ہر ایک کا پاؤ اونی راہ میں پڑا اور جب اونی عدالت کی سلجون فی برکت کی گرسون
 اور ناگو باکل ہر دیا تب سب کا قدم ثبات و یقین اوس زمین پر گرا اگر اونی قدم میدان اٹھا
 دین میں سب سی اگی نہ پڑتی تو ثانیان نزول آیہ کریمہ السابقون السابقون حضرت حق سبحانی
 اور زبان رسول سی کسوا سلی اصحابی کالنجوم کی جانی اگر اپنی متعل سسی کی روشنی نطلت
 کفر کو نکھوتی پیشوائی اگر نصیب اونی ہوتی تو بی کی پیروی میں اور صدارت اگر بانی تو فرست
 گستری اور پیغمبر کی دنبالہ دوی نظم
 وہ میں منبع بخشش بینہ وال
 صدف جیسی ہو در خطان سی پر
 وہ میں معدن فضل و علم و کمال
 چان اونی ہی سدل و احسان سی پر
 آغاز مدعا الم بعد فقیر تقصیر خواجہ
 امام الدین معروف بخواجه امامی غارہ طراز چہرہ شاہد این بیان است کہ چون این خاکسار
 بمقدار اشرف سعادت تملک حضرت سیر و مرشد برحق مسجود طائفہ خیر مطلق قلم قبلہ
 و کعبہ ارباب ایقان جناب مرزا محمد حسن متخلص بقلم الشکلا الیاد اذاتہ علی سوس

المستشهد من القرآن الطويل ^{الطويل} در تحریر تر و درزی کردید اکثر رقعات کو چاک و طویل حکید
 خامه اعجاز شامه ملازمان مدوح مشتمل بر اقوال از صحیح و شتم عبارات و فوائد ^{چند} مطلقا
 و تعلیم طریق و مسل و سونو الفاظ و فقرات و حسن و بیج ترکیبات و اجتناب از افراط و دوگر
 مذمومات و تحفظ مقام تشبیه و بر خاسته مطلقا حاجت و محاورات که متمسک ^{بجای} مطلقا
 باقیان بیایه کالان ضبط این مارج تواند شد مع و یک حالات زمانه و حکایات بزرگ ^{بزرگ} است
 بعضی از رب و جواب بعضی مطالب میرسد و هرگاه بعد حصول فراغ از تحریر بشر ضرورت میر
 رود کار روایی فواح مغرب صورت بست و چند سال بذریعۀ پابندی قیام مضامین ضلع
 ائمه اتفاق افتاد و خطوط طویل محتوی بر آداب و بار و تالیف اصحاب بر روی کار و طریق
 ملاش و سلیقه معاش و دیگر لوازم و ضروریات دنیوی و صفات غیوری و فوائد مصوری و
 درستی عزیمت و استقلال طبیعت که دلیل راه به تزیین افلاق و غریزی در آفاق توان گفت
 با دیگر و قائل غریبه و سوانح عجیب و حکایات موافق مقام و مستحیات نیک انجام قدر این برای
 ساعات سیمت آیات برورد و ذکر امت آموشد از آنجا که این مسیر و از ابتدا و در حصول
 بر رفته کوچک و خط طویل را بمنزله نشان نژاد و سوره اخلاص و سوره رحمان شمرده بقصد
 ترتیب غریز تر از زبان نگاه میداشت و قتی که نوبت به پیش شدن یک جزو دانی رسید ترقی
 خاطر تجبید مطالعه و ذکر این استقاده تکلیف صاف کردن آن برای جزای ساده نمود و بحسب
 موافقی چند مدت درازی دست این آرزو و حائل کردن خریدۀ حصول نکرد و آنچه شوق
 بامین مراد نرسید آخر ^{۱۳۲} در سنه هزار و دصد و سی و دو هجری به بعد حکومت تاج امار
 اشرف الوز را بنده کان دارا در بان رفعة الدوله برفع الملک نواب غازی الدین چندین بار
 تشبیهت جنگ دائم اقباله و زاد اجله که بزرگ و کوچک زیر ظل عاطفتش برادر دلباش

و گریبان و بجمول الطمینان از ریخ پریشانی بر کران انداز انصرام این مهم فرلفت دست داد
 و ازین سبب که اجزای کتاب مرقع تصاویر رقعات عربی و ترکی و فارسی و هندی نتیجه
 طبع جناب ممدوح بشمول نظم ضروری ^{اینها} ^{که} ^{در} ^{خطبه} ^{هم} رعایت این بر اعاده الاستعمال
 بکار رشت یعنی حمد بزبان عرب و لغت بزبان اترک و منقبت بزبان فارس و تقدیر ^{اینها} ^{که} ^{در} ^{خطبه} ^{هم}
 بزبان هند با نظم نظم هزار و تحریز پذیرفت و نظر بر فوائد مندرجه مکاتیب نام نسخه معدن
 الفوائد قرار یافت تا طالبان فن بمطالعه آن فایده یابند و دعای خیری در حق این
 کثر مرزبان سر زبان آرند آغاز ^{اینها} ^{که} ^{در} ^{خطبه} ^{هم} رقعۀ اول سراب خواجهکان عالی
 و مقدماته بخشش کوزه جان بلغات نشان سلیم الله تعالی بعد اشتیاق لقای شریف
 که عصافیر تحسیر کونان را مالش بنجه شایه زیارتش فشاری میدهند پوشیده
 نمایند که تا امروز جایگاه خدام دولت جناب عالی و ام اقباله شرف افزا بود و آن قطعه زمین
 سواهی مقام مجبوری نامی ندارد و بدعای عمر و دولت ^{اینها} ^{که} ^{در} ^{خطبه} ^{هم} الضاحب مشغول است و یکم ربع
 اینجا رسیده بودیم و اگر انظرف آب بهم که مسافت آن نیم کوه بیش نیست داخل حساب
 کرده آید هجده ستم و بیخ الادل بشمار میرسد صاحبان هجده هم که شش تا چهارم ^{اینها} ^{که} ^{در} ^{خطبه} ^{هم}
 که امروز است شمار نمایند و هنوز نویری کوشش آشنائیت بعضی هفدهم شهر حال کوچ
 بلکه نشان میدهند بعضی بتاریخ نوزدهم ^{اینها} ^{که} ^{در} ^{خطبه} ^{هم} العلم عند الله مکتوبه یکم هجدهت و الله شبا
 نوشته بودم الی یومینا هذا جواش نرسیده و قتیکه می آید و رلف مکتوب خودم نزد صاحب
 روانه خواهم نمود تازه اینکه راجه هلاس سنگه برادر راجه نواز سنگه متوفی که عامل این کشته
 بود پری روز مقید شد و شتر سواران چار طرف برای آوردن زمینداران و اهل محله
 رفته اند باید دید چه می شود تا وقتیکه آنها نمی آیند و انظام این ضلع صورت نمی بندد

مایه و آفتاب گرم از خیمه چه چشم گنده می شود ایضا یکی از اخبار تازه نیست که بسرام
 نام زمینداری بود که بحسب ظاهر رجوع بعالمی سرکار داشت و در مسالمة بلاگرار میرسانید
 لیکن در باطن مخفی زمینداران و محرم اسرار و جلای طاع الطریق بوده است ^{در پیرین}
 روز یکشنبه ^{یازدهم} نوه شده در چلی خود مشغول تماشا شای رقص و محو آواز غنچه گران بود
 سواران رساله قند باری غافل بسر و قتش در رسیدند و مرد که را با چند رفیق بندها
 گرفتار کرده آورده و طرفه نیست که مرد که میداست که شیوه طرازی در فاخت او باز در آن
 در هزنان محروم حضور پرور شده است و با اینهمه نگر سخت و قتیکه سواران قند ^{در محرم}
 نزدیک رسیدند آنوقت اراده کردند که از آنها براهی اینکه بجای خود بماند و قصد کردند که
 راه را برگردانند و بطرف قلعه دیگر متوجه شدند و مرد که باز تسلی شده مشغول رقص شد
 حریفان وقت شب از اطراف برگشته بگذریدند و بر سرش می آیند و مرد که را میگیرند آدمی
 نیست برای خود بچه قیل است پریر و زیاده روز بخیر گرانی زیست یا بش کردن زیاده خیر
 از حضور اقدس عا و از آقا صاحب سلام برسد و عمو صاحب خود را بعد سلام نیاز
 باید گفت که البته شب در اینجا وادی آسایش می بینم باقی تمام روز آفتاب کرم مصاب
 و همدم است حضور ما و یاس روز رقصه و درم خیز جبین فردت و کلکونه عارض
 فتوت سلک الله تعالی لفاظه خطوط دیر و زه که پانزدهم شهر حال بود بمطالعہ درآمد بسیار بجا
 گردید که از حکم حضور عدول نکرد و دید هزار آفرین بر سلیقه و شعور تماشا باشد که مرضی بزرگان
 شمار فتن صاحب شکوه آباد نموده است و نیست و حق بجانب این صاحبان است زیرا که
 علو و دوام ایشان مقتضی آن نیست که فرزندان ایشان اطاعت محال بکنند لیکن
^{علاء} ^{ای رندان} تر دمن این اطاعت در اصل انقیاد حکم حضور است با اطاعت عامل چه سر و کار آنرا

از معنی بعینه انحراف از حکم ولی نعمت است حالا هر چه از حضور او بشود و بجا آید
 این نیابت در اصل تربیت شماست البته در چند روز کار تکمیل اری آگاه خواهید
 شد و بر روز که چهارشنبه بود از خدمت خالص صاحب مرض شد و زبانی آدم خود ویران
 و ریاضت کردیم که اسباب خالص صاحب همه روانه شده بود و خود برای رخصت در خانه
 رفته بود و فرستاد یک پاس در برآمده خود هم روانه شده یعنی ویران که چشنبه و تاریخ پانزدهم
 بود و خالص صاحب مع الحیر از لکهنو روانه کردند شدند دیگر آنکه من این وقت تنگ فرستادم
 این سبب بهمین اتفاق و زبیده شد بعد ازین خط طویل خواهد رسید از تفصیلات حضور
 چه عجب که وقت روانگی خود هر جا که بدولت و اقبال تشریف برز شما را نیز در رکاب خود قرار
 فرمایند زیاده خیریت رفته مسووم معین الفصاحت و تر الشراذت سلمکم الله تعالی
 عنایت نامه والدیه صاحب شامیر و سف علی خان دار و رفه حبیب خاص حضور پر نور رسانید
 چون چهارش عربیت معلوم نیست که مطلب آن حالی شایدا نشد عربی آن چندانی
 منطبق نبود لیکن غور کرده باشی و الا از اکثر جا معلوم میشد انشاء الله العزیز بعد از گذشتن
 رساله قانونی محمدشاه نیز عبارت عربی خوب و دلخواه خواهد نوشت محنت شرط است
 معلوم نیست که از یاد گرفتن ابواب مزید فیه فراغت شد یا خیر بعد از ابواب مصادرت
 و قبیله مصادری می شود از صرف مطمئن میشود یا قیامند نخواهند و در تریاد خواهد گرفت
 قاضی صاحب چون چون محمد مرزا اشرف نوشته بودند البته سوای یکد و عیب صفات
 حمیده هم دارد دیگر از اخبار تازه اینکه بر روز جمعه که پنجم و پنجم است ضیافت جناب عالی
 در بر کار مرشد زاده خود و اقرار پذیرفته لیکن صبیحیم تشریف خواهند آورد و شایسته
 کرده مرض خاص خواهند شد از بیعت کیفیتی که دل میخواست ماند از حضور با شما حکم

رسیده ۲ دهرگز در کمان نبود که اول روز شریف می آرند و روز یک پاس روزه
 عرض داشت جناب عالی متضمن تعیین یوم و وقت رسید با الجمله چون اینجا هم خانه شما
 بر تاجاچه موقوف است یکجا نشسته احتلاط خواهیم کرد شما را خواهیم طلبید و آنجا صاف
 هم صاحب مرزا ابوالحسن صاحب خیلی سعی داردند که این بار بکر بلا باید رخصت و سوار
 مرزا احمد داماد میراثا الله خان صاحب چند بار گفته است که من کر بلا را ندیده ام و
 خانصاحب هم گفته اند که یکبار این راهم راه خود برید پس خاطر صاحبان از حضور
 رخصت طلب خواهم کرد و اگر عرض من پذیرا شد میروم والا مجبور است و باعث اینهمه
 در رخصت آمد جناب عالی بروز جمعه است هر چند من خود ازین چیز با دامن برچیده ام
 لیکن چکنم که چنین امور تعلق برای من دارد زیاده خیریت الحاصل اگر مناسب
 شمارامی طلبم والا خیر **رقعه چهارم** کوکب برج شرافت و سعادت و یاسم
 بهارستان ایلیت و رشادت کوکب بی قیمت صدق قابلیت ذلکته وافی و یاقوت
 شاهوار معدن فصاحت و خوش بیانی فارسی مضار را شایر داری مقدمه الجیه
 معجزه فقره طرازی عند لیپان خوش آواز شاخا بر بلاغت و احسن صوت آموز
 طوطیان شیرین مقال هند خوش کلامی از و پیر و اند و زبانی سکه آرای نقد نکرده
 و رنگ بر و بطراز تصویر خجسته سرانجامی عارج معارج بلند مقامی خواجه محمد
 سلمه الله تعالی الحمد لله که ایرسیاه کلک غرملک شاد و سبستان تسوید عبارت
 روزمره اهل زبان که منشیان بلاغت نشان زمانه و عبارت ارایان در کاز
 یگانه از نرگس شهبای این بوستان تا بگل خزر زهره فرق نکرده اند کمانی بیبا
 و تر دستی طبیعت آن کل سر سبد کمال و مشکوفه نو بهار فضل بزر وال از دایند

می شود بریندیشد یکی دو خا صاب رسیده است خط در داک جناب عالی تلف نمی شود
 منکره در خط سوای داک فرستادم سبب این است که در خانه تاج الدین حسین خان
 نوشته بایشان دادم که موقوفه عتیقه خود که اسمی غلام حسین خان صاحب روانه می نماید
 بفرستند معلوم نیست که سوای این دو خط هم خطی بشمار رسیده یا خیر اگر می رسید البته
 در بخت می نوشتند لیکن نمیدانم آدم خان صاحب راجه ملاز که خط ترسانند خلاصه
 پنج مسود پیشتر فرستاده شد حالا دو مسوده حال هم ترجمه شده میرسد ده یا یازده
 دیگرانده باشد پیشتر در خطی احوال در بار نوشته بودم خداوند رسید یا نه رسید این بود که
 جناب عالی روزی شش بود در اشرف ملی خان دارو نه داغ و قیحه رسید که خواجۀ پادشاه
 را دعوت کرد بر بار منی بنیم جناب عالی فرمودند که ایشان بشکر نمی آیند طرف ثانی عرض کرد که
 سیر هم ندیده ام خود بدولت تبسم کرده فرمودند که من با ایشان بخش دارم خان فرمود
 گفت حالا معلوم شد که مورد عتاب ارشاد شد استغفر الله این چه حرف است ایشان بمان
 ملاقه روحانی دارند من هم با ایشان بهین ملاقه دارم آدمی بلیاقت خواجۀ پادشاه
 کجا پیدا میشود از فتوت و مروت و امانت و دیانت و صدق کلام و اکل مثل هر چه
 بگوئید برایشان ختم است در هزار سال مثل ایشان یک کس باین صفات بهم میرسد
 از آن تا دیر ذکر خواجۀ محمود خان صاحب ذکر خواجۀ وزیر خان صاحب بخش صاحب
 قاضی صاحب خواجۀ صوبه مرحوم اندر ارشاد شد که خانه ان ایشان مثل آفتاب روشن
 در بند است و من بزرگ و کوچک اینجا را امید انم من بعد ذکر انگشت رازی جناب
 قبله و کعبه و تبدیل رنگ ایشان در انحال یعنی کاهی سرخ شدن و کاهی زرد شدن
 و کاهی کبود شدن را بیان کرده فرمودند که هیچ تماشایی باین نمیرسد باز ارشاد شد

که این تبدیل لون هم از سبب صدق و دیانت است زیاده خیر است این گفتگو را در منزل
 سوم کنار نهر کلبانی اتفاق افتاده رقعہ ششم ^{در این روز} ششم ^{در این روز} ششم ^{در این روز} ششم
 احوال الله تبارک و تعالی بعد استیاق مخفی نماز که در روز بخت و یکم شهر محال روز شنبه مکتوبه
 شما در جواب نوشته فقیر کتایب پنج سجدہ ثم اودم غلام حسین خان صاحب رسانیده بود رسید
 مسرور ساخت از عبارت این خط بسیار حظ بردم از اول تا آخر فارسی آنهمه است
 و درست و لائق پسند اهل زبان بوده است آفرین صد آفرین در یک عبارت قدر
 شک و در محبت محاوره بخاطر من ^{ایضا} رسیده بود چون بتامل نظر کردم من خودم غلط
 کرده بودم شما همه خوب نوشته بودید خلاصه از روز یک از مقام گاه روانه شدیم
 الی یومنا نداسه قطعه خط اسمی صاحب روانه شده در تا پیشتر یعنی بستم و یکم خط
 بستم و در داک ملفوف خطی عالمی میراثا رسد خان صاحب بود از میر محمد تقی صاحب
 گرفته باشید و خط بستم و یکم مولوی مصاحب علی صاحب خواهند رسانید جناب
 مولوی صاحب مدوح از بنارس اراده فیض آباد کرده بودند چون با ظہار مسافران
 دریافت نمودند که در راه بنارس و فیض آباد زمیداران مسافران را میکشند
 و لشکر هم قریب بود بخط مستقیم من جا آمدند و دو کوچ در اوراق تاج الدین خان
 صاحب همراه ما بوده اند از جهت اختصار کوچ فوج دریا مسج چنا بعلالی دام قباله
 روانه پیشتر شدند البتہ دو روز یا سه روز پیش از ما آنجا خواهند رسید و خط
 شوم نهمین خط امر در بخت که بتاریخ بستم و دوم روز یکشنبه نوشته می آید نهم
 در داک اگر نیز ملفوف خط غلام حسین خان صاحب روانه خواهد شد تمام شد
 این مقصود بعد از این بشنودید که این معنی بر مرتبه یقین رسیده است که یا خط من از الد

شما نرسیده با جواب در راه تلف شد یا فرصت تحریر بعضی مواضع دست نداشت
 از راه بی خطی نوشته اند در جمیع صور اتحاد و روحانی که میانه من و قاضی صاحب است
 شکوه را نیکو دارد که راه بخاطر یابد اگر خط فقیر تلمب مطلب ضروری می بود آدم اجیر خوا
 گرفته میرسد آنچه از اراده خود در خصوص تفصیل چه میاش خدمت والدین و دیگران
 نوشته اند از زیاده ازین توفیق رفیق گرداناد جان من قلت و کثرت و چه همیشه موف
 بر محبت و اتفاق است لیکن آدمی را باید که از سعی باز نایستد درین صورت اگر نوشته بود
 خوشه داد یا بار آورده و فیهو للطلب والا مطعون امثال واکفا و نخواهد شد و در سبب محبت
 جفاکش شام و سیوف یمن و کلاست خواهد بود الحاصل عزم درست با عقل صحیح مط
 است همین انسان است که چنگیز و ذوالقمرین میشود و پیغمبر ولی نیز بعضی از همین
 فرقه زرد و یحیی و مسخره و قرقساق پس بر سر فرزند و چیست که اراده خود را تابع عقل
 سلیم داشته باشد یعنی هر چه بکند بفرمان عقل کند تا گرفتار دام مذلت و رسوائی نشود
 هنوز شما طفل ناز پر و پرگهواره هستید نیک و بد دوست و دشمن دنیا را چه دیده اید
 آفرین بر هست شما که درین عمر این اراده بخاطر دارید خدا حامی و یار و رستگار و جال خود
 شما این اراده با دارید بعد ازین حقی و تنزل با اختیار خدا هست همین عقل و اراده
 سلامت باشد از حضور و جابر سد زیاده خیریت **رقعه** هفت خواجهم السلام
 سمرقندی سلمه الله تعالی مسوده صاحب میرسد لیکن احوال این را از من دریا گفت نموده
 بر کاغذ دیگر صاف خواهند کرد و بعد از صاف کردن و ملاحظه من در آوردن نقل آن
 نزد مکتوب الیه روانه خواهند نمود من هم فردا می آیم باین صورت که اول مرزا جعفر
 را خواهم دید که از روز پنجشنبه نوشهر حال ایشان را ندیده ام سمت شکوه گذران

و صوای روز جمعه بمهرزای مدوح فرصت دست نمیداد خواسته بودیم که این مهم را حواله
بجمعه آینده کنم لیکن دل باین راضی نشد زیرا که طرف ثانی خواهش ملاقات از تیر دلدار
انقدر بر این التفاتی خوب نیست الحاصل میز را دیده آنجای ایم و امر و از صبح طلبه باران
ترد فقیر بود و محمد اکرم خان پسر خانبهان جناب عالی و محمد کامل خان لاهوری و سیدی
حسین خان آمده بودند آن هر دو صاحب خود این وقت رخصت شدند سیدی حسین خان
نشسته اند دیگر خیریت رفته هشتادمین پیر پیر است نورانی شمس من اقبال کم نبود
اشتیاق فراوان مخفی نماند که رقیبه سرت طراز زبان ترکی که عبارتس از روح امیر علی
نوائی تازه میگرد هفدهم شهر حال رسیده دل را بهجت تازه و روان را راحت بی از
ارزانی داشت درین محبت نامه از سبب تعجیل بجای لفظ جائزه جاریه از قلم شما
مترشح شده بود در جناب والا می شاکیان غلطی کفر است و خوب شد که منی خفان بخیر
در آورید و الا از خفان شما اگر منی شهر و مروج که خدا کند می بود خیلی ریج بر میداشتم
الحمد لله که شما از ان خفان که امیر نوادای نازک طبع ناز پرور بان متصف اند محفوظ
هستید خدا همیشه بر کران دارد و از مصروف بودن آن اقبال نشان تجرید و مطالعه
کتاب کمال شگفتگی بخاطر دست داد آفرین صد آفرین هر چه میکنید خوب میکنید و بر
خود میکنید روزی بکار خواهد آمد جهان را همان نیست که تحصیل علم و کسب کمال بر
بهر سایندن مبلغ خیر است و نزد عیال این معنی از سر غلط زیرا که از کسب فیض اقل کلیل
ذات و رفعت نفس مرکوز خاطر ارباب بصیرت می باشد و آنچه در خصوص رسیدن
جواب مکتوب از طرف والد یاجد خود خواسته اید نزد فقیر ربط کلی با صداقت
دارد و از دو حال بیرون نیست یا خط را تم در دوک انگر نیمی تلف شد یا جواب آن از

منت هرگاه با خاصيت غنايها گردانين جيران اين معامله ام بديهي است كه خط احدي
 در دواك اگر نيزي تلف نمي شود و اگر مکتوب اليه كه خط براي اوست هم بجايي حركت كند
 باز خط را ضائع نمي كند يا بكتوب اليه ميرسد اگر در همان قرب و جوار تردد دارد و
 اليه كه نوشته است پس ميدهند بخلاف دواك چنانچا ليالي كه هميشه در چهار خط دو خط ياد
 ميز و بالجه با ايند از تيامن جواب اضطراب كلي دارم امروز خط ديكر بعد عصر روانه خواهم كرد
 درين عرض مرت كه تا اينجا داريم اگر جواب مي آيد بصاحب ميرسد والا بگفتن خواهيم
 طول اين سفر بانيتر ته در روم نبود من اينقدر كه ميگويم از سفر تنگ آمده حرف نمي زنم
 بلكه از بي شغلي متاذه ام والا پيش من لكهنؤ و محراي قح دق هر دو برابر است ليكن بشهر كه
 اميد حصول منفعتي باشد والا ديوانه نيستم كه مغز استخوان پيشش آفتاب گرم نمانم
 و احوال فرق افتد و اكمل تو را قبحه كه آيا نيكره بيار سا تو را تا نابولدي ليكن اگر خواجه قاضي
 يوزيك بيار سون لارين قورماس مين روزيكه آن رشادت نشان از شهنش بكان
 در جلد دي خدمت حاصل نموده روميه خواهند فرستاد خوش خواهم شد قبله و كعبه را
 و وزير صاحب اسلام نياز و تار دانش لاريكفي دما و مارچه سيوكو چي لاريمني سلام
 دكراب ياراتق دين في فائده در رقعته ^{هفتم} آينوش چشمه طلايت و شيرين گام
 نمر طلايت طالعمر بعد اشتياق ديدار شريف مخفي نماند كه دير و زك پانزدهم شهر حال
 بود از فيض آباد كوچ پنج كرهي اتفاق افتاد و امروز بياره مين قدر كوچ شد بس فراد
 سلطان پور ميرسيم از انجا به طرف كه آب روانه جلوكيشنه مي روم درين سفر سوا
 مار و كروم و خرباچيز ديكر از قسم شكار ميت مرزا مهدي علي خان صاحبزاده كازا بطن
 خاص محل است يك روز پيش از كوچ در فيض آباد مغضوب پد رنده روانه لكهنؤ

گردید سبب مقهور شدن آنکه پنج تنی هیچ سر داد و دست خاص بر داری ^{اینکه} آنکس رسید
 هر کاره مفصل خبر بحضور بر چون نوبت تحقیق از خودش رسید نام یکی از رفقای خود ظاهر
 کرد که من نزد ام او زده است شاید او را مبلغی راضی کرده باشد لیکن چون او را
 بحضور در یافتند شده بود تیغ از بند برید و از شکم بیرون کردند پوشیده ماند که چند روز
 پیش ازین وکیل عامل سلطان پور را بر سر سوال ^{این فقره را در سوره ۱۲۵} و جوابی از لشکر رانده بودند معلوم نمی شد
 که حالا خود باراده برق چشم سرکشان گرفتن و تهدید دیگر آشوب را و اخذ نذر و نیاز زبان
 ضلع می روند دیگر اگر دو مسوده دیگر که هر دو عربی است ترجم شده در لفافه همین قیمی می رسد
 رفته اولی که در ذکر سپ است خیال مختصر بود و رفته رفته که زیر این رفته نوشته بودید
 احتیاج ترجمه ندارد الفاظ همه صاف است هیچیک از آن بالفت نیست مگر در
 ترکیب آن قدری خورمی خواهد شما بجای خود غور بکنید هر چه دریافت می شود آنرا حواله
 دهن نمایند و آنچه نخواهید فهمید من خواهم بفرمایند اما رفته دوین طویل بوده است ترجمه
 آن درین کاغذ بکنید مجبور ترجمه عیانی که باقی مانده بود و بر پاچه دیگر نوشته شده بود
 کاغذ را ملاحظه نمایند همه بخوبی حالی خواهد شد و در رفته های فارسی بعضی عبارت ها که
 بر ذکر مسله علم ریاضی است البته نفهم شما درست نخواهد بود زیرا که من راه اختصار می بردم
 و شرح آن طول را می خواهد ان شاء الله القدر اینهم بوقت رسیدن فقیر آسانی خواهد شد
 دیگر آنکه شخصی درینولا فرمایش بر فقیر کرده است که یک رفته در تهنت سر فرار شدن
 شخصی بخدمت پدر از حضور پادشاه و تعزیت پدر او بنویسید من خود البته نوشته
 خواهم داد لیکن بخدمت صاحب تصدع می شوم که صاحب این رفته را سر انجام
 نموده مسوده آن نزد من بفرستید نام خدا شهرت شما شهر شهر رسیده است

رفته و به هم فریاده بوستان امارت و جلالت سلطنت الهی بعد شتیاق باغی می ماند
 که مضمون عرضی اسمی قبل و بعد خط اسمی خودم که بصیاحت حسین بیک خدمتگار رسید
 امروز که پنجشنبه غره ماه عزت عالی من که دیدن بر بیت عالی شما که هرگز شرفی آید
 نخستین و بر قاضی چقیقت دارد دی روزی است که در بروی بزرگانه شما بنظر
 استاده می ماند لیکن بنای دولت انسان همین سعی در کار خود خدمت گزاری در
 داشتن آقا است شما سرباع امارت هستید از استاده شدن صاحب چمن دولت
 زیبای زینت دارد خدا کند که شما بهین استاده ماندن دست اندازگان بگیرید و صلاح را
 که از نامی پرسید بخدا که صلاح ما به صلاح خود شما است عقل شعور شما محل اعتماد است
 هر چه خواهید کرد خوب خواهد کرد من از پری روز مولوی میر علی و میر نصیر الدین مرغی خاص
 شما را تا بنا که بنا رس ساینده بحضور آمده ام هنوز تاج الدین حسین خان صاحب ماندند
 ام بعد ملاقات دشوره هر چه قرار خواهد یافت نوشته خواهد شد دانائی همین را میخواند
 که اطاعت آقای خود پسند باید کرد لیکن خدا کند که شما را رفیق خود نماید بهر حال امور دنیا
 اتعاقبت هر چه بظهور رسد اینوقت در جلدی همین قدر اکتفا رفت احوال باقر میگردد
 دریافت شد خدا کند که بماند عمو صاحب تمانیز ترفیع تاج گنج اکبر اباد را تمام کردند من
 از اول تا آخر دیده کم و بیشی که مناسب بود بعمل آوردم نقل آن نزد صاحب هم خواهد رسید
 و خط سابق باقا صاحبان مخدوم رسانیده شد جواب آن در همین خط ملفوف است
 و دو خط که امروز آمده است جواب آن بعد از این خواهد رسید و رفته میر نصیر الدین
 لفاذ درین خط است مسکین مراعات حققت و نقل خط نموده من هم برای همین لفاذ
 نگرده ام جائیکه انیقه را اشخاص را یاد میکنند گاهی بدو سطر امارت لال را هم یاد کرده

باشید که از هوا خوانان است و مقدمات زلزله هیچ حقیقتی ندارد و همان حاجی که همانند
من قدم بقدم شما هستند وقت رخصت تا بدر وازه می رسانند از نا هر سنگه نیازمند
و اشتیاق بابر سه خطه شاکه اسمی ایشان است و قتیکه آقا صاحبان خط خود را خواهند کرد
بایشان خواهد رسید رقصه یازدهم متعار بند طوطیان شکر خا نشین گفتار
دقلم از کفستان بلینان در فن نزاری مرزا امامی صاحب ام کماله از رقصه دی ششی
احوال خیر مال ذهن نشین این خیر سگال گردید غریب بی پیر را بهر نوعی که باشد روغن تازان
راضی برین باید ساخت که راه قدم پیش گیر والا غوان اینقدر خوش کجا دارند که
هر روز از ضیافت آن کر سینه طبع از لی عهده بر آستونند همین قدر باید گفت که مراد
شاهواریدانه های تر با اشخاص ضعیف الکنیه که نقدی غیر از هزل در بساط نداریم حیران
نمی توانیم کرد اگر میروی برو والا بکنند ناخن بیخ تو کنده خواهد شد دیگر آنکه جزو متمم است
رستم مرسل است فرستادن جزوی که بخدمت شریف است چه ضرور بهما نجا باشد من
خدم آمده میگیرم و لفظ مفرسن بجای فارس را قلم نیز ننیده معلوم نیست که طرف ثانی بطور
خود نوشته آورده بود یا مستمسکی هم بدست خود داشت لیکن چون مردم استعد او هزار
مسافت دور از کوچه تحقیق است بحریرا قابل اعتبار نیست صاحب چرا قلم بر آن کشیدند
و اینهم دریافت نشد که او را از ایراد لفظ مفرسن بجای فارس چه فائده بود فرض کردم
که هر دو یک معنی در لغت مذکور است لیکن جائیکه لفظ فصیح مستعمل یافته شود چه ضرور
که آدم دنبال غیر مشهور رود دیگر مخفی نماند که در رقصه ملازمان که دوسه روز پیش ازین
چکیده خامه بر آعت شما بود این عبارت ما را ازین قصه با چه کار سخت متحیر شدم
زیرا که هیچ رازی از رازهای صحت و سقم زبان فارسی از انصاحب مخفی نیست

پس با وجود این مسلمات ازین قصه با بجای باین قصه با خیلی استبعاد دارد گمان می رود
 که در عالم تعجیل تحریر اتفاق افتاده والا این مقدمه مقدمه نیست که از صاحب کمالان پنهان
 بوده باشد اینده عنان برست بی پروائی نباید سپرد و قصه حلی آقا صاحبان که مرزبان
 صاحب برای خود می خواهند باز در عالم تحریر نمایند که من آن مطلب را به بنیان متوجه نمی نمود
 و در وقت بعد مطالعه در البقره دست می شد از ما هر قدر که عرق ریختی اسکان دارد و بیاس خلی
 شریف بطور خود رسید زاده خیریت بر محرومی ملازمت جناب امیر صاحب که آتش
 افروزی ایشان تریک در عمارا گرم نمی کنند تا شرف کلی دارم این وقت طعام سال گز
 جناب عالی از خانه خاص محل آمده بود قدری بخدمت شریف هم میرسد رقعته دوازدهم
 بنال نورس حدیقه معانی و در دانه صدق نمکته دانی سلمه الله تعالی خطی در جواب یکتوب
 والد ماجد شما میرسد در خط خانگی معقوف نموده باید فرستاد و جداره را که نباید داد و هر
 خطی سرکار نوشته شود در همان خط بگذارد دیگر آنکه فی الواقع مجلس شب پر کیفیت تراز
 مجلس روز است هرگاه که این محبتها سوای مجلس تقریری صوفیه انعقاد می پذیرد و شبانه
 می باشد روزانه خیر و الحی که شما طمانه بای خوب را که در لکنتو هستند مکرر شنیده اید و
 اینها هر که هست مصروف اند از دلائل شهرت پرستان بی لیاقت است و صاحب
 عزمان را همین می باید که فریفته این چیز با نوعی نشو و نه که قدر و منزلت درین سودا از دست
 دهند اما حاصل اراده اینست که روز پنجشنبه از اینجا سوار شده شمارا باین اراده همراه گیرم
 اگر در کربلا چند ساعت مکث نموده هرگاه برگردیم باتفاق اینجا بیایم و خیمه سرح سلیمان
 که نو ساخته شده است بتما بنمایم خیمه یک روز میس از و در جناب عالی استاده خواهد
 زیرا که ملازمان جناب و وزارت ماب اول روز که هنوز در کثری با سه کثری روز

برخواهید آمد تشریف خواهند در دلهند اسپین قرار پذیرفته که بر روز پنجشنبه خیمه آستان
 شود و فرشت را درست نمایند و در جمعه بوقت مذکور کار آید جناب عالی زیاده از
 یکپاس بلکه کمتر خواهند نشست باقی برزنها تا سه پیر خواهند خواند لیکن بودن شما قبول
 شما در مجلس روزی لطف محض است اگر شب می بود مضائقه نداشت هر کار را هم میکنند
 چه ضروری که آدم حرکتی بکند که فایده داشته باشد لیکن از بسکه دل مشتاق دیدن شماست
 و هنوز درآمدن فقیر بسبب بعضی امور ضروری توقف معلوم می شود لهذا دل همین میخوا
 که روز پنجشنبه شما را بگریه بیاورد اینجایا بریم و شب یکجا بسر ببریم و پیش از طلوع آفتاب
 بسواری قیل بدو تخته برسانیم باشد که من درین امور زیاده از شما اندیشه دارم که
 خیریت بخیر است عمو صاحب الاقدار خود سلام نیاز میرسانید و دیگر صاحبان را نیز که
 پرسند حالی فقیر اند که مرا که هرگاه خط بکاهی بزبان ترکی بنویسید مسوده آن اول
 بمن بایده نمود و یک روپیه برای زن نامیاسا سفارش می نمودی شما فرستاده شد از دستم
 گرفته باد برسانید و فردا بر بنگاه خست پوشیده منتظر من خواهید نشست از همین راه
 شما را بسوار خواهیم کرد در **رقعه سحر و جادو** گوهر معجزه والا و دمانی و نهال حدیقه
 نکته دانی سلیم الله تعالی بعد اشتیاقها معنی نماید که دی روز بتاریخ بستم رمضان خط
 فرحت نمط در لطف عرضی انسی جدا محمد شما وصول آورده خاطر را مسرور و مر قومات
 را حالی کرد هر دو خط ملفوف یکی از طرف دیوان صاحب کرم فرما و دوم نوشته خلاصه احیا
 صداقت اندیش منشی محمد صادق صاحب نیز بمطالع در آمد نوید حصول رخصت لکن
 بعد و سه روز موجب مزید برخورد بالیلگی که در دهم شوال دو سال بدو رفتن صاحب
 خواهد شد و رخصت خانه در ایام تیرم برای هر کار کن است مخصوص یک کس نیست و ضرورت

نیامدن و بزرگان خود و دیگر شایان را بلا قات خود خرسند ساختن و خود از کار
 شان حلقی بر نداشتن جای حیف است که اینکه زرا یا بر باد میدهند آنها هرگاه مجبور
 می شوند بجانزدن و میکشند شما خود بعبایت الهی کاری نمی کرده اید که کسی بجا و کمی تواند دید
 در ایام گرم بیاید و نامت بر موعود و اینجا بیاید اگر پنج شش روز زیاده برود
 هم خواهد گشت محل حاضر باشی در نوکری نخواهد شد من آمدن شما برای این بسیار مخیر
 که حسن خیلی مسخرگی بامیکند و در بر روی شما زبانش هم داشته بود بلکه شاید بیای
 خود راه هم نمی رفت با میر صاحب میگوید که امیر صاحب کی تلامذتی یعنی سلامتی چنی مرزی
 کہا دنگا و دقتی میگوید که مرزا صاحب یعنی مرزا صاحب کی تلامذتی چنی مرزی کہا دنگا و دقتی
 صالح را خواجہ صادی میگوید و هر کس که او را وزن گفته صد امید جواب میدهد گویا
 نامش وزن شده است لیکن محسن و سپاهی دیگر دارد هرگاه بیاید و بچونک گنج
 سر نام سخی خان را از اینجا نزد ابقر ^{مستقیم} رستید که صبح با استقبال شما مانا که بیایم و بچونک
 مستقیم شما را در چاؤنی بیایم خواه ا دل در مکان حضور بیاید و اینجا چیز خورد باز
 بچونک نو تعمیر خود که از اینجا قریب تر است خواه در همان حویلی نو خود بروید لیکن مناسب
 همین است ما هم با شما میرویم آنچه نوشته ام همین بعمل باید آورد و خان صاحب گرم را
 حاج الدین حسین خان از بست و شش روز و در شهر اندرین عرصه چند بار داده
 بکن کردند و از سبب بعضی موافق هر بار قسح عزیمت صورت بست دی روز که جمعه بود
 روانگی ایشان تقریر پذیرفته بود و امر دزد که شنبه است هم خبر گرم بود لیکن از سه روز
 باران رحمت می بارد و فرصت سفر را بدین نمیدهد و در بحالت امروز هم نمی تواند
 اداب بندگی از طرف شما رسانیده شد خان موصوف خیلی تعریف شما نزد جد خود

مستقیم
 لی خان
 مان

غلام حسین خان صاحب میکنند والد خان صاحب از چندی بسیار اند و بیاری این است
 که با کسی حرف نمی زنند عالم سکوت دارند خدا انجام بخیر کند و سبحان علی خان صاحب
 سه ماه کامل درین شهر میگذرد و شنیده باشد که آن کلکتر تش مزاج با غواصی بعضی
 مخالفان با ایشان دشمن شده و تمام املاک را بجاگ برادر کرد و دیگر اینکه شخصی که دیوان
 میراث را الله خان صاحب نوشته میفرودخت در ایامیکه لاله چرخ لالی صاحب خط بعمری
 خود نوشته اند شار الیه بیا بود آخر از عسرت خرج کرده بقیض آباد نزد برادر کلان
 خود رفت ازین پول قیمت باین شرط طلب کرده بود که بعد جانی شدن نوشته خواهیم
 من بیج جواب ندادم باز پیغام بسلیمند کردم که حالا آن دیوان فروش خود رفت
 من دیوان خان صاحب را از خان صاحب برای نقل طلبیده ام خواه ماکاتب طلبید
 اینجا بنویسانیم و شاپول بیدید خواه شما کاتب را پیدا کرده دیوان از من بطلبید
 و در مکان خود بنویسند لاله موصوف گفت که رقبه همین مضمون بخواجه امامی صاحب
 بنویسید و بمن بیدید که در خط خود بفرستم چنانچه موافق گفته معری الیه رقبه بشما نوشته
 در لف خط شان فرستاده شد شاید که رسیده باشد یا برسد رقبه چهارم
 سرو بوستان رشادت عالی قدر منبع ایشان سلمکم الله تعالی بعه یالینق قنا انکم منی
 و اشتیاق صحبتها که حسب الخواه میسر شود مخفی مانده که دو قطعه خط صاحب بفقیر و
 سه قطعه عرضی برای قبله و کعبه رسید و جواب هر یک فرستاده شد یقین که رسیده
 باشد آنچه در خط حال احوال بی وفی کاری منشی و بیجا خندیدن رب النوع او نوشته
 بودید دریافت شد کار منشی کری کار پرگنه نیست که موجب مرجعیت باشد هر
 خدمت موقوف بر شفقت آقا بحال تو که خدمت گزار هست و فی الواقع محکوم چنین

کس بودن کار صاحب عزت آن نیست این مضائقه ندارد که او منشی اول و کلان گفته
 شود و تا منشی دوم و هر دو فرمان بردار صاحب کلکتر باشند نه اینکه حکم او بر شماران
 باشد این را دل من هم گوار نمی کند و تا هرگز اندیشه نکند من برای شما زمین و آسمان
 را با بگلکه و لندن یکی خواهم کرد و آنچه مرقوم بود که بحث کرسی خود را از دست مادم
 راست است اگر قریب باینطور نیست باز استاده شدن برای چه بود لیکن شما خود
 گفتید که این چیزها پیش نامایان حقیقی ندارند اقبال نشان من بدانید که یک بجای زن
 قجه پیش پادشاهی نشیند و وزیر اعظم استاده می ماند لیکن بجای پیش وزیر حقیقت
 دار این استاده شدن برای شما خوب شد و من بسیار خوش شدم برای اینکه
 شما از خاندان محمد و علی هستید و هنوز آقا و شایب دارید و نام و نشان بزرگان
 هم بکوشش شما خورده گمان آن بود که شاید از نسب خود غروری در سر داشته باشید
 حالا که این استاده شدن پیش آمد گمان ضعیف هم بغیر شما باقی نماند و مردان ما این
 می باید اگر چه گمان من غلط بود چرا که شما کاهی در بنید این نام و نشان نبوده اید و بارها
 گفته اید که از نام بزرگان ملاحظه نامی که برای ما باشد البته بجای می آید و روزی که
 خانصاحب بشما گفتند که صاحب خدمت منشی گری رو بروی صاحبان عالی نشان
 نمی نشیند شما بکمال شگفتگی گفتید که در نوکری و اتاقائی این شرطها مثل نخاج حقیقت
 دارد و غرض بعد ازین بر طرفت ای مردم لازم که آینده هیچگونه اندیشه بدل
 نیآورده بخدمت اقامه گرفته باشید و هندوی دیگر فرار داده خواهد شد و روزه
 مشاهد برای اوقات گذاری کافی است شما خود بفضل الهی در امر معاش
 سلیقه کلی دارید نصیحت درین امور صاحب حکمت بلمان آموختن است بیشتر

هم خطی بر زانیکا صاحب فرستاده شد رسانیده باستید حالا خط دیگر میرسد
 این را هم برسانید مرزا الحسن خان صاحب آشنای قدیم و مهربان بحال فقیر اند ملاقات
 با ایشان و مهربانی ایشان بودن بمقتضای نذر و داینگه شما اندیشه از طرف خانصاحب
 در دل دارید خانصاحب هرگز بدخواه نیست و در خانصاحب رافراغت معاش شما
 منظور است بهر طور که اتفاق افتد خط دیگر برای جناب ممدوح هم نزد میرزا مستان
 صاحب رسانیده خواهد شد ایشان خود برای ملاقات مرزا زانیکا صاحب رخصت خواهد
 داد و خطوط صاحب جا بجا رسانیده شد جواب بعد از این خواهد رسید و ما هر سکنه درین
 خط پارچه کاغذی گذاشته است ملاحظه باید کرد آقا صاحبان هنوز در چاهانی هستند
 و من هم در حضور فرموده اراده تناس دارم و آقا صاحبان هم یقین که فردا در حوالی بودند
 و آقا صاحب شفق خود ما از خط صاحب بسیار خوش شده اند و جواب را بنده میسر تقبلین
 نموده اند من بعد از این خواهم نوشت از حضور هم دعا در جواب گوشش ارشاد شده
 رقعۀ پانزدهم بر دل فلان منزل حضرت خواجۀ ماضی نماند که خطی پیش ازین هم
 از انصاحب رسیده بود لیکن چون جدی تعجب و دلایل جدید صاحب فرمودند که در سه
 چهار روز نزدیک است که خط دیگر هم باید پس بهترین است که بعد وصول خط دیگر جواب
 هر دو مکتوب یکی نگاشته آید چون مرسوم همین است که محبت نامه فقیر هم در لفظ
 خط خانگی می آید و مطلبی هم سوای بیان صحت و عافیت اینجا و دریافت خیر و خوبی
 نوبت باوه بوستان تعجب و علا بنوده است من هم تجریر پذیر و ختم لیکن این قدر
 رتبه تنوین در رسیدن مکتوب بلاغت اسلوب در خیال نبود اگر چه اینهم بی
 سببی نبود معلوم شد که از باعث تشریف آوری خانصاحب خود ما بود و نیز تجریر

نعمت بسیار و قاتر رسمی نیست این را بجا باید آورد و الا پیوند روحانی حاجت
 بمثل غایت ظاهریه رسمیه ندارد آدم بر طلب دیگر این است که دی روز که یازدهم
 شهر محال بود رقیه فصاحت عنوان متضمن توفیق محبت حسانی و یافتن تنخواه مادی
 و بصرف رسیدن مبلغ مذکور در نزدن حسین بیک بر نفس اشرفا من حصول الهی
 مسرور و متعجب ساخت از آدم حرامزاده خدا و امان خود دارد و کار خود بدست خود
 کردن به از آن است که بنده نالافتح بجا در خدمت باشد و اگر بجای مذکور
 اما است البهتان چنین کس را جواب نمی دهند خداوند حالا با این مرد که راجع باز
 و در ابتدا می گوئی تا حال معدوم چنین قصور و تقصیر بود بلکه شایار با توفیق او را پیش
 من کرده اید که بسیار مسکین و کم آزار و بی زبان است و نامعتبر و سایر قی بهم نبود
 لیکن معلوم شد که عیست بی بی از بجا در می آورده است و آنچه در خط سابق مرقوم
 بود که دیوان صاحب طریق قسنت و خدرا از جانب ایشان پرسیده اند صورتش این
 است که این نامده ایجاد طبیعت خود من بود و این نقل نقل جمده سال بلکه بیشتر است
 حالا تا بلانیت خاطر مالی دریا کردن آن بکار نه بر من مردست بخمال نمی آید و نیز
 سخنم این از اینجا با بطریق قریب القهسی نوشته نشود میفند طرف مالی نخواهد افتاد
 انشاء الله العزیز این هر دو عمل باید کرده و طریق تفهیم آن نیز از پیش خدا اختراع نموده بکس
 خواهیم نوشت تا دیوان صاحب یاد در فهمیدن آن در دستگیری و در خدمت من امالا قسم
 خورده ام که در هیچ مقدمه از امور دربار بصاحب ننویسم زیرا که هر چه در خیال من اینجا
 میگذرد شما اینجا همان بل می آید بلکه بهتر از آن پس من از تحریر خود حجاب بیشتر
 گویم با آنکه نصیحت میکنم از آنجمله یکی موافق ساختن تمام مملکت دربار با خود و مورد

عسایت آقا بودن و دیوان صاحب را اگر چه خودش شرفیال نفیس است از این خود کردن
 همه وابسته بندیر شماست من از اینجا هیچ نوشته بودم که چنین باید کرد و چنان حالا
 سوای نشان دادن غلطی لفظی که آنهم در عالم تعجیل اتفاقی است چیز دیگر بصاحب رفتن
 خون انصاف ریختن است حق تعالی شمار این قدر دست رس بدهد که در عوض
 حسن سلوک و الفت که یاران با شما می ورزند از شما خدمت گزاری هر یک بظهور
 رسد از کرم الهی این هم بعید نیست هر آن مترصد آن بوده زن شاه پیر را خواهد آید
 بکنند دی روز خواجه کو و فخر الدین هر دو خلق بدی شاه دار کردند و محسن حسن طالب
 بدی پوشیدند بیچاره حمد الله نزد برادر کلان خود رفت خواجه عبد الله اگر چه ظاهر میکند
 لیکن از صورتش غم و افسردگی تراوش می نماید آقا صاحبان محترم و آقا صاحب خود را
 خوش و مزاج حضور اقدس قرین صحت است چون من اینوقت بنحاسن ستم و فردا را
 حضور پر نور دارم از طرف حضور والا بمرحب حکم دعا و از طرف دیگر ان سلام میرانم
 خطاها هر سنکه در همین خط موقوف است فردا من و قاضی صاحب و امیر صاحب تا
 دیلی نو که بچپادنی تعمیر می شود خواهیم رفت تا شام آنجا میمانیم این صاحبان نجانه
 مراجعت خواهند کرد من نجانه میرانند الله خان بسر خواهیم کرد در قعه شانزدهم
 و هر دو مع علو نسب و احقر بر هیچ ستمو حب سلیم الله تعالی بعد اشتیاقها محقق نماید که
 ری روز که پانزدهم شهر حال در روز دوشنبه بود موافق قاعده مستمره عرضی بودی
 کاغذی اسمی فقیر رسیده شعر از حالات آن سرمایه کمالات کردید خطی که
 سسی آقا صاحبان بود نیز رسانیده شد این صاحبان بعد یکماه کابل دی روز دوشنبه
 دیلی خود شده اند من هم پری روز بعد شانزده روز بنحاسن آمده ام خطی

که دوست انا صاحب مختار سرکار فیض آثار صاحب عالم بهادر اسمی شان نوشته
 بود نیز بمطالعۀ شان در آمد خاطر آن بزرگ جمع کرده باید داد در میولا از قصص تازه
 اینکه امیر خسرو کتابی دارد موسوم باعجاز خسروی در نسخه مگوره صنایع شری بسیار
 ذکر کرده از انجمله رقه متضمن صفت تجنیس خطی نوشته یعنی هر نقلی برابر خودی
 هم صورت خود دارد مثل این عبارت درویشان درویشان چون پسته خون بسته
 بهزانی بهربانی بیایند نیابند معلوم است که این عبارت نتیجه طبع امیر خسرو است
 یا کاری قلم دیگری بالجملة شخصی این عبارت نزد جناب عالی برده بود بسیار پسندند و کم
 نافذ باغیان دولت صادر شد که هر کس بقدر استعداد خودش عبارتی متضمن این
 صفت نوشته بیارد یا هر طرف در سعی زردغ خان صاحب مخدوم بر نشان ^{فارسی نوشته}
 هم دوسه سطر نوشته بردند پسند طبع عالی نشد همچنین بعضی همیزان عبارتهای غلط
 بتوسط بعض حضار محفل نقلی فرستادند لاله امرت لال هم دوسه عبارت نوشته ای
 اصلاح نزد اقم فرستاده بودند الحمد لله که نوشته مغزی الیه از افلاطون پاک بود لیکن
 حضور پسند نشد همچنین جمعی از هندو و مسلمان عبارتهای مربوط و نامربوط از دیگران
 نویسانده از نظر فیض اثر گذارند بعضی بنام خود و بعضی بنام همان شخص که خون
 جگر خرده است بنده کان حضور را این نیست که هر که عبارت باین صفت خود نوشته
 بیارد زیاده ازان کس که عبارت خیز بخواند مورد الطاف شود بلکه نویسنده آن
 بنزد طبع و خواننده هر دو برابر اند حال این عبارت هم بعینه حال غزل الجوی پادشاه
 ایران است که هزار با غزل بر غزل این بیچاره گفته شده بود لیکن اینجا معامله
 بالعکس روداده یعنی غزلهای شعرا میهند و ستان همه به از غزل او بودند

عبارتهای یاران در رتبه پست از عبارتست که نوشته شد پری روز جد امجد شما
والد شاهم تکلیف تحریر نموده اند از دی روز درین فکر اند هر چه بعد ازین سرانجام می یابید
نقل آن نزد صاحب خواهد رسید بدین مقام مقوله من این است که این عبارت را
خواه خوب نوشته شود خواه بد هرگز سندیست تسبیح است که مطلبی بفرمایش کردی
درین صفت نگاشته اید مرضی عموم صاحب شما این بود که شما هم یکدوشب بدین
فکر تفصیح اوقات بکنید لیکن من نگذاشتم که یککلف شما شوند اگر در اینجا تشریف می فرمایید
بمضافه داشت آنجا در عالم حاضری باشی بحضور اقا انقدر فرصت کمی که اوقات
را تلف باید کرد مولوی حسین علی خان صاحب نام مجده نیز در عبارت فارسی عبارت
بزرگان عربی نزد من فرستاده بودند تا آنکه جناب مدوح و دعوی درین چیز بپردازند
لیکن عرق درستی ریخته بود در هیچ بطنی غلط نبود من جواب بر بقیه ایشان متضمن
تقریف این عبارت ها بهین صفت تحریر در آوردم مطلب دیگر اینکه زوجه آقا صاحب
خود را خیلی پیار است پیار داران قطع امید از حیات آن مرثیه کرده اند باید دید
چند روز دیگر نفس مستعار بر می آرد خدا رحم بر او کند بر خانه خرابی آقا صاحب لعل می
بوجود آنگاه از مسامت و سنگینی آری طالع بحسب ظاهر از چهره ایشان پیداست
و احتیاط با یاران بدستور است لیکن نظری حال اطفال صغیر اند و بسیار می بجای
خود دارند زیاده خیریت جالا بعد رسیدن خانقا صاحب از پرگنه من پوزی باید دید
که صاحب بها در در حق شایع تجویز می فرمایند وقت رفتن شمارا همراه می برند
یا همین جا می کنند از بند و بست این امر بعد رفتن صاحب و الا جاه بنوعی که
مناسب خواهد بود کرده خواهد شد بر قعده ^{استواری بر او} هم خواجه عالی قدر بابت

افزین سلامت پری روز که پانزدهم شهبه حال در روز چهارشنبه بود عرضی شمس
 متغیبن احوال خیر اشتغال اسمی جد بزرگوار و در لف آن مکتوبی اسمی را تم رسید
 مخبر از آخر رفیه گردید چهار روز است پانچ که باقر سیک نامی را که خدمتکار جوان
 خوش سلیقه است نزد خانصاحب روانه نموده ام که بجنوب صاحب والا جناب
 برسانند لیکن چون از خط خانصاحب که در همین روز آمده بود ترشح می نمود که
 حسب الطلب روانه من پوری می شوند لهذا با دم مزبور گفتم که رشت بخط مستقیم
 بمن پوری برود و با و نقد کرده ام که اول خانصاحب را برسد اگر آنجا باشند
 خط بنجا نصاحب بدهد والا خط اسمی شما و خط خانصاحب و دلیلهای بسیاری همه
 بصاحب برسانند تا شما بمضمون خط دار رسیدن بر هر چه نوشته ام عمل بکنید صاحب
 من آدمها همین اند از آسمان کسی نخواهد آمد صاحب والا جناب اگر نپسندند
 مجبور است و با و رچی هم بعد ملاش بدست آمده طعام انگریزی و هندوستانی
 هر دو می پزد و آدم با خود بطور یکاشته هم دارد دست رویه مشا هر میخواند مکن
 نیست که بنورده راضی شود اظلاما با علم آمده و پیش ازین میخواستم که حقه بردار
 را هم روانه کنم لیکن چون خبر رسید که سبحان علی خانصاحب از کانپور یک خدمتکار
 و حقه بردار را فرستاده اند موقوف کردم حالا باید دید که خانصاحب چه می نویسند
 و آنچه از کار و بار دنیا نوشته بودید صورت این است که از همه بهتر بودن صاحب
 حال و آینده هر جا که تشریف داشته باشند بحضور صاحب والا مناقب پر
 مناسب است و اگر این امر صورت امکان نیند دنیا بت پر کنه از نیابت
 سر رشته داری پسندیده تر لیکن بشرطی که همراه خانصاحب ممکن باشد الحاصل

چون شما تعلق بذات خالص صاحب دارید هرگاه تشریف بیارند همین بگوئید که نیابت
تخصیصی داردی بپیکر خود را برای شما مقرر سازند مضمون خط خالص صاحب همین بود که
بودن شما در پیکر خود موقوفه خاطر دازند بالجملة بعد سه چهار روز یقین که خالص صاحب
برسند و امری برای صاحب قرائت کرد و دیگر اینکه در خط شما لفظ جامه گذاشتن در حق
شخصی بود آینده مذکور اوج نباید نوشت خبرهای اراجیف از زبان عوام مهتر
نیست اگر چیزی دلالت بر عظمت و جبروت او داشته باشد مضائق ندارد و الا چه
ضرورتی است که در لفظ جامه گذاشتن و مثل آن باشد هیچ صورت مناسب
نیست هر چند این اصطلاح را کسی میداند لیکن بقدری دریافت می تواند شد آینده
اگر همچو خبری بگوش خورده ترین است که نویسد چرا که اگر اصلی دارد بعد در روز
شما هم خواهید شنید و اگر دروغ است نوشتن آن خالی از قباح نیست و اینهمه
آفتها در تصریح نام شخص است اگر بکنایه باشد هیچ قباحی ندارد حالا بعد از این
مهاجرات یا کتبه کیشی یا ادوئوخ کیشی در ترکی می نوشته باشید یا تمام عبارت در
ترکی باشد بلکه هر چیزی از کتبه کیشی یا از شخص دیگر اندکی اظهار آن قباح داشته
باشد در ترکی نوشتن بهتر است که احدی بران مطلع نمی شود شما نام خدا سوا
عربی در فارسی و هندی و ترکی سلیقه درست دارید عربی هم اگر چند روز باطنیان
خاطر متوجه آن خواهند شد درست خواهد شد و دیگر خیریت از حضور اقدس این
و عابر شد حالا کتبه با قاصد جان باید نوشت پیشتر برای کسانی که رفته یا
نوشته چند آن ضرور نبود آنها درست اند بلام هم خوش می شوند و والد
شما نیز بعضی کورنش را رضی رفته هم میسر و هم سلم الله یا صاحب الفضل

و از شایسته به ازین معنی نماید که کتوبه لیا از مرقوم بستم بروج الاول شایسته پری لوز
 که خجسته و خجسته است و پنجم شهر حال بود چهره از روزی وصول گشته غنچه انتظار را به بار
 کل حصول مقصود در کنار نهاد چه عجب که درین سفر اتفاق در روزی که صاحب صاحب
 پیر گشته خاتما صاحب تلفت نشان نیز افتد و طرغین را دولت طانی یکدیگر دست دوم
 یعنی شاخا نصاحب را بنید و خاتما صاحب شمارا خدا کند که نول جمع شده شازدو
 از شکوه آباد بیاید معلوم نیست که شیوه این مردم و قاعده مستمر سرکار انگریز
 یا مخصوص این صاحب الا نشان چیست این خود بهر بهیست که هر چه مقرر است
 روزی میرسد اضطراب و تعجیل درین مقام مصرفت غار و لیکن چون روزی اول
 دعوت است هر قدر که لقمه بهمان زودتر رسد نمود پیشتر این پیشتر است غزلهای
 شاعر که گزیده ام روزی والد ماجد شامی نویسنده در همین خطا امروزه پیچیده خواهد شد
 و مشاعره حال هم نزدیک است لیکن من تا امروز یک شعر نگفته ام هر چه بعد ازین
 میگویم امانت شماست همانجا خواهد رسید درین روز با طبیعت من اندکی ساز
 می باشد و سببش اینکه من چون اندک اخراج طبیعت از جاوده اعتدالی می شوم
 دو دور در طعام نمی خورم و از خلای مغمه شست و ضعیف و ذرو لیده می شوم
 این بار هم همین اتفاق است و یکم جمیع وجوه چاق و تند برستم بر رسیدن از صاحب
 والا مناقب برای همراهی درین سفر و گزشتن که باران پر بجا شد و دیده که انچه
 سر در چشمان بآید و بس برودن بهتر است آنگاه هم ازین حرکت خوش می شود و
 چنین کسی مغز می اندکی بد اخل مردم موقوف بر تنگی مصارف آنها هستند و
 اکثر آن منحصر در اخراجات نشان هر قدر که آدم تنگ دل واقع شده باشد

اوقاتش در خرابی میگذرد و فراخ دستان پیوسته با مقدار تمام بصری بر بند بیشتر
 همین است و ضد آن بسیار کم ^{سجده} اسراف نیست که آدم زر خود را بیجا صرف بکند
 مثل امیر که ده بدره دینار که ده هزار باشد در عالم ^{بسیار} تنگ ببرد یا اندازد و بر قدر
 که بسا کین بدید یا بمصرف خود ^{بسیار} اسراف نیست من اینقدر که برای پول تنگوار
 اضطرابی میکنم نه ازین مداه است که آن پول در نظر من حقیقی دارد لیکن برای نیست
 که خاطر بزرگان را طاعتی دست دهد اقا صاحبان مخدوم مکرم بحضرت اند سلام می فرمایند
 و اقا صاحب خردمانیز و حضور پر نور دما ارشاد کرده اند و نا هر سنگ بگوئی هستند و من
 بنیامین بنیام شهادت در حضورت امروز حاصل شدن خط ایشان متنع می نماید اگر ایشان
 درین قید نیستند که جواب خط شما بنویسند همین که می شنوند که خطوط برای شما نوشته
 می شود بهما وقت می نویسند لیکن چون تکلف نیست شما هم کار با صحت ایشان دارید
 انتظار چه ضرورت مضمونیکه در خط پرسی روزه شنبه بودی روز ملاحظه نموده امروز عده
 جواب آن کرده بودند لیکن من چون مهمی در پیش دارم همین وقت که چار گهری بود
 هم نگذشته است متوجه تحریر شده ام شاید خط میر صاحب تا عصر بایده اگر پیش از آن
 درست نمودن آمد فهو المراد والا در خط آینه و خط خواهد رسید ^{فقط} نور و دم
^{خواجه} با کمال من سلمکم الله تعالی خط بهجت خط مرقوم شانزدهم ذی قعدة ۱۲۲۶ هجری
 دی روز که نوزدهم شهر صدر و روز جمعه بود طرف عصر رسیده جهان جهان خوشدلی
 با فردخت از پنجه روز چشم بر راه بودیم باعث دیر کشیدن در خط دریافت نمی شد
 هر قدر که تامل میکردیم این عقده ^{که انتظار} دی روز از خط صاحب حل شد که تصور بر کارهای
 واک بود لیکن اینقدر خطا بزمه ملازمان هم ثابت است که برای قلت فرد این بلا

بر سرشته آفتاب سحاب نازل گردید چون خود در مکتوب مثبت خطای خود شده اید
 برآوده ازین چه نوشته آید بلکه اینقدر تحریر هم بی اراده و قصد اتفاق افتاد و آنچه در
 رقیبه حال سطرئ تضمن مذمت هر کارهای ذاک و دعای بد در حق شان بود آئینده
 ارلان اجتناب ضرورت گاه هست که خط بدست کس بچند و بلا صرفه واکرده بخواند
 بلکه نمرت احدی در خطوط کیفیت ندارد و اگر باشد مثل شاه پیر از اول نامی برآید
 آن قابل بچو قرار باید داد بیشتر غزلهای که مرسل شده بود رسید آن درین خط دیده شد
 و خاطر مطمئن گردید حالا غزلهای دیگر بعد ازین خواهد رسید مجموع غزلهای را تا رسیدن
 جناب مخدومی خان صاحب با احتیاط تمام نگاه باید داشت هرگاه تشریف بیارند در
 حاشیه دیوان نقل آن بردارید و حقیقت پیشکار بهای نیست که اگر سوای آن امر دیگر
 برای صاحب قرار نه پذیرد بهتر نیست که پیشکاری پرکنه خان صاحب باشد شام
 سعی بکنید و من هم بخان صاحب نوشته ام و اگر این امر بالفعل صورت پذیرد باشد از
 نیابت منشی صاحب پیشکاری پرکنه ای مرزا بهیجا صاحب بهتر است مرزای موصوف
 هم در توقیر بیکرم صاحب قصور نخواهند کرد و مردیت صاف باطن نیک نهاد مردانه
 او را هم بسیار دوست میدارم و او هم با من محبت شدید دارد و خلاصه از تفصیلات
 صاحب گلشن بهادر که از رفی تحریر صاحب دریافت شده چنین به ثبوت رسیده که اگر
 پرکنه خالی می بود بتما تعویض میشد و حالا هم توقع آنست که هرگاه کسی از تحصیل داران
 مستغنی گردد یا بر سر قصوری عزل او مناسب اقتد شمار بجای او منصوب سازند
 الحاصل سرف و بزرگی با سپاس از بطن ما در نیامده است این امور همه تحصیل است
 و ترقی و تشرل دنیا نیز همین حال دارد و ز اول خیال ترقی نمایان داشتن بهان

باینچه طفلان است که بعضی عده زاد مادر کنار دایهانشسته خود را امیر خطیر اثنان
 قرار میدهند و برای کنیز و دایه و قالم و غلام شایرهای عده که لائق امرای عظام باشند
 تجویزی نمایند مختصر که برکم و بیش شایر و کنصب خیال کرده بالفعل بر سر کار شوند
 آینده نمیده خواهد شد باعتبار سن اترین نیابت و غیره اگر که ام عهده حاضرهای
 محصور صاحب ملاشان قرار گیرد و صد درجه بهتر است زیاده خیریت محسن حسن
 و دیگر اطفال همه خوش و خرم اند خط اسمی خانصاحب سر باز میرسد خوانده و سپانیست
 باید فرستاد و قعه بست نهال بوستان عقل و حکمت و ستاره برج اقبال
 و ثروت سلکم الله تعالی برمی روزگار شنبه و غره ریح الثانی شنبه هجری بود عرضه
 شما و خطی که اسمی من بود در حوالی نخاس همین که از حضور باین تقریب که فردا در پیشانی
 است رسیدم بمطالعده در آمد بحسب اتفاق بعد امد شما نیز آن روز از صبح همین تشریف
 داشتند بلکه عمومی کلان نیز بالجملة حالات راتق و وفاتق بودن مرزا ابوالحسن خانصاحب
 در سر کار کلتر بها در دیگر کیفیت جو غش ایشان با شما در رفتن از شکوه آبا و بلسک نیام
 دیدن حضرات همه دریافت شد الحق که ابوالحسن خان آدم بی بد و مرد و صاف و درستی
 است و سواي این باید که این کس خود خوب باشد زیرا که خودش صاحب صفات نیکو
 است طرف ثانی اگر نیکی نخواهد کرد احتمال بری هم ضعیف است تمام عمل که مشتاق شما
 بود همه که مرزا ابوالحسن خان نیستند پس یک رفتاری شما کار خود را کرد و ازین صدقین
 بهر حال اگر در الضلع ده پر کنه بسی و شفقت کسی بدست آید و خلاف مرضی خانصاحب
 باشد قبول نباید کرد در ضلع دیگر هر طریق آنچه بدست آید باید گرفت مرا این معنی یقین
 حاصل شده که شما آنچه میگویم همین خواهید کرد و پیدا است که صاحب فهم درست

و مالک مرتبه بلند خدا داد کاری نمیکند که زبان یارہ کو بیان در حق او دراز شود اگر چه
 بهیود و مشایخ اختیار بخت و اتفاق است و سی درین مقام چه می تواند کرد لیکن با صاحب
 خود چنین قرار داده ایم که اگر هم ترقی بمسی کسی صورت بندد و خلاف رضای خان صاحب
 کرم فرما باشد با قبول نیست لیکن تا دقتیکه خان صاحب خود مستغنی نشوند و بکلی دست
 از تفرگری کلکتر موصوف بر نزارند برای شما هر گونه ترقی که ممکن باشد چه مضائقه لیکن
 با دوستان خان صاحب دست و پا اعدای ایشان دشمن باید بود صفت او سبب
 همین است و بس فکر اینکه درین شهر حیچک بی پیر خلی همگامه آرائی کرد مولای بیکم
 دختر میر انشاء الله خان صاحب هوای زن میر محمد تقی که میرزا احمد نامی مشتاقخلص
 منسوب شده بود صاحب یکدیگر در دو نیم ساله و یک پسر شش ماهه شده در سفده
 سالکی باین مرض مبتلا شد با وجود اینکه پیشتر تبه بار و آنها بر آورده بود یک بار کوچک
 کوچک در دو سالگی دو بار آبهای بزرگ بزرگ این بار که حیچک بر آورد و دیده دوازده
 روزه هر دو چشمش از دیدن عاقل شد و رنگ رو سیاه و دست و پا لخت بود اگر زنده بماند
 می ماند بدتر از مرده شده بود از صورت او بیار داران حتی پدر و مادرش می گزیدند
 غرض که چهاره روز شازده هم ازین باری جان بحق تسلیم کرد و عجبت آغشی بر دل
 پدر و مادر گذار شست و دختر و پسرش هم دانهها بر آورده بودند باری آنها جان بماند
 بردند و آنچه در خصوص کلیات خان صاحب موصوف نوشته اید که اگر نزد تو صحیح
 باشد پول گرفته نزد شخصی که از طرف عامل شکوه آباد در آنجای باشد برسان صورت
 این است که هیچ نسخه نیست که کاوش یکد و جاحرنی یا لعنی قلم انداز نموده باشد
 لیکن هر کتاب بعد تر ریس در شتغال شخص محقق بمطالعه آن صحت می یابد اگر چه مراد

از کتاب است این است که آنچه گفته شخص در نسخهای دیگر باشد درین نسخه هم باشد چون
 هر نسخه نو که نوشته می شود از روی نسخه اصلی که پیش خانصاحب است نقل گرفته می شود
 یا از روی نسخه دیگر که از روی نسخه ملوک خانصاحب نقل شده و بعد نقل معمول است
 که نسخها را برای تصحیح بخدمت ملازمان ممدوح می آرند در صورتی که خاطر من جمیع است
 که نسخه مذکوره صحیح خواهد بود و این صحت را که شما میخواهید موقوف بر طرف ثانی است
 این مردم غلطی را چه میدانند این کاری نیست شناختن سقم و صحت تعلق با هر بودن
 شخص لغت و محاوره زبان دارد اما حاصل اگر خریدن دیوان منظور باشد آن
 شخص که در کتب از طرف لاله صاحب یا رایصاحب می باشد بنویسند که چارده
 روپیه نزد من برساند تا من کتاب را بابت برسانم زیاده در خانه شما همه بزرگ
 و کوچک اندرون و بیرون سلامت و خوش اند **رقعه کسب و کیم**
 عندلیب گلزار فصاحت و بهای آشیان بلاغت سلمه الله العزیز شینده بهشت
 که درین طرف ایام صبیحه جوان میرزاغازی الدین حیدرخان بهادر پسر بزرگ
 جناب عالی دام اقباله بکدام مرض جانستانی عازم تماشای خلد برین گردیده داز
 رفتن او غمی که شش بدشتر کنجانش ندارد و الهی که بیان آن در عمر جاودان پابراه
 خاتمه نکند از نصیب جد و پدر است حاصل ازین تحریر اگر ابر و دو کهری روز
 برآمده حضرت صاحب عالم و عالمیان مرزا بسکندر شکوه بهادر دام اقباله نیز
 برای تادیبه مراسم تعزیت خانه پدریت تشریف فرما شده بودند و چنانکه پیش
 مبارک قریب بدروازہ حویلی طرف ثانی رسید آدمی زودتر بر طبق تعلیمی که از
 اول یافته بود و دیده باقا خبر کرد صاحب خانه باستش برادر دیگر که شمس الدوله

و نسیره و در وجه علی خان و کاظم علی خان و مهدی علی خان حسین علی خان باشند با
 والد بزرگوار بروایتی یا بحسب اتفاق آنجا بودند آمده سر تسلیم خم ساخت و دو اشرفی نذر کرد
 همچنین هر یک از پنجاه و دو اشرفی پیش کشیدند الا حسین علی خان یک اشرفی اکتفا
 و نریدند من بعد حضرت پیر در مشرب حق بگه باران نرودند که پیش را بر زمین بگذاردند
 تا همای اجماعت اندرون قدم رنجه فرایند صاحب خانه دو دیگر آن برق چشم که باران
 گرفتند و حضور را سوار می پس جلوه گمان تا بگه باران فرس بردند من بعد از زبان علم
 را بسته جا دادند و خودشان بقریه دست بسته استاده شدند بندگان اقدس مانند
 ابرو حکم بن شستن دادند تا بعد تسلیم هر یک بجای مناسب را نود کرده نشست
 نشست حضور بر نور بر سر صاحب خانه دو اشرفی دیگر گذارند نیم کهری کشت اتفاق
 افتاد بعد از آن حضور بدو کلمه مختصر که این الم را پایان نیست در دل چنین میخواست
 که بتقریب شادی درین خانه بیایم لیکن با مقدریست که نتوان کرد حق تعالی شای
 بر سر فرزندان اغرضه سلامت و آنها را زیر سایه لطف شما بمر دراز رساند اقتضای
 نموده فرمودند که چون در تعزیت بسیار شستن خلاف قانون است حالا عرض میشود
 شمس الهدی از طرف برادر کلان عرض کردند که از تشریف آوردن حضور اقدس
 افتخار ما مردم بفلک الافلاک رسید آنچه پرورش ملی نعمتان بجال غلامان و
 می بایست از حضرت والا بگه برآمد لیکن ما را از سبب پیش کشیدن کشتیها که
 بجهت بوری در عالم تعزیت خلاف رسم ادب بعمل آمده سر خجالت پائین است
 ارشاد شد که در عالم اتحاد این کلمهها ضرورت نیست انشاء الله العزیز باز چند بار
 بتقریب تهیت در نیگاه دارد و خواهیم شد و پیشکشها خواهیم گرفت اینقدر فرمود

برخاسته آنهاست و حضور را از کنار خورش برغیس نشاند و خود تا بیرون رود
 بشایت دیده بعد آداب مرخص شدن برای اطلاع حواله تعلیم شد دیگر اینکه آقا صاحب
 ماطف نشان چند تا خنجره و یک پند و اندوه و چند دانه شفا لوبی برای صفا فرستاده
 باید گرفت و احوال وفات پس از او میر محمد علی صاحب که چارده ساله قضا کرد دریا
 شده باشد و پیاله شربت انار بدست محمدی دلاک مستر و شد بود معلوم نیست که
 بخانه طالب چه وقت رسید **رقعه لبست دوم** میوه درخت بر ارج
 که یورستان لذاغت طالب علم که بعد اشتیاق با که تقریرش زبان مقرران را
 آبله سامان و تقریرش خامه و در زبان را با خوشی دست و در بیان می سازد و گوشت
 نماید که در کتب و انوار صاحب نقلی دیده شد که غلط آن نزد اقم اثم چون طالب
 نیز جهان افروز ظاهر است و آن اینست که لفظ یاره را که بمعنی دست بر سخن در کتب
 نظم و نثر استعمال پذیرفته و آن زیور است که زنان آرایش دست بان می نمایند
 شما یا را بالف نوشته بودید جانم یا را بمعنی قدرت و توانائی در اشعار اسیان
 و منشآت شان یافته شده بمعنی یاره بنظر فقیر رسیده لیکن اینهم نمیگویم که
 یا را با بمعنی غلط است صورت این است که اگر این لفظ را در برهان قاطع دیده
 اید مضائقه ندارد و الا بار دیگر آخرا آن بای هموز نوشته بامشید و بعد ازین
 هر نقلی که غیر مشهور باشد آن را در کتاب دیده باطمینان تمام بنویسید لغت
 فارسی در سر کار صاحب موجود است آدم بر الفاظ عربی و آله شما صراح را
 همراه بردند آنجا رسیده تدبیر دیگر میکنم و امر در لشکر را بکنار گوشتی مقام پنجم
 است و هنوز حرکت از اینجا کشیده نمی شود اغلب که این ماه تمامی رسد

بعد از این گویم شنیدیم یکی برای تمام بهتر ازین قطعه زمینی نیست از دریا اگر غلط کنیم نسیان
 سی دره بلند باشد دیگر خیریت درین قطعه زمین حیدر پور برادر مرزا ابوالطالب خان
 چنان بهم چسبیده اند که اگر مرزای موصوف را که حرف میزنند صاحب عالم می شنوند
 علی القیاس این نیز از جهت امیرش او تا قیاسی بر روی که ز قیاسی هر دو طرف در آن
 نمی باشد از هم متمیز نمی شوند حال خدمت شیخ نیز همین صورت است **رقعه لیست سوم**
 مرزا صاحب فالاقدر مرزا امامی صاحب دام کمالا کم پستی روز چون امیر صاحب
 را طمع تحصیل نیر میریج برنج انداخته ویر روز موافق وعده حرکت بعمل نیامد و از صبح تا
 وقت عصر ساکن خاطر مرزا حاجی صاحب و والد ماجدشان که از چندی با هم عهد
 و قسم شده بود در کوتهی بودم شش خانه زنانه و یک خانه مردانه بود محبوبه خانم
 را کسل کیفیت حرکت نهاد همین طاعتخانهی بزرگ و دیگر یک بود نه الا جامه
 که خواندندش سحر محال است دی چند مجلس را گرم کرده بود لیکن اینها در چه حساب است
 فحشاء خانه حراب انشی بارید که بنهر آب قلزم فردی تواند نشست جای شما
 عالی بچه خرابی چند ساعت گذشته است لیکن من و مرزا حاجی در مکان جدا گانه از
 مجلس نشسته مرده خود را حاصل کردیم تمام شد این حکایت امروز نسخه مذکوره بتامی رسید
 فردا جزو آخرین بخت شریف خواهد رسید معلوم نیست که جزو را امروز تمام کرد یا
 قدری باقی است دینی دامن خرمی فریه که شاگرد است مسوده خود را امروز پیش
 شما برای اصلاح آورده بود یا خیر این بیچاره اعتقاد راسخی در شریعت صاحب دارد
 زیاده خیریت **رقعه لیست چهارم** منتی صاحب دالاقدر سلیمان
 تعالی موجب بوده نوشته اید که ملاطفره منی باید که در سر آن از خدمت صاحب

باید بشرط فرصت در یک روز تمامش را می توانم دید و اصلاح کرد لیکن درین روز بآ-
 ضیق فرصت است و پس از روز خواهد کشید مختصر آنکه غزل عمومی شما میرسد باید رسانید
 دو غزل نو که دی روز بخوانید و ام چند بیت فرستاده شد نقل آن بردارید و این
 غزل را نگاهدارید و بر کاغذ جداگانه این دو غزل و سه غزل تازه که پیشتر بخدمت رسیده است
 بسته بکنارید من انوقت مرزا حاجی نجات یافته نزد شما می آیم و این کاغذ و
 ن کاغذ هر دو را خواهم گرفت و جناب آقا صاحب برای شما وقت شام شیر فالوده
 بست کرده اند شاید دو کهری پیش از شام برسد و احیانا اگر بعد چرافان بفرستند
 تعجیل در طعام بکار نخواهند برد و تقریب بچتن شیر فالوده این شد که شب وقت
 وضع شما گفتند که من چیز خورده ام و من در دست شستن اصرار کردم باز شما
 نید که حاجت بدست شستن نیست قدری از شیر فالوده خواهم چشید همین حرف
 شد دریافت شدن فطر و رغبت طبع شریف بشیر فالوده گردید زیاده خیریت
 نفعه لبست و پیچم یا سمن کلشن دولت و اقبال و شمع و دودمان عروا جلال
 بسم الله تعالی بعد اشتیاقها واضح باد که خط بیعت منط موقوف عرضه اسمی جناب قبل
 به در استعدا حیان مرکز دائره وصول گردیده بجدی سرورم ساخت که در هزار سال
 یاده نمیشد نمی توانم از ادایم بر مطلب در بهمت و فطانت شما هر کوشش آمد کافرت
 به با وجود صفت سن و نادیدگی زیاده در مردم غیار و عقیده همه را از خود ساختید و از
 ت سفر و تولد انواع افامی و عقارب در بارش خلع من پوری تر سیدید و با
 منصب مرجع المال انجاماشدید و درین صداقت خود را انقدر زهن نشین صاحب
 جاه ساختید که او را بر سر عنایت آوردید تا اینکه تحسید از برای شما مقرر

شد لیکن خانه صاحبان بود و آباد کرد و رپوت را قبول نکرد و در صورت نه نسوی
در محنت شانه فتوری در عنایت آقا بلبلور پست از اینجا بابت شد که هر چه هست
اتفاق است دولت دنیا تعلق با اتفاق و بخت دارد همچنین افلاس است
کر زمین را با سمان دوزی که نه هشت زیاده از روزی باشد که شما مجب
سلیقه و طرفه حوصله دارید لیکن اگر چرخ برادر شما گردد مجبورید هرگاه این منی میشود
پایسته باشد که پیش از وقت و پیش از قسمت کاری بر نمی آید پس این بیابان گردی
و صحرا از روی چرا آنچه بوده است برای ترقی بوده برای سی رویه که زیاده از این
در خانه شما برای شما مستور است آنچه شد شد حالا صلاح فقیر و بزرگان شما همین است
که بلاتامل نوکری را گذاشته اینجا بیاید و تماشای قدرت الهی بکنید شاید درین اوقات
که دفعه اتفاق افتاده است چیزی مقصود شما هم باشد آدم غیر از باعث مغایرت
جد امجد شما ترقی نموده اند و در سر کار صاحبزادان روزیشان نور و روشبشان انبیا
است شما چه تقصیر کرده اید که برای شما اینقدر هم نخواهد شد و الحال در کهنه هم مستور
اول باقی نمانده رفقای انگریز نوکران جناب عالی و ام اقبال شما هم شیر و سرگاز
هر کس هر جا که خواهد برود و با هر که خواهد نشست و ماننی نیست فرض کردم که اینجا هم برای
شما همین سی رودی میسر شد و ترقیاتی که مکنون با است صورت نه بست باز می بود
کهنه بر پنجاه رده اینجا ترجیح دارد از بزرگان و برادران و فرزندان جدا بودند
کم محبتی برای آدم نیست بهر حال هر چه شد شد حالا سلامی به ازین نیست که خیره
و بیاید جان شما که دقت از دست میرود از گرو گنگارام جی بعد هزار اشتیاق
مخفی نماند که حالا طاعت طاق شد دل مشتاق دیدار شما است یا مارا اینجا بلبید

یافند بپایند یا مثل رعد جادو یا هشام جادو و شاهانی همچو مایه بید که هرگاه بخوابیم
 را آنجا بپاییم پروبال پیدا شود زیاده خیریت خرد و کلان در خانه قرین خیریت
 و ده شکر الهی بر زبان و استخاره قدم شما دارم زرقه **لست** **فست**
 و هرگز آن روح معانی و یا قوت آباء و اجداد نکند دانی سلیم الله تعالی خطیعت
 منط متضمن محبت و عاقلیت بکمال اختصار از پنجبت که مضمون تازه سوای کوچ حساب
 و الامتانت برای و بدیه بر زمینداران و گفتگوی صاحب بادیه و ابوالحسن خان
 بر مقدمه خواجه صالح خان که در عرضی خود برای جناب قبله نوشته بودید نبوده
 ست برسیده سرور و ماحبت ما امید دار آن بودیم که ازین پوری سوای فرج آباد
 فتن صاحب بطرفی نخواهد شد تا اگر از اتفاقات کوچ هم شد سواری برای شما از سرکار
 وزیر خواهد شد حالا دریافت کردید که کهاران چوپاله باید که نوکر صاحب باشند
 بار بردار زیاده بران بهر صورت تدبیری کرده همراه باید رفت و دیوان صاحب
 برین امر تقصیری ندارند من خود با ایشان نوشته بودم که اگر خواجه امامی صاحب
 رخ آباد برودند نیابت بشکوه آباد بام خواجه صالح خان نامی که مرد فهمیده و کار
 موده و از روی قرابت عمومی خواجه سخری الیه می شوند قرار باید دادید بیکریه
 و بیض نشود و اگر خواجه موصوف خود اینجا ماندند برای خواجه صالح امر دیگر تجویز
 بر نمود که آدم کار آمدنی است اگر مرضی شریف باشد بخدمت برسد تا برآمد کار
 مدع بیکریه نخواهند شد اگر چه دیوان صاحب بمن در مقدمه هیچ ننوشتند
 ان آنچه بصاحب اظهار کردند راست است بیچاره اینقدر پول از کجا بیارد
 خدمت مردم بکند و اینهم عادت ادبیت که کسی بامید داری پیش او برود

و مبارک او از طرف او نباشد زیاده خیریت رفته است هفت روز
 حریر ریخت و قبا ی قامت بلاغت سلیم الله تعالی مسوده دی روزه دیده باشد
 همه خوب نوشته اند یا باریک الله اللهم زد ولا تمحض لیکن آن مادر رجب که حامل این است
 بود بخت کاذب و حرامزاده برده است پس بری روز روزه و بر دی شما دور و پیله
 نمود و پیش من سینه سپردیم تصدق سطره اینکه مهندی که باث از اینجا چهل کرده است
 دارد مادر بخلا پری روز رخت دوی روز رخت ظهر اینجا رسید حیرانم که این رخت
 را در روز پنج اسپ چالاک فوئده و بیج مادر فیل سبکو قطع نمی تواند کرد این رخت
 چگونه ملی نمود اینهمه نبدش بود برای فائده خود در دخی چند بر روی هم بافت و
 پول از اینجا برد و دیگر در میان داده و قتی که طرف ثانی یعنی مهابنی که نقد و برایش آورده بود
 رخت نمود و ترانت که مکث بکند دست و پاچه شده اینجا آمد و جواب طلب والا بعد
 چهار پنج روز بطمانیت خاطر گیس اند بگو خود بر آورده بامیر سانید لیکن تعجیل طرف ما
 او را زود در ساخت مختصر اینکه دی روز جواب متضمن این احوال نوشته بدستش فرام
 از همه عجیبی است اینکه وقت رخت میگفت که خدا سلامت دارد امیدوار انعام بود ام
 گفتم حالا صاف باید داشت دوباره که می آئید هر دو انعام یکجا داده خواهد شد مرد که
 سکوت و زنی در رفت آدم بر مطلب دیگر این مسوده را شما پیش خود بگذرید بید
 سه چهار روز یا زیاده من و شما هر دو خط برای میر موصوف که می نویسیم این مسود
 را هم بخط ما هر سنگه نویسانیده داخل آن لقافه میکنم یا اینکه صاحب نقل این را
 برداشته باز نزد من بفرستید هرگاه ما هر سنگه اینجا می آید صاف کرده بمن میدا
 من پیش صاحب میفرستم و در لف خط خود روانه میکنم و احوال قشر لف آدری

مرزا محمد صاحب دریافت شد در ضمن احوال ایشان لفظ برادر میر تقی فراموش کرده بودید
 تا در حیران بودم و میخندیدم آخر معلوم شد که لفظ برادر از قلم صاحب نرسیده بود بعد ذکر
 مراجع مشارالیه نوشته بودید که برادر زن میر محمد تقی خود ما هستند و می بایست که چنین
 بنویسید که ^{میر محمد تقی} برادر زن برادر میر تقی خود ما هستند الحاصل این بزرگ زاده از دست
 مدیدی بجال من مهربان است من خود هنوز فارغ نیستم که بیایم دیوانی این از فردا شنبه
 معلوم را استعمال خواهیم کرد پس بهتر است که ایشان قدم رنج نمایند لیکن رفته دیگر
 سواي این رفته اسمی انصاف نوشته ام از ایشان را این نماید رفته است و ششم
 مقدمه الجیش بلخیان روزگار مسلمک الله السیار القار یک فیل خود در سر کار خراب
 صاحب مقرر شده فیل دومین که از خانه نواب حسین علیخان بهادر خواهم آمد معلوم است
 که برای آن دی روز حکم بدر گاهی خان رسید یا الکتابها نقد به پیام رفته که بالای
 بشکله حواله مرزا تقی نامی از نوکران صاحب زاده موصوف شده بود خدا داند آن مرد عزیز
 اداسی پیام کرده باشد یا بغراموشی سپرد بهر صورت امر از شیخ الاسلام اگر برود
 خوب است بهر کیف فیل که از این شمار است در اینجا سواي بمبوه صاحب شهادت دیگری
 نمی تواند داشت آدم بر فیل دیگر اگر یک فیل بیاید خواجه حاجی و خواجه عبداله و میرزا
 را باید نشانید و اگر دو بیاید بر فیل دیگر خواجه صالح و خواجه رحمت الله خان و میرزا
 را سوار باید کرد اگر آمدن دو فیل یقینی باشد میر تقی را امیدوار کنم والا سوار
 او کهاران گرایه طلب نمایم چو پاله اینجا موجود است و این تحقیق برای این است
 که مبادا از اینجا یک فیل بیاید و کهاران بروقت پیدا نشوند و اگر کهاران را امروز
 طلبیده مقرر کنیم و فیل بیاید آنوقت جواب دادن از مروت بعید است این بعضی

این بلا حقیقه جناب قبله و کسب و روزی و ده با آنچه بمغفل باشد محققان زیر نگارید که بر طبق
 تحریر صاحب چیزی بمحل گیر رفته است **سخت** و هر چه نمودنی زمان سلیم الله تعالی
 مسوده خواجه حاجی خان و اجزای میرزا اشرف علی اشک آقاسی پست ستم خان
 مرسل است باید گرفت مسوده بمصاحفش باید پیروز و اجزای مذکوره را بجا فالت تمام
 باید و داشت تا وقتیکه اومد باید پیروز و اجزای مذکوره و جزو پیشش ورق است که یکی
 است و در ورق باشد این از برای است که اوراق مذکوره بسته نیست مبادار
 از آدم در راه بیفتد پس خبر ده باید گرفت بخدمت امیر صاحب بعد سلام واضح بار
 که شخصی برای خارشش دست نموده بچند کس داده بود هر کس که مالید او را فائده کرد
 شخصی تمام بدنش ابرو زخم داشت در دو روز با این صورت پدید شد که اثری از زخم
 و آله نماند جنوری بر نور آقا صاحب شفق سی گرد که داعی این دوا را بآل مخلص
 قبلههای دوا از قسم غسل و سوای مبر ظاهر کرد و سی پیش رفت آقا صاحب خدمت
 بیچوبه در میدان نصب کرده از چار طرقتا بستید و نمید بسیاری افروخته داعی را اینجا
 فرستاد و چهار آدم برای خدمت هم بودند باری بعنایت الهی دوا هم مالیده شد غسل
 هم حسب خواه اتفاق افتاد لیکن حال من نیست که خارش ده چند و جا بجای زخم و سوزش
 پیدا شد آلا العباس بن عباس درم کرده است امروز از ترس آنجا دوا بمالیدم و فردا هرگز
 این دوا را نمی مالم دی روز دوا بمالیدم هر چه بدتر شخ خارش اگر رفتنی است
 خرد بخوردمی رود و الا یا قمت رفته می ام شمع و دوا مان ایالت سر و دستان
 جلالت سلیم الله تعالی بعد اشتیاقها واضح باد که بری روز که است و سوم شهر حال
 بود خط مسرت نمط در لف عرضی اسمی جناب قبله و کعبه نقاب بر دار چهره خند را

و اصول گشته مطالب مرحوم را خاطر نشان ساخت از احوال تازه اینکه در نیوا زوجه
 آقا صاحب خود را که با جماع چند مرض با تقاضای معاراضی هرگاه بداشت پیای رخ نور دوم
 صفر قضا کرده اطلاعاً بتحریر در آمده و میان تاز علی یابی چند روز در حوالی خانصاحب
 که مخفیاً بطریق بهمانان فرود گشتن و قتل دریای لطافت بهم گرفته بود و لیکن از دروا
 کاتب سقیه بتامی نرسیده خطی اسی صاحب از بریلی فرستاده اند معرفت موصی حسن علی خان
 صاحب پری روز من رسید بود و لغوت است غزلهای شاعره که شیشه امروز
 در خط دالده شما پیچیده خواهد شد و آنچه در مشاعره حال که در بریح الاول پیش می آید
 دوست میداد بعد ازین خواهد رسید غزلها را یکجا بحفاظت باید داشت وقت رسید
 دیوان بدست خود در حاشیه خواهید نوشت در فرستادن صاحب عالی شان شما
 را بشکوه آباد وضع و شریف تامل دارند بعضی چنین می فهمند که وقت رفتن همراه خواهند
 لیکن زاری آنها بر صواب نیست زیرا که اگر این منظور داشت سنده علی بشکار اول
 و نصب شما در دیوان بود و زنی فرستاد هرگاه فرستادن سنده در بود و ثابت است
 همراه بودن کجا زیرا که کار دانیان لغویت و از نقطه جمیع در دانا مراد فقیر صاحبان حالشان
 اگر نیز اند گو یکس در میان این فرقه متصف به اش نباشد و نزد بعضی فرستادن
 بشکوه آباد مسلم لیکن تا دقت بودن خود جدائی شما از فرط شفقت و محبت نمی پسندد
 این رای به از رای اول است لیکن همین قدر مقام اعتراض است که صاحبان
 را با فرزند خود هم این محبت نیست که کار سرکار را برای خوشی خاطر خود محظوظ انداخته
 او را بجای نیکه باید رفت نفرستند و در قیقه در بودن و پیش پدر حکمتی باشد شفقش
 بحال شما همین درجه است لیکن اگر حکمتی نمی بود نیز گز نگاه نمیداشت عن غالب اینکه

شمارا تقوین صاحب خواهد نمود و او نیز همین غایت بحال شما داشته باشد اگر چه به مزاجی شما
 نواز هر کس شنیده می شود لیکن هر بد مزاج یا یکدوست خود درست می باشد شاید میان
 صاحب دالامناقب عالیشان و صاحبی که می آید دوستی زیاده از آن باشد که هر دو
 با دیگران الحاصل آدم از طرف خود مصدر حرکتی نشود که دانا پان او را بنادانی در موانع
 گونا دانی چند خرده برد گیرند سوای این هر چه می شود بحسب محبت و اتفاق تصور باید نمود
 شجاعت همین است که از شما بعمل می آید آفرین باد و بس از حضور اقدس و عابد
 رقه سی و یکم بلاغت آفرین من صاحب کلان برد و جمیع یاد و نشانه بحضور
 خواهد آمد هنوز مبهم است تا دهر معلوم خواهد شد اگر روز دوشنبه قرار میگیرد و محال
 یاد دهری را نزد شمار روانه میکنم که امر در اسباب ضروری حسب الخواه خریده بیارد
 و در انعام مشغول طبع شود یا فردا صبح حاضر شده مواد طبع را سرانجام دهد و شام
 بنزد و اگر روز جمعه معین شد اینجا هم ضرورت طبع داعی خواهد شد در صورت شخصی
 از اقربای او یا پیشش که در طبع مثل نامبرده باشد خواهد رسید اطلاعا بقلم آمده
 رقه سی و دوم خواه عالی جناب من جزو دیگر بخدمت میرسد باید که
 و جز اول بحکم کالای بدیش مالک بفقیر رو باید کرد و چهار روپیه از رستم گرفته
 زهر روپیه بان زن کور باید رسانید و در روپیه بشاه علیخان ارمان تخلص باید
 داد و از خانم لور باید پرسید که خط دیروزه که در امام باڑه مرزا حاجی صاحب
 برده بودی بکینه خادنی زیاده خیریت دوا می نه کور گری بسیار کرد و روز خوردم
 امر در ترک کردم آغا رجب اینوقت نسبت اندیک بهل اتفاق دو کس بدو از
 روپیه تا اکبر آباد انفصال یافته بهلیمان درین فکر است که شخص چارمین هم بهرساند

اگر امر در دوا بهر سیه خوب است والا بهین کس گفتا و زید به راه می افتد چون
 این کتاب هنوز ابتدا ندارد و لهذا ابواب و فصول آن را بسر خنقی مقید تحریر نکرده اند و قریب
 خطبه و هر چه تتبع آن نوشته می شود آنوقت مرخصیا چندان دشواریست از رقعہ سی
 و سوم میرزای میرزایان خواجه صاحب عالی شان خط برای والد ماجد شما می رسد
 این را در عالم تنهایی خوانده بمطالعہ عموصاحب خود در آورده صبح بزیید و در خطوط خلکی
 پیچیده در دو اک بغیر سیه ز بهار نظر دیگری بران نیفتد اطلاعا نوشته شد زیاده
 خیریت رقعہ سی و چهارم مهر سپهر عالی خاندانی سلمه الله تعالی در منزل
 شنیده شد که خانصاحب اگر مفراتاج الدین حسین خان میخواستند که از نو کوری را
 بردار شوند اگر انحراف مقدورین بصدق باشد و بشنود که ایشان همین بعمل آورده
 و استغفای شان پذیرا شد شما نیز نوکری را بگذارید آنچه مقسوم شما است بشما
 خواهد رسید خدا کریم است نیکنامی از دست نباید داد اینجا رسیده با هم مشوره
 خواهیم کرد و اگر خانصاحب بماند شما هم بمانید یقین که شما پیش از نوشتن من چنین خواهد
 کرد من هم از طرف خود حرفی نوشته ام زیاده خیریت رقعہ سی و پنجم
 خواجه خواجهکان و میرزای اصفهان سلمه الله تعالی خط اسمی خواجه قطب الدین
 صاحب سر باز می رسد بصبح گرفته لمغوف خط خود روانه فرماید چون خط مولونی میر علی
 همان جواب خط من بود و فرصت هم دست نداد و لهذا خط برای ایشان بعد ازین
 فرستاده خواهد شد امر در بهین گفتا و زیدم دام و ز خانه میر انشا الله خان صاحب
 میروم فردا پس فردا آنجا خواهیم بود این بار توقع سفر نیست آینده یا قسمت رقعہ
 سی و ششم خواجه صاحب والا قدر منیع الکلمات من اینوقت اقامه

مکرّم لطف نشان را میان صاحب یاد فرموده اند چون در عالم رفاقت هر کس مجبور
 است چاره و ناچار باید رفت لهذا نوشته امی آید که امروز من هم شام نزد شما بگذرانم
 زود تر میرسم و شب به اینجا میخوابم فردا ماد شما و امیر صاحب و مرزا محمد صاحب بخدمت
 آقا صاحبان می آیم و جلّه معقولی میشود بنا بر اطلاع نگارش یافت لفظ پرستان
 بابای نارس میفتح و رای بی نقطه کسور و سین بی نقطه ساکن و نای قرشت و الف و زون
 که معنی جای نبودن پریها در اشعار بر ریخته و اخلاصها می آید در برهان قاطع باید دید معلوم
 نیست که در فارسی هم صحت دارد یا ساخته اهل هند است و از دور در ذیل گویم که یک از
 راه رفتن معذ در ذیل کلان را قبیلان بی اطلاع برای آوردن نیشکر یا چیز دیگر از قسم
 چاره برده شام خواهد آمد لهذا اسپ برای سواری مرزا محمد صاحب میرسد و آدم بخانه
 میر محمد تقی خان رفته است ایشان هم می آیند و اگر پیش از رسیدن آدم نجاس رفته
 باشند بخدمت خواجه وزیر خان صاحب از طرف من التماس باید نمود که اسپ خود را
 عنایت فرمایند میر موصوف را اینجا رسانیده بر خواهد گشت زیاده خیریت ^{در قفسه}
 سی و هفتم خواجه امامی صاحب بوجاق بدیهه و البانی که گون ایچون بیان کردیم
 فضیلت کردی تو باش که از جعفر صاحب الی گوشتی فی مشیتان یا لاریا بل منیر و کفشی
 فی یا سوره سیکر بجهاب جمله و کعبه عند الفرضت عرض باید کرد که تدبیر و درسه قبل برای او
 بعضی اشخاص باراده شنیدن عنای میر معلوم ضرورت است زیاده خیریت ^{در قفسه}
 سی و هشتم خواجه ابو الحسن در یافت نمایند که باری کرامت ما را بدید
 شما نمایند که همین عموزاده من اسحق علی التمهت دیگران هم هستند بیست
 هر چه گمان مبر نهالی است شاید که پلنگ خفته باشد این همه از آثار تحریر فقیر

حالا باید که اندر خسته خود را بمناظر بکنید که درین شادی صرف کرده اید اگر خواسته باشید که
 بکلمات چرب و شیرین روغن قازالیده هیچ ندید دست بردار نخواهیم شد و آنچه میگویم
 که شما دارید یا ندارید از هر جا و بهر طور که بدست آید بپول بیارید که ما را کار بار قص
 و سرود است پلا و شمارا بشما بخشیدم زیاده خیریت **رقعه سی و هشتم**
 خواجه امامی صاحب سلکم الله تعالی فردا صبح پنجاب قبله و کعبه یعنی جدا مجد خود عرض
 باید کرد که پیش از سپهر یک فیل آمده زیر شنگله استاده شود تا بروقت محبت انظار پلا
 جان نگر و دشمنان شب نمی توانم آمد فردا وقت سه پیرستند این اراده می آیم مسوده از میان
 حاجی گرفته باید فرستاد و چند دانه تسبیاری هم بپشت رستم بفرستید زیاده خیریت
رقعه چهل و نهم خواجه امامی صاحب مدیانت نمایند که این وقت از حضور حضرت کربلا
 طلبیدم فرمودند که پس فردا نواب صاحب اول صبح اینجا می آیند و فردا ضرورت تحریر
 و انتخاب خلایع داعی خواهد شد از پنج جهت هرگز رفتن صاحب آنجا مناسب نیست این مهم
 بر دزد دیگر بسیارید هر چند رنگها ریخته قبول نکردند مجبور است برداشتم لیکن فردا
 وقت سپهر آمدن صاحب برای دیدن حسن تر از این جانب ضرور است پس فردا
 وقت نماز که آفتاب بر نیامده خواهد بود بدو تهنانه تشریف خواهم رسید بر **رقعه چهل**
 و یکم خواجه امامی صاحب سلکم الله تعالی معلوم نیست که آن سید تراده مسکین چه ساز
 و میرد زهم آمده بود اگر نیامده باشد خبر امروز بر وقت بیاید گفتگو باید کرد اگر ویر و زنا شام
 آمده باشد جواب و سوالی که طی شده باشد باید نوشت و اگر این وقت هم رسیده باشد
 همراه رستم نزد فقیر باید فرستاد زیاده عمرکم طویل و عددکم ذلیل **رقعه**
چهل و دوم خواجه امامی صاحب سلکم الله تعالی سه چیز از رفات ترک

لایحه امرتال فرستاده اند اگر نقل اینها گرفته خواهد شد اجزای دیگر هم خواهد رسید و اگر درین
 اجزاء ^{در بعضی} شش میگیرید و قتیکه اینها را تمام میکنید باقی اجزایم طلبیده خواهد شد و اگر تم
 را دفعتاً واحد میخواستید این را باید گرفت برای آنچه قدغن خواهیم کرد و خشکی اسمی باشد
 بنجم الدین خان تفریغ شما نموده بودم میان ریاض الحسن طالب علم هرگاه طلب نماید
 یا اگر باید داد و نوط را بیکان در بریان دید یعنی آن باید نوشت و نسخه نقل شده از خط
 مولوی منیر علی و شب نصیب باشد لیکن منموشن بخاطر دارم همین قدر است که
 نقشب الزریز و طبله سیاه را شب در آب خیسانده صبح باید جوشانید چون صبح
 آید مالیده و صاف نموده باید نوشید و از زال مونگ و مرغ سسج و سیاه پر پر
 ضرور است و غذا هر قدر که پر روغن باشد باید خورد شما همین عبارت را با خط
 مولوی صاحب مقابل بکنید اگر برابر آید به میر و صف علیخان بگوئید که نسخه همین است
 والا و همین کاغذ بنویسید اینقدر را برای تحریر یک نسخه کافیست رفته چهل
 و سه و هم بر خواجه امامی صاحب مخفی نامه که دیر در رتبه آقا صاحبان در جواب
 مقدمه مرزایند و صاحب آمده بود و بخدمت میرسد ملاحظه باید نمود صاحب من این
 احوال را در همین نشین خواجه کریم الله خان صاحب باید نمود اگر مرزای مرزور اینقدر
 بعد تحقیق احوال از صاحب نامه آقا صاحبان برسانند و آقا صاحبان هم راضی شوند
 چه مضائقه و الا من و شاهزاد و رانقصان شان منطور نیست دیگر خبر نیست
 پوشیده نامه که فادعین و لام میرانی پیش نیست جمیع صیغهای آن نیز همین مال
 دارد پس آدم با شعور را باید که جمیع بصدر بای جمیع را که مشغول و مهموز و
 مضاعف نباشند همین وزن حساب نماید و صیغها مقابل صیغها باز و خواهد

از باب تملائی مجر و خواه مزید فیہ مثالش اینکه هرگاه کسی پرسد که ضروتی بر چه وزن است
 تامل کند که درین صیغه بر اصل مصدر که ضرب است تاملی ترشت مفوم وزن باشد
 زیاده است هرگاه همین تا وزن را بر فعل که منبر است بیفزایند صیغه تاملی جمع مش
 حاضر میشود همچنین در استکمال فاعلین و لام را ملاحظه نماید و بگوید که استکمالی بر
 وزن استفعال است خیر که هر چه در استفعال بر فاعلین و لام زیاده است در استکمال
 بر کاف و میم و لام خواهد بود همچنین انتظار و انتشار بر وزن افتعال است و انجاء و انجان
 بر وزن انفعال است و اگر در میان افتعال و انفعال التباس افتد مثلاً لفظ انتهاز
 مانید اینم شخصی پرسد که انتهاز بر چه وزن است باید که بگوئیم که اگر اصلش تهمت
 است انتهاز بر وزن افتعال است و اگر اصلش تهمت است انتهاز بر وزن انفعال
 واقع شده و در باب افتعال بجای تاملی ترشت طاء حلی و دال نیز می آید همچنین الا علی
 هر چند صیغه افعالی باشد که امر حاضر مونث است از باب افعال و لام علی بر وزن افعالی
 که مجموع مفاعل و یای مستکلم است مفاعل صیغه مفعولست از باب افعال و در بحث تملائی
 مزید فیہ در قانون مجد و باید دید **ر قعه چهل و چهارم** بر وزن خطی نوشته
 تر و قاضی صاحب فرستاده شد اگر در وزن تر و قاضی نوشته باشد خیر و الا بر وزن خطی امر و
 یا فردا باید که روانه شود و المخلص بر وزن خطی دیگر از شما نزد فقیر رسید عرصی که برای جد
 امجد نوشته بودید نیز بمطالعہ درآمد امر و که نوزدهم ربیع الثانی سنه ۱۲۰۰ هجری و
 روز شنبه در حضور تر و دفرش و خیمه و طعام است زیرا که فردا من از سلیمان شکوه باد
 عیال و اطفال خود را گرفته اینجا خواهند آمد و یک شبانه روز مع زن و بچه بسر خواهند
 اندرون و بیرون هر دو جا صحبت رقص و سرود و منقذ خواهد شد لیکن امر و

بعد از آنکه در نزد پادشاه رسید و سبب و مناسبت این محبت را بر روی داشت
 مقرر است دل گوارا میکند که تنهایی مدتی بزمان خود مثل سایر شکارخانه
 و ناموشن نشینم گرفته آنجا مسای من بعدی نخواهد شد لیکن من یک کس
 بی اعتبار و آب دریا را موافق چه میکنم بعد از چهار روز که جناب عالی دام اقبال و صاحب
 هون بر سبیل بخت یا باله اتفاق خواهند آمد البته در آن جمله سر یک خواهم شد
 زیرا که این هر دو مال جناب زیاده از پارکهای نهایت یکپاس خواهند شد
 بعد از این ما این محبت دین هر اساس چندی ازین سبب است که مرزا ابوالفتح
 را فرمی بوده است در شایع جان آباد چون مالاشد تنی از راه رشک و من نشین
 شاهزاده موصوف کرد که این بچه در شکم و ده از شایست چون اختیار میافزاید
 را همین بگوشت است و در هیچ وقت مرز و مرز صاحب عزت بسیار نازک است
 مرزای مروج قصه کشتن کو که ممتاز عمل که مادر شاهزاده باشد در این پنهان کرده و من
 با حضرت خل سبانی در خواب قدسیه و الله حضور اقدس اعلی مشوره نموده و در این
 که بشود نزد صاحب علم تو ما کرد که از آن آفت مضمون بماند و مضمون خط مساز ملکی
 صاحب الامر بهادر این بود که پسر که از بطن این زن متولد خواهد شد از شاهزاده فرزندی
 خود بگیرد و نامش مرزا هرگز نگذارد چون مال آمده بود بعد دو ماه و چند روز وضع
 محل اتفاق آمد و لیکن بجای مرزا هرگز جهان افروز باز پیدا شد چون این دختر اولین
 فرزند آن شاهزاده موصوف است و سوای این زرد که با میکند چنین نالگانه
 که هزار ردیپه در مهم شادی دختر و صرف باید کرد و مرزا سلیمان شکوه بهادر را
 با اهل رعایا و جناب عالی دام اقبال و صاحب کلان بهادر را جده امه و خواهر شایسته

این هزار رویه را مادر شاهراده مقدم الذکر فرستاده بود باین گمان قوی که پس
متولد خواهد شد لیکن نوشته بود که این پول را در هر دو صورت بمصرف باید رسانید
تمام شد این مطلب دیگر اینکه مزاج من بفضل الهی قرین صحت است خاطر شریف جمع
باید داشت این بار هم در عرض که اسمی جدید برگزیده نوشته اید و جاعلی یافته شد یکی
از باعث تعجیل است چنانکه همان لفظ را در وسط پیش ازین در همین خط صحیح نوشته
اید پس گمان غلطی سوای این نمیرود که در حکم خیال نماند آن نیست که شما در ذکر منشی
محمد علی صاحب یکجا باین صورت نوشته که با منشی محمد علی صاحب که دوست خانصا
هستند ملاقات شد این خود معیوب نیست بلکه سراپا صحیح و جای دیگر نوشته که بازار
منشی صاحب موصوف ملاقات شد این غلط محض است لیکن چون شما این مارج را
خوب طی کرده اید این خطا از راه تعلیمی نیست اتفاقا نیست و جای دیگر که غلطی دوم واقع
شده سبب آن عدم معرفت بحال لفظ است و آن لفظ سقا است که شما آنرا
سقه نوشته اید مخفی نماند که سقی یکون قاف بمعنی آب دادن آمده و ساقی اسم
فاعل آن و سقا صیغه مبالغه بر وزن فعال چون لفظ ساقی حالا بمعنی معشوق سرا
دهنده یا شخاص شرابخوار است و بمعنی آب دهنده کم استعمال می یابد لهذا صیغه
مبالغه یعنی سقا یا بمعنی مستعمل گشته و اینهم مصطلح شده است بشخص سلمان که
بدوش گیرد الا که بارخانه هندی دیگر بر همان که بر سر چاه در راه نشسته آب
بمسافران میخوراند باید که سقا گفته شوند لیکن چنین نیست پس لفظ سقا از قبیل
منقول عرفی تصور باید نمود که از معنی اصلی خود برآمده زیرا که از روی لغت که بار
و بر بمن هم سقا میخوانند بالجملة سقا از باعث شهرت گرفتن لفظ بمعنی شخص سلمان

مشک بردار بر دیگری اطلاق نمی یابد زیاده خیریت دیوان ابوالحسن خان صاحب
 از باعث تمامی ایام بخاطر نمانده است که حساب صدقان را در هفت بقیه طاق بستن
 از من می رسیدن در کهنه و بر روی مرزای مروج برای تفریح طبع از شخصی پرسیدند
 بیچاره چهار روز تا مل کرد و در سنگ نزد و مراد رسید این حساب از روی قاف
 غلط است زیرا که موافق قانون حسابی در عدد یک جفت است جفت مجموع طاقها میسند
 نه طاق مجموع طاقها چون صد جفت است و هفت طاق هفت جفت در آن کنجایش
 دارد هفت طاق و نه طاق و سه طاق و پنج طاق در آن نمیکنند خطا هر سنگ که درین
 روز با مجرم کرم آقا محمد صادق خان صاحب نام ایشان نگارام گذاشته اند لغو
 این مکتوب است مطالعه باید نمود رقعته چهل و پنج مخفی نماند که در روز که هشتم
 شهر حال در درخت نشسته بود آخر روز قریب بصره حوائج شد که از سبب قریب
 چهار مانی بدو تخته صاحب عالم بهادر اکثر آمدن خود برای درس عربی نزد فقیر مقرر کرد
 اند آمد و عرض شد شما که بجا آمد خود نوشته بودید بمن دادند بعد مطالعه دریافت شد که شما
 بتزویج راضی نمی شوید هر چند من در خط خود این ایما کرده بودم لیکن بخاطر رسیدن
 که شما از حجاب این گفتگو زبان نمی آید و نیز درین گفتگو از من شرم خواهید کرد
 مجبور بجان صاحب و قبله و والد ماجد شما اشاره نموده بودم که درین خصوص ایما
 بخواجه امامی باید نمود اگر دل نخواهد به ازین دو دختر به سری بهم نمی تواند رسید
 که مرضی صاحب دریافت شد سسی درین امر بجا است اگر چه بحسب ظاهر خانه دار
 نیز خویش است لیکن در اصل ذرا دانسته در بلا انداختن است هر گاه که طبع شما
 نخواهد مرا در دنیا ملاصر ارجح ضرورت مثل مشهور است آنچه بخود نپسندی بردارند

پسندنی الواقع سپهر بستر تن و دوباره خود را رسوا کردن هیچ لطف ندارد و گو
 هنوز عمر شریف با نسیج نرسیده لیکن مدتی عمر با نسیج و رت بسوزد و هم خوب نیست
 چیزی ضرور خواهد شد یا کدام دختر شاه پیر یا شاه نیر و یا ریحانه پری و سبزه پری و فریفته
 شما میشود هزار آفرین بر فهم شما خوب فهمیده اید و طرفه مال اندیشی بکار برده اید و ارم
 بر قصه دیگر این مردم عجب مردم بی غیرتی هستند که بر شما فرمایش چیزها کردند و الحال
 بی آنکه تقاضای شدید از طرف شما بظهور آید ادای زر قیمت آن در ضمیرند و از درین
 صورت هر چه بآنها رسیده است مال بابای شان شد زیرا که تقاضای شدید چه که
 ایامی طلب قیمت هم ازین طرف محال می نماید دیگر احوال اینست که خانصاحب مکرم
 والا مناقب تاج الدین حسین خانصاحب صدر و پیه در ربیع الاول منجمه صد
 و پیه دلبنده ولایت علی خان بابت دیوانچه داده بودند و بگی مبلغ معلوم شامی
 نامی در قرض خواجہ امیر خانصاحب بر دو صد و پیه دیگر که در ربیع الثانی طلب دارم
 هنوز صورت وصول ندارد ازینجهت که جناب مہر بخت و یکم ربیع الاول روانه
 کانپور شدند و از آنجا مراجع الخیر اراده فرخ آباد دارند و سه روز است که خطی بخدمت
 شان روانه نموده شد هنوز جوابش نرسیده سبحانعلی خانصاحب جواب آن گاه
 خواهد آمد نزد من خواهند فرستاد من امروز رقعہ بخدمت ایشان فرستاده بودم
 در آن رقعہ اینمضمون بوده است که ویر در خط خواجہ امامی آمده بود و بنگی بخدمت
 ملازمان نوشته اند ایشان هم در جواب سلام و اشتیاق بشما نوشته بودند و پاره
 روپیه هم رسید بعد وصول شدن و خوبتر قاضی صاحب خواهم رسانید جناب مہر
 کتب مذکوره را خرید و صحیح نموده نزد شما خواهند فرستاد که بآن مرد که بپسید

شما میدانید که من از شما هم نازک مزاج ترم هرگاه شما خانه داری را که لذت زنگی
 موقوف بر آنست گوارا نگردید و دانستید که ما دام الحیرة در ریج و بلا گرفتار خواهیم ماند
 از من کی میشود که یک یک ورق این نسخ را ملاحظه نمایم لیکن در جستجوی نسخ و دست
 ناپسند ز قافیه خواهیم کرد میدانید که ما مردم زن شاه پیر را در قهبره را نمیگذاشتیم مگر با کمال
 دماغ تصحیح کتابها است و به بارشجره الانامی که تصنیف خود من است دیده ام و باز از غلط
 و صحیح آن للملای ندارم و دیوان قلیل و دریای لطافت و هفت تماشا هنوز پیش خالص
 است این بار که تشریف می آرند میگیرم روزی خود میفرمودند که هر سه نسخه امانت
 خواج صاحب حاضر است بگیرد لیکن دریای لطافت را یکی از دوستان من برده است
 بعد چند روز که می آیند آنهم خواهد رسید الحاصل نسخهای مذکوره را نزد خود تصور نمایند
 رقصه چهل و ششم خط به خط دیر در که شانزدهم ربیع الثانی ششمین
 روز چارشنبه بود و قریب در باغ کپکند این که از حضور میان آفرین مرمت شده
 و آقا صاحبان در ایام ورود خود باراده بیست و برای چند شبی گاه گاهی وقت
 عصر آنجا آمده من و ما هر سنگ را نمی طلبند بهیئت مجموعی نشسته بودیم میر حیدر
 نامی که از چندی نهر انصاف بنجد متقاضی حبیب می خوانند مع عرضی که اسمی
 جدا مجد خود نوشته بود دید آورده به بهیچ دادند و بهیچ آنرا بمن رسانید آنچه خواندم
 نموده بودید زین نشین شد آقا صاحبان نیز نام خود را و ما هر سنگ هم ملاحظه
 نمودند الحمد لله که طرف ثانی خود بخود حکم تخواه کرد و بی آنکه شما لب را جنبش دهید
 و چه قدر خوب شد که هفت رویه آنجا گذاشتید و باقی اینجا فرستادید که
 و بیشی وجه معاش و بسته بنجت و اتفاق است آدم همان است که نان بقوت

بازوی خود پهرساند و الا میانه حیوانی که او را انسان می پرورد و آدمی زاده هیچ تفاوت
 نیست نان پدر خوردن سوای ایام طفولیت بکار آدم نمی آید بر پدر چه موقوف است
 که نان آقای شبیه پدر هم برای بی غیرتان زن نیست است آقای شبیه پدر آن
 است که کسی را پدرش کند مثل خواجه سرایان که متبنی را پسرخوانده پدرش میکنند
 و عمود خالو و پدر زن هم از همین قبیل است بلکه نانی که برنج بدینند آنهم قابل رد هست
 بان من بجان شما که این سی رویه را من سی هزار رویه میدانم بلکه بران سی هزار
 رویه که بذلت پست آید صد درجه ترجیح دارد و تفصیل حال بعضی صاحبان دوشاله پیش
 دلا و خود در اینجا نیست شما حال آنها بچینی میدانید خدا آن دوشاله و دلا و دوگوشی
 بان بزرگواران داده بود نصیب آفتی غلام شما نکند هزار شکر که قدری لطیفان
 صیب شما شده آینه هر چه بحسب نخت و اتفاق رود خواهد داد فهمیده خواهد شد
 بخط طویلی متضمن عبارت رنگین سیرج الفهم نخت اقا صاحبان نوشته و یافانه
 سپرده سراز نزد من حادی احوال خرمال خود و شدت اشتیاق صحبت ایشان بفرستید
قعه چهل و هفتم خواجه کرم سلکم الله تعالی درین نزدیکی تلافی نامه خالص
 بدم بفرستم و بچشم مستضم طلب حقه بردار و خدمتگار رسیده بود لیکن چون در خط جاب
 روح قید خدمتگار جوان بوده است ازین بسبب بهم رسیدن آدم معقول و جوان
 را می مقتدر شد و معینا بغیر خرج راه کسی اراده نمیکند خالصا نوشته بودند
 هر چه برای خرج راه در کار شود از میر رمضان علی باید گرفت چون آدم نزد
 رضیور رفت گفت سبحان علی خالصا از کار پنور حقه بردار و خدمتگار
 بن پوری فرستادند حالا حاجت آدم دیگر نیست ازین بسبب دم بمو ماندم و

با قریب که مایل از خط است یک و پاره از پیش خدا داده روانه انظر نمود شد چند
 سپاری چرب بر میان حاجی مراد کرده اند یا میگفت میخواستند که چند کلاه
 حلبی بپوشانند هم مراد و سازند من مشغولم گفتم بعد از این بیت که ام آدم خانی خواهم
 چون در خط خاندان صاحب قوم بود که من بین پوری میروم من هم آدم مراد را میبینم
 فرستادم اگر خاندان صاحب آنجا بسته آدم تا میرود بخدمت خاندان صاحب خواهد رفت
 این خط را خاندان صاحب نزد صاحب خواهند فرستاد و در خط صاحب بنا بر ضرورتی
 در سرگشته تشریف دارند نزد صاحب حاضر خواهند شد شما اول بخدمت صاحب و الله بعد
 سر سینه باین خط دیگر عرض میکنم که اگر قدر دار سوای آدمی که از کاپور آمده است که
 باشد بخود برسد و غیر خانی حد بر دار میرسانند بود لیکن وقتیکه دریافت شد که
 از کاپور بخود رسید فرستادن امان نمود و هم عرض باید کرد که قوی خط و دست
 باورنی که خط ام اگر بنویسند و مندرستی خوب به نزد سرگرم است هرگاه درست می
 روانه میکند و مایل این خط مشکاک که با قریب نام دارد نیست که چهرش زیاده از پیش
 سواد مال نیست و در بختن چند قسم نان و ساقین مخلوطات و در میان بهاریت
 دارد لیکن اگر کسی در زبان باران گوئی نکرده است و نیکند نه مشکاک است و سوای این
 زبانش به درست است و به پیشش مخلوط اند اینها اول بخود را آید با یک و هفت
 خلک که درین روز باخته شده و یک بند بخل داده باشد تا میرسد و هشت خلک دیگر
 در آن ثبت است و دیوان را امیر نصیر الدین صاحب برده اند از بیخیت فرستاد
 آنجا در خط دیگر موقوف داشته شده و آنچه شما در حق خیرات ملی عرض کردید
 که به دولت نواب صف الدوله امیر احمد مرحوم خواست که اعدا لازم خود را

قبول نکرد قباحت آن بخمال نرسیده باشد ظاهر است که امیرالدوله هشت سال پیش از
 آتشف الدوله تصاکرده بود شاید غرض شما از امیرالدوله حسن و رضا خان بوده باشد بدید
 که امیرالدوله خطاب حیدر بیگ خان بود و حسن رضا خان را سرفر از الدوله می گفتند
 مخالفان برین اقوال اعتراض می کنند و گویند را متهم بکذب می سازند آینه انگلی قتی
 منوره حرف باید زد مقدمات در بار بسیار نازک می باشد اگر چه شما هنوز طفلانده ^{ای تمام اند کردی}
 امرای که هنوز میدانند و چه ضروری که این چیز را تحقیق بکنید لیکن در دربار آنچه معلوم باشد
 باید گفت **رقعه چهل و هشتم** خط بهجت خط دیروز که بحساب رتبه چاردهم
 بر سبب الاول و بحساب تقویم پانزدهم و روز سه شنبه بود باین مشتاق رسیده خاطر
 نگران را بهمدوش هزاران سرت و شادمانی گردانید نرسیدن خط از منظر فسیبی
 داشت اینست که والد ماجد شما میفرمودند که تا خط دیگر از اطراف نمی آید از اینجا چیزی
 نباید نوشت چند روز دیگر انتظار بیاید کشید اگر در بنیر مره خط خواجه امامی می آید خبر
 والا منبوسم و شاید که منطون ایشان بوده است که شما وقت روانگی زری از
 مهاجن قرض گرفته فرمایش صاحبان آنجا همراه برده اید حالا منتظر سرانجام زری هستید
 هرگاه بدست می آید خط دهندوی هر دو را یکجا خواهید فرستاد معلوم نیست که این حرف
 مقرون بصدق بود یا نه یقین که دروغ نباشد چرا که این صاحبان مافی الضمیر خود را
 از من پوشیده نمیدارند الملمخص معلوم نیست که همین خط حرف فرستاده اید یا نه
 هم آمده است من هنوز عرقه شما که اسمی جدا مجید خود نوشته اید ندیده ام بعد ازین
 خواهم دید نزد یک من دیدن و ندیدن آن هر دو برابر است کار بد ریافت صحبت
 و سلامت بوده است الحمد لله و المنة که از آمدن این خط مرادی که بوده برآمد چون تا

صاحب بنور درخاس می باشند و خانصاحب قبله در چادری از باعث بیدار شدن
 و آخر شدن روز خط اسمی من پرستم حواله کردند و عرضیه را از سبب خوانده نشدنش
 آنوقت اینجا فرستادند این از دو حال بیرون نیست یا رستم وقتی نزد قاضی حاکم
 رسیده است که عرضیه نزد خانصاحب قبله بچادری میفرستادند و پیش از رسیدن
 او خط اسمی من نزد خود نگا داشته عرضیه را روانه کرده باشند خانصاحب از باعث
 غرضیدن آنجا بی سنا دوش نزد من موقوف برآمد و داشته اند یقین است که حال ایام
 چون شمام هیچ مطلبی در خط من باقی نماند که از دید خاطر من جمع است که در عرضیه هم مطلبی
 سعای جنگی در سلام در معانوده باشد آدمم بر احوال دیگر تاج الله بن حسین خان صاحب
 و میر غلام علیخان هر دو ملازم حضور پرورشند مشاهیر خانصاحب سه صدر و سه دواز
 غلام علیخان صاحب و صدر و سه قرار یافته خانصاحب خود تکرار کردند لیکن میر غلام علیخان
 گذاره خود درین مشاهیر ندیده مازم دکن بودند حکیم مهدی بزرده اضافه دایه صاحب
 از خدمات مستمال نموده چنانچه است باید دید لیکن محکم ازین صاحبان بایان
 سلام حضوریت اکسبجان علیخان که بلا فصل هر روز وقت دید هر حاضر می شوند
 ایست احوال این صاحبان مقدمه دیهات ایشان هم بغیر الی سبب و الحوائج
 درست شده برای استقام بعض امور حضرت چند روزی بجا پیور خواسته بودند
 حکم شد که برای یکماه برود و دنیا بر ضرورت با صاحبان مالیشان هم ملاقات بکند
 لیکن با حب کمان لکه نزدیک قلم باقات موقوف است برای ایوان و در برای ملاقات
 رفت تماشا که نوشته ام از خانصاحب گرفته حواله قاضی صاحب کرده خوان
 لیکن در برای ملاقات برای چند روز شخصی از دوستان خانصاحب بر

انهم بعد چند روز خواهد آمد و کتب اربعه معنی تفسیر ملاحظه الله و ابواب الجنان و ترجمه هر یک
 و حق الیقین بتلاش بهم خواهد رسید هرگاه جای سراج بدست خواهد آمد قیمت
 مشخص کرده برای زر نوشته خواهد شد دیگر خیریت **رقعه چهل و نهم** از چهار پنج روز
 جواب خط شما نزد والد شما فرستاده بودم خدا داد از چه سبب روانه نشد امروز
 که سه شنبه بیستم جمادی الآخره است وقت عصر خطوط بزرگ فرستاده خواهد شد و در روز
 وقت عصر آدم آقا صاحبان مخدوم جواب خط شما را که آورد در جزردان نگاهداشته
 در خیال من این بود که آن خط اول خود روانه شده باشد حالا منظر خط دیگر باید بود هرگاه
 بیاید این خط را در لف جوابش باید فرستاد این وقت زیانی میرسد حسین نامی
 که از والد ماجد شمار قهضای داعی استفاده میکنند دریافت شد که خطوط من پوریه
 امروز آخر روز روانه خواهند شد این را که شنیدم خط مغزی الیها درین **رقعه**
 پیچیدم حالا مناسب نیست که شما این بار در عرضة جد بزرگوار خود سلامی برای ^{ای آقا صاحبان}
 من بنویسید یا بی معاف کردم آینده خواهیم فهمید عوض خط اسمی من خط طویله
 بخندمت آقا صاحبان مخدوم نوشته در لفافه پیچیده بغیر مصنع نمودن بفرستید
 در آن خط بزرگی القاب مغزی الیها و شکر الطاف شان بحال خود و خلوص
 و بندگی خود را بخندمت شان بعبارت ^{ای آقا صاحبان} دلکش بنویسید زیاده خیریت **رقعه**
 پنجاهم سحبان طبعیا خط اسمی امیر صاحب میرسد بکریم خان خواهیم داد فردا
 در دوپیه هم برای آن گور شیراز غنچه خواهد رسید حساب او را درست کنید ان شاء الله
 است یاد در دوپیه هر چه باشد مفصل بنویسید دیگر آنکه در **رقعه** دیروزه حساب
 یک لفظ خلاف محاوره اهل علم بود شاید نزد عوام درست باشد **رقعه** بخندمتان میرسد

ملاحظه خواهند کرد که اصلاح هم در جهان است دیگر اینکه از ترس و زیر صاحب من بسیار
 خوش شدم فی الواقع مکان بی رونق میست من هم میخواستم که بجناب قبله و کعبه اینجانی
 عرض کنم لیکن از بعضی موانع مسکوت و زردیم الحمد للہ که خود بخود بخواب رسیده رقعہ
 پنجاه و یکم بل شاخار برایت ^{ماریش} سر مستان بلاغت سلمکم اللہ تعالیٰ اسود
 اصلاح نموده فرستاده شد بسیار خوب میشود بیدارین ^{ماریش} بنیه ضعیف و چاک و چانه غیر مؤثر
 ابتعد شیمت است لیکن مراعات بسج که آنرا قافیه نثر گویند در بعضی جا بخوبی میکنند و در بعضی
 مواقع از سبب عدم معرفت بعلقم قافیه راه صحت غلطی شود چند ورق متضمن بیان قافیه
 در چارشریت است و همین قدر در دریای لطافت اگر از والد ماجد خود استفادۀ نما
 مضائقه ندارد و اگر خواندن آن موقوف بر من باشد این بار که می آیم جائیکه از نهان
 علی سه ورق بخوانید و دو ورق بخوانید و یک ورق یا کم از قافیه خوانده باشید
 رقعہ پنجاه و دوم محقق نماید که خطوط بر قومه چهارم ربیع الثانی ششمی هجری
 ویروز که هفتم شهر مذکور با سنین صدر بود رسید یکپاس از شب گذشته بود که
 همه را بمطالعہ در آوردم سبب دیدن خطوط بعد در اینقدر مدت شب نیست
 که پیروز که از مشاعره فارغ شدم چمی میم که قبل برای سوار سی با ضرورتی از حضور
 رسیده است بلاگرا سوار شد همین جا آدم و دیر و زوقت عصر رستم را بجا
 فرستادم چون یکدو کار دیگر هم متعلق یاد بود تا دو کهری شب گذشته نیامده بود
 من آنوقت چیز خورده هنوز در دست قلیان نگذاشته بودم که باز حضور پر نور
 یاد فرمودند و چار کهری دیگر آنجا در قال و مقال گذاشت بعد از آنکه بیرون آمدم
 القافیه خطوط من سپرد سواي خط والده محمد میر و یک خط را بخونی حواله خط کردم بن

صاحب پیش از مطلب در خط اسمی غیر مستقیم حالات را قلم شده اند من هم ابتدا همین
تحریر میکنم اینست که مزاج من همیشه تاب گرمی نمی آرد و من پیوسته مراعات این معنی
بکار می برم علاج خود را بهین تعلیل میکنم اگر از بعضی چیزها پرهیز و به بعضی اغذیه عادت
کنم می ترسم که مبادا معده ضعیف تر شود و از نیای الهی بی نصیب بمانم لیکن شریعت
هم نیست که اگر تب بکنم طفل مرگ بخورم یا دیگری اغذیه حاره مثل تنبلیله و غیر آن
حال پرهیز خود اینست که بپایه مولوی صاحب علی بزعم خود خود را آتش مزاج دانسته
کاهی گرد باد بخان و شنبلیله و دیگر چیزهای حلو و لطیف میگذشت همیشه اسفناخ و لال
ساک و خرفه و دیگر قبول میخورد و آخر بپایه دفعه کلوته تیغ فالج سپرد گویند در دنیا
نیامده بود پس فتای هر چیز موقوف بر قوت و استعدادی که در اصل دارد هست
همینکه مدت سپری شد تمام شد خواه جفا و باشد خواه نبات خواه حیدان بالجمله من
بیماری ندارم خاطر شریف جمیع باید داشت و عرض نکردن برای تنخواه بجنور عالم
صاحب الا جاه کمال دانائی و دور اندیشی هست من اینقدر که اشاره در خط اول
کرده بودم برای آن بود که اگر از کسی بالا بالا دریافت شود مضائقه ندارد و الا سوا
این گفتگوی تنخواه چه مصرف دارد بلکه با دیگران هم گفتگو ازین قبیل مناسبت شاید
رفته رفته بمصاحب دلاشان برسد و انکار نیابت شکوه آباء عین اقرار کرد
مالا من در هیچ امری بمصاحب نخواهم نوشت بخدا که آنچه در ضمیر من میگردد شما
انجا بعل می آرید بلکه من اینجا چاکر کهری بادل خود مشوره کرده و کنگا شها سنجیده
بعد و در کردن قبالح امری قرار میدهم و شما پیش از آنکه من بنویسم بهتر از آن
کار میکنید پس مقابله یا شما خطا است که تائید روح القدس من همراه شما است

روید از حضور بر نذر برای او مقرر شده یک تنخواه هم یافته یک پاس روز برآمد پیش
 آغا صاحب آمد می نشیند و وقت عصر میرود بعد چندی داخل خواصان حضور که این
 منصب منصب امیر زاد است خواهد شد شما میدانید که بر خواصان حضور مخفیست
 و عزت هم در چشمان کم نمی شود و رفته پنجاه و سه و هم مخفی نمائید که امروز که پنجم
 ربیع الآخر سنه ۱۲۸۰ هجری روز دوشنبه است غرضه شما محیره و دوازدهم شهر مذکور است
 خط اسمی بجانب مطالعه در آمده مسرور ساخت آنچه از احوال انصالح نوشیتد همه بجا بود
 بقول شما همه چیز عسر و سیر تعلق بخت ذالفاق دارد نه دوستی دوستان بکار
 می آید نه دشمنی دشمنان الحاصل تاج الدین حسین خان مجتهد و بافتوت در دست
 و الله که اگر انیک باختیار خان موصوف می بود و آنچه برای برادر حقیقی خود تجویزی کرد
 برای شما هم میکرد اگر برای صاحب چیزی صورت نمی بست برای برادر خود هم نمیکرد
 و سواي این اعتبار هم شرط است شخص منوی از بدنی در انصالح تحصیل دارد و انچه
 در وقت جنگیت رای از باعث قرابت و همت رای نامی عزت و ثروت ظاهری
 داشت و شما در انصالح نو دارد و با کسی سابقه ندارد بلکه صد آفرین که در همین بد
 طویل با مردم امین قدر جوشش پیدا کرد و یکدک و ضعیف و سرفیت شما را دوست میدارند
 و آرزو مند ملاقات میشوند ان شاء الله العزیز بعد چندی شما هم بمطلب خواهید رسید
 و کار عمده برای شما صورت خواهد پذیرفت خاطر محب دارید دو ماه میشود که من از
 در و خانه چپ دادیلا دارم حالا مجبور بعد سه چهار روز بضرورت مسهل مغز
 فلوئس خواهم گرفت لیکن الحمد لله که ماده فالج نیست مواد ریجی و غیره است
 والا هلاک میشدم لهذا همین قدر بار چنان مختصر گفتا نموده شد و الله و عموي شما در

اما البین تبستندام و زود کثیری و روزنامه با اتفاق مرزا بنیرگر سپهرنما را الدوله که در
 بی بی نیا دار و من و مرزا حاجی برای شنیدن میر علی صاحب خواهم رفت اطلاعات
 نوشته شده زیاده خیرست رقعته پنجاه و چهارم منقحی نمائند که مکتوب و انوار
 شمار رسید بر قوای اطلاع داد و غرضه که برای جدا مجده خود نوشته بود دیدن
 مطالعه در آدم چه گویم که بر دل چه گذشت لیکن چه باید کرد جای مجبور است
 خط دیگر استیضای صاحب بموجب ایای شریف سرانجام در همین خط مکتوب است
 بعد مطالعه حریص نموده بمکتوب ایله برسانید تمام شدن این قسه حالاً بشنود که دنیا
 مقام پنج و جهت است آدم اگر در روز بزرگ یکدوازده ماه عوض آن تبعی بسر
 می برد و بجز برای آدم دانا و صاحب عزت هرگز مقصود نیست و منی بجز برای آدم
 که آدم کاری بکنند که باعث بر جرحی او بشود و اگر چنین بکنند هرگز حرمت او نمیرود و
 اگر شما کسی را دشنام خواهید داد او هم جواب خواهد داد یا دست دیگران خواهند
 همین بجز برای آدم است و اگر شما کسی را دشنام دهید و دیوانه در بازار بی سبب دشنام بدهد
 و دشنام بکشیده بدو حرمت شما هرگز نمیرود مثال دیگر اینکه زید از خانه خود شش
 برای کاری میرود و پیاده چو تره کو تو آلی و در صورت او بدزدی اشتباه کرده
 او را بگیرد ازین چه میشد گرفته باشند این را ادوات اتفاق و بدی طالع میگویند
 زید نزد کمالان و هم پیش نفس خود شرمند نیست زیرا که مصدر فعلی نگردد و دیده
 که زدامت درشته باشند درین روز با دوله از نایب انقراضی بر من کرده بود که
 شوم یا بقید ایادی گرفتار شده باشم وقتی که بعضی دوستان این احوال را بمن
 رسانیدند و رای شان قرار برین گرفت که ازین شهر بر آیم با آنها گفتم که در

پنهان شدن در گنجین قتل مغتری را قوت دادن است چون من حکمتی نکرده ام که در
 پادشاه آن مرا بکشند یا بزنند از بند پس ترسیدن چه ضرر دارد اگر این بلای ناگهانی
 باعث بر قتل من می شود و مجبورم این راهم از قبیل بیارزشی میدانم در موقوف و سلول
 یا مجبورم شدن آدم گناهی ثابت نمی شود زیرا که اکثر افراد با صیح للبدن بسرمی برند
 و نیکوکاران مجبورم یا موقوف یا سلول شده می میرند چون انقراضی محض بود و اصلی نداشت
 از ان باینجهات یافتیم بر شما که ازین خبر اصلا تغییری بر چه دهن من و ردی در خاطر نبود
 بعضی دوستان گفته اند که بطلان دیهان رفته باید نوشت گفتیم دل نمیخواهد که رجوع
 به کس و ناکس بکنیم صاحب عالم بهادر آدم فرستادند که شما نزد من بیایید در شهر خود
 شما مناسبت عرض کردم که فدوی را بطور خود باید گذاشت تا هر چه بشود ازین
 تحریر عرض نیست که رنج و راحت و غم و شادی برای ما دشمن است تا در قید حیات
 گرفتاریم کاهی خوش و گاهی غمناک از طرف خود مصدر فعل بدی نباشد آئینه حیات
 سوای کردار بد از هیچ چیز اندیشه نباید کرد و از آدم دیوانه باید گنجیت رفته نیاید
 و پنجم بر پرویز خن خان پیاده خطا صاحب که مفرماناج الدین حسین خان
 من را باینده جواب هم بهانوقت نوشته تعویض نامبرده نموده سفند مضمون خط این
 بود که خواجه امامی صاحب را ازین حادثه خبر شد و من بی اذن صاحب و الاجابه
 همین پوری نمیتوانم رفت اگر طلب می فرمایند میروم و الا خیر و نیز مرقوم بود که از حضور
 برای باورچی و حقه بردار نقد بسیار است بلکه نوشته اند که شما میخواهید که من
 نان خشک خورده باشم پس از شما متوقع آنم که یک باورچی خوب بده و در پیشگاه
 راضی نموده و یک حقه بردار که سوای اینکه التماس سیر قلیان بگذارد و دیگر هیچ سلیقه

درین کارنداشته باشد لیکن قدری خوش ظاهر و جوان باشد نزد باید ستار
 تمام شد مضمون ثنقت نامه خان صاحب مغزی الیه حالا شما بشنود که باورچه
 خوب در لکهنوبه رویه بهم نمیرسد چه جای اینکه بیدین پوری بیاید و هر دو طعام هندوستان
 و انگریزی خوب بنزد لیکن شما بحضور عرض کنید که هر باورچی این سلیقه ندارد که
 هر دو طعام را بخوبی تمام بنزد مگر تلباش بسیار شخصی بدست آید هرگاه حال باورچه
 هندوستانی در لکهنوبه یا تصور است باشد که هفت رویه مشاهره ذات و یک
 پیش خدمت بدرابه سه رویه و یک آتار آرد و هر روز گرفته باشد انگونه باورچه
 که سلیقه هر دو طبع داشته باشد چگونه در سفر کم از بست رویه قبول خواهد کرد
 زیرا که در لکهنوبه برای چنین کس مع پیش خدمت پانزده و شانزده مقرر است
 و در بعضی سرکار با ازینهم زیاده اگر حضور عالی مرکوز خاطر دارند که طعامهای خوب
 برآمده چیده شود پس یک باورچی هندوستانی که قدری از سر رشته کار آری
 هم آگاه باشد مع پیش خدمت بکارده پانزده رویه لازم فرمایند آرد خود داخل
 حاضرت معمول با در حقیقت و یک نان با بهفت رویه که اقسام نان پنجه
 در حضور بیارد و اگر شوق نان هندوستانی نباشد مرضی مبارک همین است
 که اطعمه هندی و ولایتی هر دو در حضور بیاید پس ارشاد شود که باورچی با این صفت
 تلباش نموده آید لیکن مشاهره مع پیش خدمت کم از بست رویه نخواهد گرفت
 و از مردم نیک و طعام ملک خود را خوب می فهمیم قوت تمیز را در اطعمه ولایتی
 ناقص است لیکن اگر اتفاق میشود یکدیگر چیز که خواهد بخت یکسانیکه متحن طعام
 هستند چنانچه خواهد شد یا در حضور با امتحان خواهد رسید دیگر آنکه تلباش

حق بر دارم هم میکنم هرگاه بدست آید روانه خواهم کرد تمام شد این قصه هم غزلهای شاعر
 حال اگر والد ماجد صاحب فرشته باشد نه المار و الا بعد ازین خواهد رسید این بخیر
 ازان است که من درین چند روز پنجاس نفر رفته ام فردا دعوت جناب عالی با فرزندان
 از چند صاحب کلان و دیگر صاحبان عالیشان بخانه حضرت مرشد زاده خود مقرر
 است لیکن جله از مرشام تا یک نیم پاش شب خواهد بود درین صحبت مرز سلیمان
 هم خواهند بود آتش بازی از سابق دو چند و دیواری فی برای روشنی چار طرف بود
 رفتن شما از بدست آمدن زمین نوسعت احاطه هم بسیار است و برجهای کاغذی
 هم درست شده است این برجهای هاست که پیوسته میشود و عوام آنرا عباره
 می نامند شما هم ملاحظه نموده اید و دو صد و پنجاه رویه برای یاد در چخانه جناب عالی
 و نصف آن برای بطخ صاحب کلان فرستاده شد و طاهای دیگر اینجا هم بخت خواهد
 دیگر خیریت در تلامذۀ شما خواجۀ حسن خلی با شما دوست است بچه رشید است
 هر روز بمن میگوید که هرگاه کسی اینجا برود مرا خبر کنید شاید چیزی ارسال بدید از
 قسم حلویات مرکوز دارد معلوم نیست که شما چه انسون بگوشش شاکردان خود مید
 آید که از اصلاح عموصاحب بلکه والد ماجد شما خوش نمی بشود و وقت تحریر شما
 از همه زیاده میدانند لیکن بر حال من مهربان اند روی کم فرصتی سیاه دماغ
 اصلاح کسی ندارم میریوسف علی خان دختر خود را از شیر واکرده است بخش
 شیرینی پنجاس هم فرستاده بود جای دیگر کچور خانه ساز رفته بود و اینجا هم از
 دکان گولی بود از اقا صاحبان مخدوم و اقا صاحب که مفرمای خود ما دلال امرت
 سلام و اشتیاق و از حضور پر نور دما ارشاد شده همه صاحبان بخیریت اند

الا اما محمد صادق خان صاحب از چند روز تب و صداع داشتند بالا فضل الهی است
 امروز سهیل بدم بود یک سبیل دیگر خواهند گرفت رفته نیا **و ششم** چند روز
 است که جواب خط زیان از دو که در آن احوالی محسن نوشته بودم رسیده بود
 جوابش نوشتن ضرر نبود زیرا که جواب خط من بوده است و با مطلبی هم اشتغال
 نداشت لیکن چون بعد از آنکه جواب خط شما که لمنوف عرضی همی قبله و کعبه آمده بود
 نوشته فارغ شدم اما صاحبان جواب خط شما فرستادند درین خیال بودم
 که هرگاه خط صاحب بعد ازین بیاید عنایت نامه معزی الیها در آن پیچیده خواهم
 فرستاد درین اثنا میرحیدر حسین نامی از اولاد نواب ثانیته خان که درین
 روز با بخدمت ولله ماجده شما نهالفاحت و چار شربت و رتبه های فقیر استغفار
 میکنند آمده ظاهر نمودند که خواجہ قاضی خان صاحب گفته اند که از باعث بعضی جوانان
 خطوط خاکی نزد بر خور دار فرستاده شد پس فردا بچوبل معنوت ایندی روانه
 میکنم گفتم میر صاحب تا امروز چهار روز است که من خط بقاضی صاحب داده ام
 موافق معمول همان روز بایستی که روانه شود خوب اگر یکد و روز از سببی در
 کشید مضائقه ندارد این نمی شود که چهار و پنج روز بگذرد و هنوز این مهم
 حواله پس فردا باشد شاید شما سهو کرده باشید قاضی را مستقبل ساختید
 گمان دارم که قاضی صاحب همین قدر گفته باشند که پرسید روز خطوط روانه شد
 شما همچو حال کردید که پس فردا روانه خواهد شد میرزایر متعیر شده گفت
 این چه میفرمایند من اینقدر جلالت و تالاف نیستم که قاضی مستقبل را از من
 فرق نکنم چون دیدم که طرفائی بهر چه گفته بود اصرار دارد خط دیگر اسمی شما

نوشته مع غایت صحیفه آقا صاحبان در یک لافه بدست میر مقدم الذکر نزد
 قاضی صاحب فرستادم طرف ثانی خط را بقاضی صاحب رسانیده که آمد بسپار خود
 اقرار کرد که بلی از من غلطی شد خطی طین پوری پس پریر و ز روانه شد لیکن قاضی
 صاحب خط امروزه را از من گرفته در قلمه آن گذاشته اجازت از شما میخواهند
 اگر بفرمایند بآدم تلج الدین حسین خان صاحب که فردا روانه میشود بدهند گفتیم ازین
 چه بهتر انقدر گرفته بهیچرا باریقه کوچکی بخدمت جناب ممدوح فرستادم ایشان
 ها نوقت خود موافق معمول نزد مولوی حسین علیخان صاحب رفته خط را تفویض
 شان کردند یقین که تا حال رسیده باشد یا بعد ازین برسد هر چه در آن خط مضمون
 است بران عمل باید کرد و اگر از اتفاقات خط مذکور دیرتر برسد مضمون آن
 اینست که من یکبار بر سلام الکفای و زرم شما در عرضه جد خود خیر و غایت
 خود را بمن بنویسید و بس لیکن خط مطولی اسمی آقا صاحبان نوشته لافه بکنید
 و سر باز نزد من بفرستید در خط مذکور هر قدر که خلوص و ارادت از طرف خود
 و فضل و بزرگی این صاحبان خواهید نوشت خوب تر است تمام شد اینم طلب آدم
 برینکه پریر و عرضه شما خط اسمی من رسید و مضمونها بمطالعہ درآمدن خانصاحب
 و الا قدر رسیدن اشیای مرسله از نجای شما و لطف و عنایت آقای قدر دان
 بحال شما و موقوف داشتن کارشکوه آباد با نوید همراه بردن دریافت شد
 و شکر الهی بجا آوردم این تنخواه که بانفعلیست اگر امر و زنیاید فردای آید تحویل
 چیست در خانه اگر نیز معمول نیست که تنخواه بکس نرسد چون دنیا بامید است
 ازین مرده که صاحب و الاجاب بحال شما مهربان است بسیار خوش شدم

آفرین بر محنت و جفا کشی و علویت شما روزی که فضل الهی التام الحال خواهد شد ما هم
 از جناب شما امیدوار فیض خواهیم بود از اخلاق حمیده ملازمان شریف توقع دوی
 داریم که بسوگند نمایان پیش خواهند آمد من هم بعد از سه روز پریر روز از حضور
 آمده ام و روزی که آدم راست بخط مستقیم در اوقات آقا صاحبان رسیدم شب
 همین جا بسر بردم صبح در شاعره رفتم و در شب هم که از شاعره برخاستم از جفا
 بگل ولای که باران شدید باریده بود باز همین جا آمدم چون آخر شب هم باران
 بود و از صبح تا اینوقت هم گاهی ترشح باریک و گاهی باران پر زور و شور می بارید
 و حالا انگلی استاده است هنوز همین جا هستم شام یافرد اینجاست می ایم غزلهای
 شاعره حال خطه که امروز برای شما نوشته شود و نا هر سنگه که حالا بگردنگارام
 شهرت دارد درین روزها از باعث نیکی دستش خود بخود از دوسه جا چاک
 شده است و درم هم کرده یک شب پیش ما بود و در روز باز بجهادنی نزد آقا صاحب
 محترم حضور پر نور رفته خلاصه بعدی از ار کشیده است که چه بگویم قلم بر نمی تواند
 داشت که یک سطر هم بنویسد من با جازت او بندگی از طرف اومی نویسم
 حالا لازم نیست که شما رقه متضمن استنار کیفیت حال و عالم خود از در بابت
 این خبر برای او بنویسید که خیلی محبت با شما دارد و زیاده خیریت ایام دولت
 بکام باد رقه نجاه و هفتم تخنی نماند که خط بهجت خط رقرده بست
 چهارم شوال ۱۲۸۰ هجری بتاریخ یکت و هشتم شهر صدر رسیده سرور خست
 بمان با شما در شکوه آباد بودید از خط حال دریافت شد که بعض عوارض
 جسانی قطع الله اقلها مانع حرکت کردید الحمد لله که آن بلا از سر بازگشت و منزل

مقصود روانگی اتفاق افتاد حالاً بر سر نامه خط انچه شما نوشته اید نوشته خواهد
پیشتر را در رسیدن خطور زود شما تردد بود و خیال میکردیم که حالا باین زودی
رسیدن خطوط صورت نخواهد بست لیکن از عبارت شما که برای عنوان جواب
مکتوب خود قرار داده بیمار قم نموده اید اطمینان کلی حاصل شد یعنی زود زود خطوط
از طرفین خواهد رسید درینولاحظه شفق مکرّم مخدومی تاج الدین حسین خان صاحب
بصحابت آدمی که بنا بر دریافت چگونگی آقا صاحب مخدوم مخلصان آقا محمد صادق
خان صاحب آمده بود بغیر رسید در خط مذکور پاره از احوال صاحب هم زبان
قلم سپرده بودند از تحریر خان صاحب می تراد که صاحب دالاجاه از شما راضی است
اگر دستش میرسد سلوک نمایان میکرد و جای شما در دل اوست بشرط مستگاه یقین
که باز هم یاد فرماید هر چند انچه مقدم شماست زیاده از آن بشماره بدعای کسی خواهد
رسید و نه سعی شما و سفارشش دیگری لیکن راضی بودن آقا از توکر باعث مزید
عزت اوست رد کردن صدر و پیوسته هرگز مناسب نبود این ادا با در غلام پشی
زیباست با آقا توکر را این رفتار نمی باید عنایت اطلس برای قبا هم در دست
شد خدا مبارک کند شاید در خط خان صاحب شفق مکرّم سهو العلم اتفاق شده باشد
که بجای صد دو صد نوشته بودند و اطلس هم بعد ازین فرجت شد از باعث
بعد درین پوری و پیوسته خبر صحیح بایشان نرسیده باشد یا همه مطلب را باجمال
یکجا حواله قلم کردند بهر حال هر چه شد خوب شد آینده خدا افضل خواهد کرد حالا شما
یک تنگ تحصیلدار شده اید بعد ازین بشرط شمول عنایت ایزدی تحصیلدار
خواهید شد خدا هر چه بدید بعزت بدید زیاده خیریت خرد و کلان این جوئی دان

حرمی چاق و تندرست اندید اگر عرضی شما این بار مرقوم بود که آخر در آن حالت تصور فرمایید
شکوه اباد فتن نمودم و اگر ما بعد شما بیده طالبه این عرض سکوت کرد و ندانید که رفته شما
نوشته فارغ شدم گفته که برای خوانده امای درین خط تنه می ضرورت است که فتن را برای
فسخ نوشته است باید دانست که فتن یعنی بدکار است و فاعل آن را فاسق می باشد
و مراد آن فخور است چنانچه فتن و فخور شهرت دارد و فاعل آن فاسق و فاجر گفته
میشود و زنی را که باین صفت مستصف باشد فاسقه و فاجره میگویند و بجای اراده
و عزیت لفظ فسخ استعمال می پذیرد یعنی برهم خوردن اراده و عزیت جناب
امیر المؤمنین صلوات الله علیه میفرماید عرفتم بلی یعنی بفسخ انواریم یعنی شما هم خدا
خود را برهم خوردن اراده پای خود رفته چاه و شستم خواجه امای صاحب
سلک الله تعالی دید در رفته رسید و از رفته دریافت کرد و رفته رفته های ترک غالی
از رفته نیست برای اینکه خواننده را از آن لذتی دست و در باین طریق نوشته شد
و بیشتر این حرکت یا میای عمومی شما است آدم بر ذکر دیگر بتاریخ هفتم شنبه
شب گذشته شکار میرفتی خوانده خواهد شد بجناب قبله و کعبه یعنی جدا مجد خود
عرض باید کرد که پرویز یکشنبه رستم را برای مسند خواهیم فرستاد و پوشیده نماید
که در شکار زیاده از سه آدم که یکی از آن حاجی کرطائی صاحب هفتد خواهند بود و خدا
اینکه فردای شکار میرود صوف و زرد و کاش زعفرانی پوشی خواهند شد و بتاریخ
بست و دوم رستم سابق بعیل خواهد آمد و فردای آن خنابندی و بست و چهارم یعنی
شبست و پنجم مجلس عروسی مرتب خواهد شد رفته چاه و نهم خواهد بود
صاحب سلک الله تعالی امروز که چهارم شهر حال روز پنجشنبه است پیش خیمه

برفت به در سه روزه شد و دیگر چیزهای مثل کبوترخانه و بادریخانه و اسپهبدی و
 فرزداقله کوچ است لیکن ریخ خیمه بطرف گیسو نیست ریخ الیه آباد است شهر نیست
 که برای انتظام برگزیده سلطان پور و تهذیب عمال میروند شاید یک دو مقام در اینجا
 باشد بعد از آن بکجه میروند و همین صحت دارد و نهایت سفر تا پرتاب کدو باشد که است
 کرده از سلطان پور آن طرف است در هر دو صورت توقف هیچ جا نخواهد شد چرا که
 اینها شایسته و هر دو مسوده عربیه را فردا دیده ترجیه خواهیم کرد بعد از این میرسانم
 انشاء الله نقل طرفه اینست که شخصی از عیال فقیر آباد دارد خانه میان آفرین شده بود
 از من می پرسید که سوادای تو در نثر مالانام بر آورده کیست گفتم از من همه صاحبان
 بهتر از من گفت شخصی تعریف خوابه امامی میکرد جناب ^{امام} هم نثر ایشان ملاحظه فرموده اند
 گفتم من هم آوازه کمال ایشان شنیده ام نه خود ایشان را دیده ام نه تحریر را گفتم
 او سر رفته پیش خود دارم ملحد ولایت به از ایشان کسی نمی نویسد لیکن آن قبله
 در طرز قدیم کتابی استادند و تمام شد نقل خدا مبارک کند رفته شصت
 حواشی و ابجکان سله الله تعالی خط مسرت نظم مرقوم دوازدهم در لفظ عرفیه و کلام
 شما بنفیر مشتاق رسید از مطالعه آن دل بسیار خوش شد رفیق صاحب خالی
 از فائده نیست انشاء الله العزیز هرگاه کلکتر نومی آید باز همین رپوش نزد صاحبان
 بود و خواهد رفت و منظر خواهد شد خاطر جمع باید داشت این برگزیده از ازل بنام
 شما مقرر است آنجا هم یک دو کس از دوستان فقیر خواهند بود از انجمله دو کس
 مختار مهبات آن کلکتر اند که با کنوز جی سپهر رای با کلام خیلی رالیه محبت دارند
 و حال کنوز جی قسمی که با منست شما خوب میدانید اگر چه کم گوشت لیکن زبان

را جنبش می تواند داد چه اگر حال اخلاص من و شمار بظواهر است دیگر خیریت خطا نمی
 آقا صاحبان اینوقت فرستاده شد جواب بعد ازین خواهد رسید خط گردنگارام
 موقوف است مر که نسختم نوشته است ملاحظه باید کرد و نیت آقا صاحب کلان
 را قدری صلاحیت از باعث استعمال تبرّوات در معده معلوم شد و این بی پر
 مقدمه است تقاضاست لهذا طلبید اما عذر را موقوف داشته آب گوشت با ایشان
 میداد رقعۀ شصت و یکم خواجۀ امامی صاحب کماله تعالی در قلعۀ رقیه کی
 اسمی والد ماجد شما و درین در خصوص احوال خواجۀ قلب الدین صاحب موافق و عده
 در رقعۀ امر دوز میسجی اگر میر نصیر الدین صاحب بخدمت فرستاده باشند میرسد
 هر دو سبب باز است ملازمان شریف خط اسمی والد خود را بعد مطالعۀ صیغ در گرفته
 در لف خط ناگهی روانه نمایند و بخواجۀ قلب الدین صاحب بگویند که بعد مطالعۀ خط
 بر این امر الالبیع نمایند دیگر اگر شما خوب میدانید که من خود صاحب را از دادن کتاب
 مردم منع میکنم لیکن چون میر نصیر الدین صاحب بدهبب دوستی من از بریل اینجا
 وارد شده اند و ترکی چار شربت را از من بصحت رسانیده میجوهند که کم کم مهارت
 درین پیدا کنند لهذا برای صاف نمودن ذهن و در یافتن عیارالش نسخه قه
 تصنیف شما که تحریر نموده اید میجوهند جای اندیشه نیست بلاماثل حال باید کرد لیکن
 چون آدم ایشان را نمی شناسید آدم خود همراه آدم میر صاحب مروج کرده باید
 فرستاد اگر چه بی رقعۀ من آدم هم بخدمت نخواهد رسید و رقعۀ مرا شما خبر می
 درینصورت احتیاج آدم هم نیست تصنیف هم برای همین است که کسی بغیر
 بر دار و الحمد لله که مردم را احتیاج تصنیف الخ صاحب می افتد من کتاب را از کسی

درین نمیکند لیکن در دادن کتاب غیر هر کس ازین راه تامل میرسد که بعضی اشخاص
 باین احتیاط را ملاحظه نمیکند برای این می ترسم بالجمله میر نصیر الدین این نسخه ترکی
 که نصیف صاحب بی تامل باید داد خواه بخواند خواه نقل بردارد ویر و زاد آداب
 که در نش از طرف شما بحضور عرض کرده شد و آغا صاحب را نیز از حضور دعا خواند
 است و آغا صاحب سلام میرسانند میر اکبر علی هم و مخرج حضور و بفضل الهی روحت
 کامله دارد رقعۀ شصت و دوم در رویه برای آن زن که ریز میرسد
 مولای آدم امیر صاحب باید کرد که بر دیگر رویه باقیست آخر جمادی الآخره دور رویه دیگر
 نزد صاحب خواهد رسید و برای هدیه الغزاد بآدم و رقعۀ رفته بود مرزا جعفر
 صاحب یکبار بدر بار بودند و یکبار در جواب رقعۀ بآدم مرزای مدوح سپرده شد
 وقت بیداری خواهد داد بختی که تا شام کتاب بیاید اگر می آید صبحی میرسانم البته
 کریم خان هم دوسه کهری روز برآمده خواهد رفت انتظار کتاب خواهید کشید
 اگر نمی آید جواب خواهد رسید باز فرستاده می شود لیکن شما در خط هیچ ننویسید
 خواهد آمد بر سر نامه اینقدر خواهید نوشت که هدیه الغزایم فرستاده شد یا پارچه
 علمیه داخل نموده خواهید کرد و بعد تحریر رقعۀ کتاب هم آمد باید گرفت رقعۀ شصت
 و نهم خواه امامی صاحب پیاله شربت انار نزد صاحب فرستاده شد اگر
 شربت بآدم مولوی حسین علی صاحب داده باشید این پیاله را بخدمت وزیر صاحب
 برسانید که داخل شیشه سازند و اگر نداده باشید بر جیم بیگ یا حسین بیگ بگویند
 که بخانه مولوی حسین علی خان صاحب رسانیده بیاید فردا وقت سه بهر بالای کنگره
 خواهید نشست اگر اتفاق شد من می ایتم و شما سوار کرده برای سیر دریا خواهیم رفت

و در یک خط آقا صاحبان نیز خوابیده است مکان مولوی حسین علی صاحب
 خان - مولوی صاحب ملتان صاحب است حوالی دیگر که بگرایه بود از آن دست برآید
 شده رقعہ شخصت و چهارم خواجہ امامی صاحب سلمہ اللہ تعالی
 در عبارت دیروزه که ترکی بود یک لفظ از سبب تعجیل غلط نوشته شده بود
 عبارت مذکور اینست که شیدی خواجہ قلب الدین گتمبایکا گتمنای فقط
 درین مقام محبت دارد یا گتمکای با کاف فارسی گتمبایکا بنای چه دیگر اگر فردا
 روز بجانہ تلج الدین حسین خان و امروز بجانہ میر بند ملتان خواہم رفت پس
 فردا نهایت پسر فردا بجانہ ایام زیادہ عمر و دولت نصیب باد رقعہ شخصت
 و پنجم خواجہ امامی صاحب مجرد دیدن این رقعہ نزد فقیر بیاید و یک رقعہ ہم بہرہ
 بیارید کہ از دیر و در سس موقوف است اینوقت کہاران میر صاحبان برای
 خود می ہنزد و الاسواری میر رسید چون راہ خشک است پیادہ باید آمد از اینجا من
 و میر صاحب شما با اتفاق بدلتجانہ شمار دانہ خواہم شد امروز وقت شام رفت
 موافق طلب میر صاحب در حوالی آقا صاحبان برای خواندن خواہد آمد رقعہ
 شخصت و ششم مسودہ اصلاح شدہ میرسد باید گرفت من ہم بہرہ
 می ایام انجہ خواندہ و ہمیدہ خواہم شد تحقیق خواہید کرد رحمت خدا کہ خیلی خوب است
 اید دیگر اینکه مرزا شفیق امروز میرود ہر دو نسخہ کتاب فسانہ عربی از دیکر بد نشود
 کہ در پریشانی حواس رسانیدن آن فراموش کند و میرزا خانی باید گفت کہ
 خط اسامی طالب حسین خان خطی لطیف و سرستہ است آنرا برسانید و باقی را
 بکنید رقعہ شخصت و ہفتم خط فقیر و خط آقا صاحبان اسامی قاضی

صاحب میرسد روانه باید نمود و یک خط دیگر است که فاعله آن متحرک می باشد
 شد این را گرفته بنویسید است سر بسته نزد خود نگاه دارید هر وقت که میخواهم بگیرم
 و من دوسه کبری دیگر اینجا هستم بعد ازین می آیم خارشش بی سیرخت تر آورده
 است دانش از عفران پری تنسیف ملازمان میرسد باید گرفت رقعته شخصیت
 و همیشه خواجه امامی صاحب سلکم الله تعالی عرضی پسر میران علی صاحب میرسد
 بحاجت قبله و کعبه عرض باید کرد که یکبار نزد مرشد زاده نصیر الدوله بهادر باید برد
 اگر بگویند که عرضی شخصی که ذکر حضور نباشد بحضور فرستادن خلاف دستور است
 جناب قبله و کعبه انوقت بر مرشد زاده بگویند که این شخص خانه زاده قدیم و از سر نشین
 نمکوار ادا چاق دولت است اگر بعد ازین بگویند که از گردن ذوق المطلب و الا مجبور است
 موضعی را بطرف ثانی برده خواهیم کرد و من از دیر در شاه تیره سبز میخورم و طعام من
 همیشه رقعته شخصیت و هم خواجه امامی صاحب سلکم الله تعالی
 سواری بخند مت میرسد بلا تا بل سوار شده باید آمد و هر سه کاغذ مرزا حاجی پسند
 مرزا جعفر صاحب حواله میان حاجی کرده باید گفت که این کاغذها از قتل است
 هر کس که رقعته غلامی بیار و باید داد رقعته هفتاد و هم خواجه امامی صاحب
 بداند که در جزدان من جز دوزاکه تا دیر نوزد و نیم و بقی از آن نوشته شده است
 در میان اجزای نسخه نون تنسیف دیده و بر آورده حواله رستم بکنید که همین جا خواهم
 نوشت ما جز اینست که امروز مرزا جعفر صاحب را خلاف عادت بنا بر درونی
 بلی صاحب طلبیده اند و الا روز جمعه بدر بار نمی رقتند و قتی که من رسیدم
 ایشان عازم دربار بودند بیاس خاطر من چاک کبری نشسته اند من خود از

ایشان مرخص شده بخدمت آقا صاحبان آدم مرضی صاحب خانها اینست که
 تا شام اینجا باشم در صورت بیکار شدن فائده ندارد چیزی باید نوشت
 رقعہ هفتاد و یکم تازه اینک شخصی لغوی مینی پسلی بزبان هندی در حضور
 برادر جناب عالی رام اقباله عرض کرده بود آن لغز بریمتوال است که آن که ام چیز
 است که مرکب از چار حرف است هرگاه یک حرف از آن دور نمایند همان چار میماند
 و اگر دو حرف حذف شود همان چار میماند و همچنین اگر سه حرف دور نمایند باز
 چار میماند و اگر چار دور نمایند باز چار میماند میرا اشارت شد خالصا صاحب رقعہ بن نوشت
 که هر چند تو مستوجب این چیز بانی شوی لیکن پاس خاطر من ملحق نشیده این لغز را
 کرده بنویس چون خاطرفان موصوف عزیز است بتامی رقوم همین که اینک فکر کردم
 مطلوبت است آدم معلوم شد که پسلی مذکور عبارت از چار درست زیرا که هرگاه یک
 حرف از آن دور کرده شود چار باقی میماند یعنی دال هرگاه دال از چار در حذف شد
 چار باقی ماند و اگر دو حرف دور شود همان چار میماند یعنی دال و رای هله طراست
 که بعد دور کردن دال و رای بی نقطه از چار چار باقی میماند که بحساب ایچد چار میشود
 همچنین از دور کردن سه حرف که چار باشد دال میماند که بحساب ایچد چار است
 و همین صورت از دور کردن چهار یعنی دال که بحساب ایچد چار است نقطه چار باقی
 میماند این لغز را مفصل در خط خالصا صاحب هم باید نوشت و از دیوان صاحب هم
 باید پرسید اگر فکر ایشان کار نکند خود ذکر باید کرد رقعہ هفتاد و دوم
 آمد و ذکر که نهم صفر است عرضی شما که اسمی قبله و کعبه است و در روز آمده بود بمحاله
 در آرد دم و آن رقعہ مختصر که برای خودم بود نیز دیده شد از استغای خالصا

در مزاجی نگه نداشتند ترود دارم باید دید که تحت شمای تهرمی آرد چون مقدمات
 دنیا متعلق اراده بشری نیست اتفاقیت خداوند چه شود از اول خود را احوال الفکر
 کردن چه ضرور دانمارا باید که از خود کاری نکند که معلوم شود و هر چه خود بخود
 صورت ظهور دهد اینکس در آن معذور است دیگر اینکه در عرضی شما این بار فقط
 غلط دیده شد شاید از باعث جلدی اتفاق افتاده باشد یکی اینکه از دآشنای
 دارم بجای اینکه با دآشنای دارم دوم به شیران بجای به شیرگان یا به شیرها و در نزد
 خطی اسی صاحب نوشته شده بود در همین خط لغوف است چیزی از حسابیم
 در آن مذکور است رفته به قضا و وسوم خواجه امامی صاحب سلمک الله تعالی
 از مزاج جناب قبله و کعبه هیچ اطلاع ندارم مفصل باید نوشت که دیر روز چگونه بود
 و امروز بر چه غلط است و فقیر نفس فردا که روز جمعه است اراده کانپور دارم با منصور
 که اول پنجاس می آیم و از آنجا سوار شده براه خواهیم افتاد میخواستم که دیر روز
 بیایم و شب آنجا بسر نموده شبی روانه شوم لیکن میرد علی نمیکند اردو چرا که شب
 عروسی شازادیه فردا شب است دیگر آنکه کبر کبریة مولوی مصاحب صاحب بسیار
 سنگین و گرانست و بغیر از ده دوازده که بار برداشته نمی شود اگر کدام چاله در
 سرکار باشد بخدمت جناب قبله و کعبه از طرف من عرض باید کرد که برای شست
 یاده روز عنایت شود و زیاده خیریت رفته به قضا و و چهارم خواجه امامی
 صاحب سلمک الله تعالی والد شما حجب کاری کرده اند نیست که وقتی که پهل برای
 سواری ایشان آمد آغا صاحب کرم فرما سه روپیه سکه بجای هشت آن یومیه
 خراج دانه و گاه گادان و خوراک خود شش پهلبان دادند و هر دو سپاهی خود

نوکر سرکار بودند ایشان یعنی قاضی صاحب همین که بمنزل رسیدند بهلبان را طلبید
 گفتند که گاو آن تو هر روز چه قدر دانه می یابد و برای گاو چه میگیری و برای خوراک
 تو چه در کاست بهلبان جواب داد که صاحب تدبیر آدمهای خود میکنند آغا صاحب
 خرج راه بماداده اند اگر نمی دادند از صاحب میگیرند و الا که زرمش با موجود است از صاحب
 چه طور بگیریم هرگز نمیافهم نخواهد شد گفتند این هرگز نمی شود که شما از پیش خود بخورید و این
 دروغ میگوی که آغا صاحب خرج داده اند بهلبان سه روپیه از که خود کشیده بایشان
 نشان داد باز هم قبول نکردند آخر ظرف ثانی مجبور شد عرض که خرج خوراک هر دو سبانی
 و بهلبان و گاو آن بدهند ایشان بود و وقت رخصت هم میگردید و انعام دادند بهلبان آن
 سه روپیه را آغا صاحب رسانیده این حکایت را نقل کرد آغا صاحب گفتند که اگر
 طبیعت ایشان این قدر در خرج کردن بی اندیشه بود چرا بیل بکرایه طلب نکردند خوراک
 سپاسیان و بهلبان هم مضائقه نداشت خرج گاو آن و انعام چه ضرور بود بهلبان
 مال ایشان بود آنجا حاصل اینجا تجویز شده بود که آنچه از ایشان خرج شده است بخدمت
 شما که قائم مقام پدر بزرگوار خود هستید رسانیده شود لیکن من منع کردم گفتم
 در عالم اتحاد انعام مضائقه ندارد در رفته به مقام و چشم پوشیده نمائید که خط
 شما امروز که غرض صرف است بمن رسید لیکن چون من از دیر و در باز بختور آوردم
 و هنوز دو کهڑی بر یکپاس نمرده بودند که بهیچ از نخاس این خط و عرض که برای خدمت
 خود نوشته بود دید پیش من آورد و نمیدانم که هر کاره خط مذکور امروز رسانیده یا نه
 ظن غالب اینست که دیرتر آورده باشد خلاصه این عرضی جواب همان خطوط است
 که بستم چهارم محرم از نیلوف رفته بود زیرا که بستم و هفتم شما این خطوط

را نوشتید الحاصل مناسبتی مرقوم در همین نشین شدنی الی واقع فرستادن خط
 متضمن وفات مرحومه معفوره اسمی مرزا ابوالحسن خان دیوان وقت تحریر خط تحریر
 از خاطر من رفته بود حق این است که اگر بمن نمی نوشتیم سوای بزرگان شما که از نظر
 من ممنوع بودند و خود هم مناسب ندانستند دیگری چگونه می نوشت آنچه اندونور
 الطافه اتای قدر دان ملک حصال در حق خود نوشته اید یک سر مو کذب و سخن
 آبرائی در آن گنجایش ندارد اگر صفات حمیده صاحب دالامناقب مظهره العالی
 گوشه سنا معان را نمی نوشت تحت رفتن شما که روا میداشت الحمد لله که رفتن شکوه آباد
 اصلی داشت و این شهرت بنا بر مصلحت بود شیر و شکر در درین عکله خاطر را خوش
 کردند با ترقیب خود یقین است که مورد عنایت باشد و با درچی باین صفت که علماء
 انگریزی و هندوستانی هر دو خوب بپزد بغیر از یک بستی رویه پشاهه برای
 او قرار گیر و راضی بر رفتن من پوری نمی شود و حق بجانب است چرا که اگر بجای
 او دو با درچی نوکر کرده شود هر یک کم از ده ده در سقر نمی گیرد پس این بیچاره
 که یک دو آدم پیش خدمت نیم خواهد گذاشت در سفر چگونه کم از بستی رویه خواهد
 گرفت خلاصه آن با درچی که اول بقرقر کرده بودم بعظیم آباد رفت و خوب شد که رفت
 برای این که بسیار بزرگ بود و لائق امران بوده است و حقه برادر معفولی بدست
 آمده بود و منو زهم هست لیکن پنجاه ساله بلکه از پنجاه هم متجاوز است خانصاحب
 پسند نکردند بهر کیف شما خود بجانب صاحب دالامناقب عرض بکنید که اگر شما بفر
 با درچی مع پیش خدمت منست رویه مکرر خاطر والا باشد من باین صفت شخصی
 که هر دو طعام خوب بپزد بدست آورده روانه خدمت عالی سائر میاید و کس جدا

جنابا هر سه مناعت بدو ده رديس رياضي کرده بفرستم آنچه نوشته ام بجنود ز غرض کرده
 هر چه بفرمايند بايد نوشت ز ياده خيريت رقعته هفتتا و **و ششم** ستاره لاج
 معاني در مير برج نمکته داني سلک الله تعالی خط ديگر اسمي عمو صاحب پنهان در جواسک خط
 ايشان که امر در معرفت سبحان علی خاتما صاحب رسیده است مير سيدان رايم که
 بايد داد بهترين است که هر دو خط اسمي ايشان در خط خود پيچيده بادم مذکور بریده و در
 دستار دود پشه دشمنير و پستول رستم را در مکان مير انشا را بعد خان صاحب باطلان
 بدري و سوننی صاحب خانه و در دستار ديک پاپوشش از ديگر ادا مان در دود پشه و
 حاجي خان بايد گفت که مسوده خود را حواله عامل رقعته نمايند يا ديگر شاه علی مهمل بنام داد
 مرد که سخت خراست در بانا مرزا حاجي پسر مرزا جعفر رديس چاه کسن من مي داد گفتم
 پيش خدا بگذارد مر که جلنبر موق را درست ني خمد بن براي آمدن سعي ميکنم ليکن هنوز در
 حضور کار با است معلوم نيست که مندرجات انا که حفظ کرديد و در مصادير چند ورق باقي
 است خط قاضي صاحب بفرستاده شد بايد گرفت آن خط اول خود بفرستاد قاضي صاحب بفرستاده
 کرده باشيد يا در هين خط که بالا جواب اين عرضي ايد بود رانه خواهد بود که در خط
 آغا صاحبان هم در خط خود خواهد بگذشت ز ياده خيريت رقعته هفتتا و **و هفتم**
 خواجه امامي صاحب در يافت نمايند که در خط متضمن سفاکش امير علی مير سيد شار
 را طلبيده هر دو خط حواله ادا بايد نمود و بايد گفت که هر دو خط را بطلان در آورده هين
 در خانه خودش هر شان ببيع گيرد و سرباز نگاه ندارد و در ميان خط اسمي مرزا با قبر
 صاحب کاغه کوچکی ديگر است که تمة آن خط است آن را نيز با حياط تمام در خط
 گذارشته بنديکند نشود که کاغه مذکور بيقينه در خزانها رود و حالا صاحب شنود که اين مرد

مرز و زامل بن گفته بود که صاحب خط نوشته برهند من سوای نذری کسی مصرع
 اخراجات نخواهم شد این قدر خرج پیش خود دارم بر مرز زبانی صاحب دریافت شد
 که اگر کسی بستی انداخته که من از فرستادن چنین آدم سخت خجالت میکشم و کار
 اینگونه مردم کاهی درست نمی شود مگر این قدر می شود که کسی بیاسر خاطر کسی یکبار بطریق
 خیرات چیزی میدهد رحمت خدا برخواهد قطب الدین که عزت خود را بر روی مرا نگاه داشت
 خلاصه این است که در خط اسمی مرز باقر صاحب بمجبوری چیزی نوشته ام از اول
 خبر نمیشتم که بگمانی میزد و الا جواب صاف داده میشد حال که وعده کرده بودم ایضا
 آن ضرورتی که من هم بعد در روزی آیم عزلی امروز هم گفته ام فردا با غزل دیگر بخندمت
 خواهد رسید **رقعه هفتم** و **دوشستم** مخفی نمائید که خط مست منظر مرقوم
 است دوشتم جادی الاولی ششمه هجری امروز که پنجم جادی الاخره موافق سنین
 مرقوم در روز دوشنبه مشهور بر روز نهمی امیه در شیمیلان است رسیده مطالب
 متذکره را حرف بحرف از من آشنایان حضرت عرضه که بجایاب قبله و کعبه نوشته اید
 نیز بنظر درآمد لیکن خط اسمی خانصاحب تطف نشان بر او نرسید زیرا که جناب
 مدوح پریر در وقت غصص مع الخیر روانه منزل مقصود شدند خط مذکور بطوف همین
 رقعته است بعد مطالعه پاره باید کرد و تخلص فاما هر سنگ از پریر و زنجیر مت آقا صاحبان
 مخدوم بوده ایم ما از زمان نامهر سنگ صاحب که حالا بنگار ارام موسوم اند صبحی پاکستان
 دولت صاحب عالم بهادر خود را رقتند بخندمت ایشان احتیاج عذر عدم تحریر نیست
 لیکن چون شما نوشته اید البته چیزی میگویم یا می نویسم رای صاحب والا قدر
 مدوح عجب مجتبی باشد اما در بعد خط هم اگر یک جواب نرسد خط مست و یکم

از طرف ایشان خواهر رسید و گفتم هم نخواهند کرد آنچه در مقدمه قبول نکردن کبریا
و ثانیکن دیوان صاحب قنوقین قلم نموده بود و بیاعت سرور خاطر من شد رحمت خدا بر او
آفرین همین مناسب بود بکفایت ده بر پیر خدرا انگشت نما و زبان زد مردم
ساختن چه ضرور اگر که امان جناب مدوح یا ثانیکن اینجای بود باز هم ممکن نبود که شما
پول صرف نکنند درین قدر مدت هر چه در تنخواه کپا دان میدیدید همین قدر اینجاست
میشد اگر چه جدا میفرمایند که خواهی اما می انجامد اوقات خود را بکفایت سرور
ما نیز تنخواه هشت کلز داریم لیکن آنچه شما قرار داده اید همان نیکوتر است یعنی هر چه بعد
مضاف ضروری بماند اینجا باید فرستاد و احوال اینجا هر قدر که بود با طهارت خان صاحب بدالا
سابق مقدم الذکر دریافت شد وقت برواگلی جناب قبله و کعبه را هم دیده و رفته اند
لیکن مطالب مذکوره مفصل از زبان خان صاحب بواسطه من دریافت فرمود
بودند هنوز مشا هر مولوی حسین علی خان صاحب بزمین به خط خاص مکرر دیده و امر آن
هم مفوض گشته مگر در تمام شهر همین خبر است که یکصد و پنجاه روپیه مشا هر قرار یافت
و عهده امانت عدالت یا قضا باید دید تا چه بطریق اندر سیر اکبر علی خان یکیل بریز و
فی کرده بودند خون بسیاری برآمد و تب شدیدی داشتند امروز از دیروز و دیروز از دیروز
بهتر بودند از طرف صاحب سلامی و هنگی بقدر مرتبه هر یک ازین جماعت رسانند
خواهد شد این مرتبه خطی بجناب آقا صاحبان مخدوم هم باید نوشت بر طویل مختصر
موقوف نیست هر قدر که امکان داشته عزلهای مشاعره جالی و رشتة جدا میفرستاد
لحنوف خواهند شد پیش خود نگاه باید داشت تا دقیقه دیوان نزد صاحب برسد
و دلشایای صاحب و برای دیوان صاحب فلی و الا کجی هر دو روانه شد خان صاحب

مخدوم عنایت خواهند کرده و روپیازدیو النصاب گرفته همراه خرج خود نزد من
 باید فرستاد که بدستحق بیچاره رسانیده شود زیاده خیریت که قعده بهشتی
 و بهم معنی نماز که دیروز که روز جمعه و پنجدهم شعبان بود خط مسرت بمنط موافق
 دستور در لف عبرتی اسمی جناب قبله و کعبه متضمن محبت و سلامت و آمدن خانصاحب
 مشفق از پرنه و مهان شما بودن تا مدت یکشب در انجا دعائیت صاحب ملا
 جاهد و طلبیدن پول و برای چهار روز و نوزده که خداوند کار ساز زردش بمنصه ظهور
 جلوه دهد رسیده سرور ساخت و دعوت خانصاحب مع خدمه در قفا از واجبات
 بود آنچه بعمل می آید بجا و پسند طبع هست و بوی که از گل صد برگ بدماغ شما رسیده
 است شام گوشش با مردم مشتاق آنست بنیم کی دماغ آرزو دها را معطر میکند
 و عذری که در خصوص عدم ارسال مبلغ تنخواه در عرضی نوشته بود دید بجا نبود خوشا
 نزدیک در ضیافت دوستان بشفیق بمصرف در آید رفتن شکوه آباد خانه خراب
 هم خاری در دل می شکست الحمد لله که این بلا از سر باز شد از اخبار تازه اینکه روز
 غره شعبان غلام حسین خان صاحب جد تاج الدین حسین خانصاحب بر حجت الهی
 پیوستند اگر چه از مدتی افتاب لب بام بوده اند لیکن چون همه صاحبان ماتمی بعمل
 آورده اند شما نیز خطی متضمن این تعزیت بخدمت خانصاحب نوشته ارسال
 دارید که رسم دنیا همین است و عذر بیخیزی خود نیز ازین واقعه نبویسید تمام شد
 این مطلب پیشتر نوشته بودم که مادر محسن بایمائی قبله و کعبه مع فرزندان
 و احوال و احوال خاکی در جوی ملی نو تعمیر اقامت گرفته و خبر است که زوجه میر عبد الله
 نیز بهما بجا برود و خواجه عبد الله هم شاید بهما بجا رفته بود و حالا حقیقت حال برین

منوال است که بپند اینها باشتیاق عمارت نو طرح هوای خوش در آنجا مانده
 بعد پنج شش روز که برای دور در برای فرستادن کشتی نیاز خضر یکبار
 دریا خورد و کلان اینجا آمدند بعد حصول فراغت ازین مهم والد میان کتو با اولاد اینجا و خود
 بجای خود مراجعت نمود و دیگران خود را از رفاقت نشان درویدند گفتند که ما مجبوریم
 آن مکان بدل ماننی پسند تا وقتی که آنجا خانه ها جدا جدا طیار نشود ما حویلی را نمی گذاریم
 قبله و کعبه ازین حرف ترا نه گفته که خوب است همین جا بمانید بعد ایام بارشش عمارت
 مختصری برای خود می سازم این قدر مبلغ از کجا بیارم که برای هر یکی جدا گانه عمارتی
 تعمیر کنم بهر حال بعد برشکال باید دید بالفعل خود تنها والد میان کتو مع فرزندان آنجا
 است و دیگر وضع و شرف از اثاث و دو کو و اطفال که چک و بزرگ همین جامی باشند
 مرضی قبله و کعبه این بود که بعد تعمیر برفتن جمیع آنکه که بعد برشکال متصور است آنجا بروند
 روزی خوابش آمد و له بهادر در خلوت گفتند که برای خدا نه و در میانها بروید زیرا که
 طبیعت حضور گرفتار تو هم است مباد اینجا طریقه زد که ایشان خود در شهری باشند
 اینجا هم سیر گاهی ساخته اند که گاهی همی مع رفقا و عیال و اطفال آمده یکدور و روز بمری
 و از شخصی نقل کردند که بیچاره حویلی ساخته بود لیکن هنوز از باعث نخوست ساعت که
 بخوابی برای چند روز منع کرده بود در شهر متوقف شد از بد قسمتی او روزی سوار
 از انطرف گذشت آن مکان را خالی از آدمی دیده پرسیدند که این خانه را که ساخته
 است مردم عرض کردند فلانی همان وقت مسکین را بر طرف کردند قبله و کعبه مجرد
 استماع این حکایت فردای آن روز بر رونق افزای باغ شدند و شب بروند
 همانجا بمری شود دیگر آنکه آقا صاحبان شفقت نشان از سه چهار روز جواب

خط سابق شما نوشته نزد من فرستاده بودند در لف همین کاغذ میرسد این بار
 رسید آن باید نوشت لیکن کاغذ قدری طویل و عریض باشد برقه وار اگر کفاف
 در زیر برای من پارچه کوچکی کافی است و گرنه گنگارام حی بخیر و عافیت اند لیکن از
 بیماری فرزند و لبند خود خیلی مشوش می باشند باید دید چه می شود بر سر نامه عرضی
 فقط غلام خواجه امام الدین بود معلوم نیست که این غلام را شما هم می شناسید یا نه زنا
 ازین برای یاران لقبها بود حالا گفتن چه فائده زیاده خیریت **رقعه ششم**
 منشی حریری مرتبت و لودعی سبحان منزلت سلکم الله تعالی بعد از زود با محفی نهان
 که امروز که پنجم شهر حال است صحیفه محبت طراز رسیده جهان جهان نشاط باین
 مشتاق از زانی داشت بر عنوان مکتوب شما مرقوم بود که شاید خطبه دیوان سرشت
 والا با ترجمه میرسد آنچه گمان برده اید مقرون بصحت است اگر بداعی منتظر میرسد
 ترجمه آن نوشته میفرستادم معلوم نیست که خط مشتمل بر خطبه در داک فرستاده بود
 یا بدست آدمی که باین طرف می آمد سپرده اید اگر در داک داده اید نرسیدش دلیل
 قطعی بر تلف شدن آنست یا غالب شدن سهو بر متقدیان داک در هر دو صورت
 ازان مایوس باید شد و اگر این سر دو علت پیش نمی آمد کیها رسیده بود و جوش
 نوشته شده بود و اگر تعویض شخصی که عازم شکر بود نموده اید بعد ازین خواهد رسید
 بحتم که آن مرد از جهت بعضی ضروریات چندی دیگر در شهر توقف و در زبیده یاد
 کدام ماننی پیش آمده المختصر مرگاه خطبه بفقیر میرسد ترجمه اش بخدمت خواهد رسید
 تمام شد این مطلب آدم بر گفتگوی دیگر خطی که ملفوف خط خانگی خالصا صاحب و
 قبله میراث الله خالصا صاحب فرستاده ام و بصاحب نرسیده نرسیدش از

مجبور بها است سرشن این است که خانصاحب روزیکه من این خط بخندمت نشان میانی
 دو خط نوشته بودند یکی متغیض احوال خود که هر روز می نویسند و آنرا در ذاک سپرده بودند
 و دومین مثل بر بندوی پنجاه و دو پیه بدکان مهاجن فرستادند از اتفاقات عباد
 خانسان خانصاحب خط فقیر را در خط بندوی ملفوف کرد که با حیا تمام برسند
 یا سه واقعه شد چون قاعده فرقه مهاجن است که خط هندیها را بعد جمع شدن ردا
 می نمایند یک هندی را زد و تر روانه فی سازند ازینجهت سه چهار روز بدکان
 مهاجن ماند و در چهار روز هر کاره مهاجن بگهتو رسید و آنجا رسید خداداند
 که مهاجن چه وقت با کرم علی خانصاحب پدر زن خانصاحب خبر کرد باطله اگر ممل
 خانصاحب خط مذکور به بر خوردار کامگار میر محمد قلی خان سپرده اند اگر فرستاده
 باشند فهو المطلوب والاخذ بخش را در حوالی اسمعیل گنج فرستاده باید طلبید
 و دیر در هم خطی در لفافه خانصاحب فرستاده ام آنرا هم بر خوردار خواهند رسانید
 یا صاحب خود بطلبند **ر قعه هشتاد و یکم** منشی بلاغت نشان مخلف
 بوستان عبارات براعت زمان سلیم الله تعالی بعد از زوی ملاقات تریف
 و تصور خوابهای خوش در شب مهتاب بالای بام دخط بردن از قلیان الهی
 خواجه وزیر خانصاحب دام الطعم داخ باد که دیر در هر دو ر قعه طبع زاد صاحب
 ملاحظه نموده با ترجمه بازی و در نشین در ر قعه خودم پیچید و لفافه خانگل
 خانصاحب و قبله میانشان الله خانصاحب روانه نمودم اغلب که یک روز پیش
 از رسیدن این خط بخندمت برسد یا اینکه از سبب بعد مسافت مکان
 خانصاحب از نخماس در رسیدن آن دیر یکشد بریر در نیا زمانه بخندمت

والله اجد صاحب نوشته فرستاده شد باین صورت که خط در داک انگریزی
 روان شده نزد دیوان صاحب خواهد رسید ایشان بقاضی صاحب خواهند رسانید
 اگر جواب می آید نزد صاحب خواهد رسید لطیفه شما در بیدم یا دیکنم و میخندم
 بقاضی صاحب هم آن لطیفه را اگر احوال جا زنت بدید بنویسم احوال شکر این است
 که هنوز جایکه هست هست کوچ شنیده نمی شود شاید تا آخر ماه ربیع الثانی بلکه متوجه
 شوند این قدر هست که ازین زمین بقاصد یک کوه پیشتر رفته خیمه می زنند زیرا که
 در اینجا از باعث مقامات قدری عفوئت در هوا هم سیده است لولیان این ضلع
 هم در شکر آمده اند عجب صورتی و طره خوانند فی دارند لیکن این قدر هست که طرز خواندن
 و پوشاک کهنه و دیگر چیز است صورت باختیار خداست بر شهر موقوف نیست همه
 زنهار در خواندن بلا بر سر غزلهای فقیری آرنند زیاده خیریت ر قعه هر شهاد
و د و م ا ق ق ع ا ل ق ق ا و ا ع ر ب ا ل ح ر ا س ل ک م ا ل ل ه ت ق ا ل ی ع ب د ح ا ی ط و ل م ر م ح ف ی ن م ا ن د ک ه ذ ر ع ی
 انشا الله یعنی مکتوب بنوازش شما در سلطان پور که بقاصد نیچاه کرده از کهنه و کتا زهر
 گوشتی واقع است رسیده فرحت افزای خاطر نگران گردید هر دو ر قعه که در لفظ آن
 بوده است با ترجمه در همین کاغذ موقوف است ملاحظه باید کرد لیکن این بار اند
 غور در آن ضرور است چرا که من از سبب تنگی جاترجمه الفاظ زبیر آن نگرده ام شما
 خود نام خدا صاحب فهم رسا هستید در اصل ر قعه نظر نموده نقلی را که از آن سمیع
 صاحب نباشد و معنی آن تفهید در همین کاغذ الفاظ ترجمه را ویده حالی خود بکنید آن
 عبارت را با شطام درست نمایند و نیز بعضی الفاظ را که معنی آن صاحب میدانند
 در ر قعهای دیگر هم ترجمه آن بخار شش پذیرفته از قلم زینت حالا بعنایت ازینجا

شما آن حال نداری که فقط لفظ را بشما بگویم ان شاء الله صاحب بجای
 خود وقت فرصت ترجمه را مقصود نماید بیشتر خود بخود دریافت خواهد شد و
 از باعث سهو من در تحریر یا محذور شدن خط یا سبب دیگر نخواهید فهمید من نشان
 خواهم داد و مسوده که در خط سابق بر صاحب فرمایش کرده ام نزد نوشته باید رساند
 و بمنون خط قاضی صاحب دریافت شد بر یک فقره که در خط صاحب بود بسیار خندید
 این را مفرط طبیعت میگویند و همین طایفه تحریر است صد آفرین احوال شکر این است که برین
 بستم شهر حال از گوتی عبور واقع شد و این طرف آب خیمه باز دزد خیر با موافق زبانها
 متعدد و مختلف است بعضی بر آنند که پنجم ریح الثانی داخل لکهنوی شوند و بنده یکی
 بطرف امیشی کمان رویا که آباد برای شکار کوچ خواهد شد و پاره چنین میگویند که برین
 و بدیلی که از لکهنو بعد سه منزلی دارد میرود و نیز خبر است محضی که بگیم فیض آبادی که چنان
 شده بود باز بسیار شد و املی عیادت هانجا میرود و الله اعلم بالغیب هر چه از قلم
 قدرت ترشح شده جلوه ظهور خواهد داد و تازه این است که پیش پرید ز جابجا
 پشت سر خیمه حضور پر نور در سلطان پور از گوتی عبور نموده اشرف علی خان در
 داغ تصحیح را برای او نمودن این پیام بحضور علی فرستادند که حضور درین سفر با
 کثرت مقامات در فیض آباد بنده را یاد فرمودند و میر اکبر علی را هم نفرستادند
 هر روز که مرضی مبارک باشد شرف اندوز شوم ملازمان و الا فرمودند که مالک خانه
 را برای آمدن در خانه حاجت یا جازت کسی نیست هر گاه طبیعت رخصت دهد
 خانه صاحب است بعد از آن میر اکبر علی بوقت معین پیش جابجایی رفته اند و من
 شده فرمودند که من گاهی بنظر هم در اوقات حضور نخواهم رفت زیرا که درین

سفرگاهی مارایا دگر دزد در فیض بابا و شمارا هم نفرستادند خلاصه بعد قال و مقال
 چنین قرار یافت که فردا صاف پس فردا از اینجا که سواری شوم رست بخت مستقیم
 در خیمه حضور می ایتم چنانچه دیر در موافق و عده تشریف آوردند و تماشای کهری جلس
 مستقل و اختلاط دلخواه بودند چون این بار طائفه با همراه شکر نیامده اند چهار چوک مرقا
 از ارباب طب که یکی از ان پرگاس است آمده بودند رقعۀ هشتاد و
 سوم خواجه امامی صاحب سلکم الله تعالی از یک سال دلا داد کو چاک میر انشا الله خان
 عرصه بر من تنگ کرده بود که برای خدا یکبار مرا هم همراه خود در میلۀ سورج کشد باید
 و من هم دعه کرده بودم که انشا الله العزیز این بار شمارا می برم برای همین بشما
 گفته بودم که بجانب قبله و کعبه عرض کرده یک فیل دیگر طلبید والا برای ما مردم یک
 فیل و یک میانه کافی بود الحاصل درین ایام که میلۀ نزدیک شده بود آدم اومی آمد و
 سه روز پیش ازین که برای عیادت پسر خانم زبور رفته بودم باز همین قصه بود و از سر
 دعه شد پیر و زما شام هیچ خللی در رفتن واقع نبود دفعه ش و ا حده این سانحه در
 پیش شد من همانوقت بصاحب گفتم که حالا حرف میلۀ سهوا هم بزبان نباید آورد
 شما هم گفتید که هرگز بغلط هم از زبان بر نمی آرم صورت این است که من از روزیکه
 وارد لکهنو بودم کاهی بسر شما و با میرالمومنین علیه السلام که صورت میلۀ های لکهنو
 ندیده بودم از روزیکه مولوی محمد القادر خان در قای ایشان وارد این شهر شدند
 و بمن چسپان شدند یکبار برای دو کهری وقت عصر در میلۀ آهون و یک روز
 بر تالاب میان فتح علی رفته بودم و این همه گردشها یعنی ببله هنومان و سورج
 و کنار گومتی که اتفاق رفتن شد از دولت عمو صاحب شما خواجه امیر خان

سله ستهای و الهی بد شما است که همیشه مرا ترقیب میل و وطن کابل و جود رساند
 بر سر آن آوردند که من هم در هر میل شریک این صاحبان میشدم و ایشان
 هر دو صاحب تابع رای موزا مغل بودند شما در آن روز با صغیر بودید و در محبت
 ما مردم کم می نشستید الحاصل آن پس بزم مشتاق میل است از دیر در خود را بیشتر
 من رسانیده شب هم همین جا بود مجبور از پنجبت که تنها همراه این طنس رفته چو هم
 کرد آقا صاحبان را که قبل ایشان بچرا رفته است راضی بسواری چو پاله رسانده علم
 هر دو بزرگ پیاس خاطر من ز فرج کرده چو پاله باز خانه یک سوداگر کشمیر طلبید
 اجوره که باران از پیش خود داده اند دلال الدین حسین خان عذر در درو سرش کرد
 و این بهانه نیست رست است و این راهم خوب میدانم که جناب قبله و کعبه را نقل
 الهی هستند در بند این چیز با نیستند میدانند که کسی که رفت باز نمی آید پس این
 برای چه لیکن از زبان مردم ربائی نمی شود و زنان ملعون می سازند و شما بنقل
 الهی میل با دیده اید و تماشا با کرده اید و سوا می این بیشتر هم بجز یک پر درو
 مثل دیگر بچه با کاهی بی اختیار نبوده اید روح شما روح آدم نود ساله است بگذارد
 چند قدم بیشتر باشد که من بیاس خاطر این مثل که از دیر در گردن من جسد است
 میروم و آقا صاحبان پیاس خاطر من تمام شد این مطلب انشاء الله العزیز وقت
 عصر من هم می آیم **رقعه هشتاد و چهارم** خواجۀ خانقاہ فہم
 رسا و سجاده نشین ارباب عقل و ذکا سلمہ الله تعالی بعد تمنا کی ملاقات شریف
 مخفی نماز که بتایرخ یازدهم شهر حال روز و شب بنه نوشته الفت سرشته بار
 سودا مرقوم ہشتم شهر مذکور و دیر روز که دوازدهم در روز شنبہ بود و میخیزد

مرحوم ششم باد مسوده دیگر هر دو زبان عربی رسیده سرور ساخت خواسته بودیم
 که هر چهار مسوده را ترجمه نموده بفرستیم لیکن دیر در صاحب عالم بهادر بنفیس آباد
 تشریف بردند فقیر هم در رکاب بودم از اینجهت فرصت آن نشد که دست بقلیم
 امروز دو مسوده فارسی ترجمه نموده درین لفافه بچیدم و تمای دیگر که باقی مانده فردا
 یا پس فردا خواهیم دید نوشته بودید که قریب پانزده خط فرستادم ازین که در راه
 ضائع شوند مجبورم حیرانم که چه خاک بر سر خود بریزم صورت این است که من این محاله
 رای فهم اصلا در تحریر شمارا بقصور نسبت نمی توانم کرد همین است که هر کار برای ناگ
 زسایند و این چه حرف است خاک بر فرق دشمنان خود بریزید سر شمارا من قابل
 تاج و اهرنگار میدانم دیگر آنکه من از اینجا خلی نخواج امیر خان صاحب نوشته در داک
 انگریزی فرستاده بودم دیر در جواب هم آمد از خط مذکور دریافت شد که شاه علی در
 کالی است امیر صاحب بر حال او رحم آورده شاید چند کس را با خود متفق ساخته بطور
 چنده چاه رویه ماه بهاء مقرر کرده اند و اراده دارند که بنصیر الدوله هم سفارش
 کنند و احوال لشکر برین خط است که زبانی چو بدایر صاحب کلان دریافت شد که
 در دوشه روز کوچ بکهنه نومی شود و رفته آغا صادق صاحب بنیضمون بود که پس
 فردا کوچ بکهنه است و الله اعلم بالصواب لیکن اینقدر میدانم که حالا سواد
 بکهنه هیچ طرف نخواهد شد اگر چه یا ران تشریف زمین فیض آباد بسیار میکنند
 لیکن بیت الخلاء بکهنه را به از عمارت زرنگار فیض آباد میدانم و در وقتی که
 این آباد بود و بکهنه ویرانه باز هم بکهنه را پسند میکردم که ساینکه این شهر را بسازند
 شور و غارت از زیاده خیریت رفته هشتاد و پنج مسمرا بدخواه کنان

عالی شان خواجہ امامی صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد اشتیاقها واضح باد کہ امر در کہ بستم
 شهر حال است بغایت الهی بباد و پر کوچ ششش کردی طرف لکھنؤ اتفاق افتاد
 و چنین قرار یافته کہ از اینجا در ششش بدو لکھنؤ برسیم امر در جمع است از فردا کہ شنبہ است
 ششش روز حساب باید کرد اگر خدا را است آورد روز پنجشنبہ اینجا خواهیم بود مرضی خدای
 بنود کہ کوچ بکنند صاحب کلان پاس خاطر کوچ خود ششش تعجیل کرد خدا جزای خیرش داد
 رقعہ ہشتاد و شش نہال بوستان شرف و جمالت مقرر گشت
 امر در بخدمت آقا صاحبان احوال شادی ہمیشہ بخواجہ قمر الدین نوشته شد چون
 جمع بسیار کم است ایشان بلیب خاطر شریف خواهند آورد لیکن بدو پنجشنبہ رفتن
 صاحب بخدمت ایشان ضرورت خلاصہ من ہم تا فردای ایم بطوریکہ مناسب میدانم
 بعل می آرام دشاہ کروڑی نو مسلم بر کجادی سنگہ نامک شاہی منہ جزو اخیر چار شربت
 نزد من رسانیدہ بود و از رستم باید گرفت رقعہ ہشتاد و ہفتم
 ترندہ کن نام سعدی و نظامی خواجہ امامی سلمہ اللہ تعالیٰ و در روپیہ دو و لقاہ نزد آن مولانا
 فضل و کمال بپردہ گرفته یکروپیہ در قرض خود کہ برای آن ہر دو مغل تازہ وارد مسافر
 راہ مکہ آورده بود دید بکیرید و یک دیگر بمرزا محمد شفیق رسانید و امر در بعد عصر وقتیکہ
 دو کھڑی روز باقی بماند ہزار کار را گذاشتہ در دالان پائین یا نزد یک بدرخت
 انجیر بر موندہ بنشینید ہر گاہ خیرات علی نامی خدمتکار آصف الدولہ بہادر کہ حساب
 او را بخوبی می شناسند بیاید یک لقاہ ازین دو لقاہ کہ عبارتش عربی است بنظر
 پدید و بگوئید کہ در کھڑی اشرف آباد داخل شدہ خانہ حکیم میر صادق تابیدہ داشتہ
 حکیم مرزا بزرگ خانہ مولوی غلام ضامن صاحب را دریافت نمودہ این لقاہ را بدست

مولوی صاحب مدح بدر هر چه در جواب بگویند آمده بخندت شما گزارشش بدر صاحب
 را لازم است که از دو کهری روز بانی بانه تا وقتی که تاریکی زمین و آسمان را بگیرد و در وقت
 احتیاج قوت با صوفی هندی حیات با عانت چرباغ و مشعل رسد بیرون نشسته باشند
 درین عرصه یقین است که نامبرده موافق قرار داد خودش و شدت احتیاجی که دارد
 خواهد آمد و نفاذ فارسی را پیش خود بگذارد هرگاه آنمرد که به صدای سحیحان پیچید از متعانت
 که بزم خود خوش گذارد و عازم فرخ آباد بتوجه خوش خوانی خود برای تحصیل زرعت
 بیاید تقویض او باید نمود و هم بگوشش عمو صاحب خود عرض باید کرد که آمدن جناب صاحب
 بجای صاحب عالم پیش از وقوع این امر پیش کسی بزیان نیاید آورد زیرا که این مردم
 فاعده دارند که خبر را راستینده جایجا بجایا لسن انتشار میدهند مباد اقال قال جاسوسی
 بگوشش رئیس برساند و موجب تکرر خاطر نا زکش شود و اگر بخدمت قبله و کعبه هم این
 خبر عرض کرده باشند امر و زاین قدر باز عرض بکنید که بر زبان نیاید هر چند میدانم
 که بر من کردن ما موقوف نیست خود بخود یکسی نخواهید گفت لیکن چون از قبیل استرار
 نیست شاید بمقتضای بشریت در عالم اختلاط زبان آید پس آگاه نمودن از بحرهای
 بهتر است رفته باشد **دو ششم** نیز ارج اقبال سندی خواجه امام الدین
 خان سمرقندی دریافت نمایند که دیروز وقت شام بهیچیک رفته و یک کاغذ مزین
 بهر چند کس در مقدمه رهین که امانت نزد لطفی یکم بود آورده چون شمار را اینجا
 نیافت نزد عمو صاحب شما گذاشته رفت یقین که شب بملاحظه شما در آمده باشد
 معلوم نیست که شما کجا رفته بودید شاید خبر و در دایمی شده باشد و الا عادت شما
 نیست که جانی بر وید و من امروز در دایمی دیگر شروع کرده ام چهار روز این را

همیالم بعد ازین آنجا آمده بنای آمدن تا صاحب شفق میکند ارم و فردا در حضور پرنور
 مجلس عزت امام علیه السلام است صبحی ارشاد شده بود که خواجۀ امامی نبویسید که فردا با
 هر دو برادر خود چار کهری روزی برآمده اینجا برسند عرض کردم که خواجۀ امامی درین مجلس
 کم میرود و فرمودند که اینچه معنی دارد که آدم در مجلس عزت سید الشهدا حاضر نشود و در
 خانه فاقده نیست که کسی سب اصحاب بکند کفرم خواجۀ امامی این همه تعصب ندارد
 و اگر کسی بدگوید برهم نمی زند چرا که ایشان کار با جناب امام علیه السلام دارند اگر کسی
 بدخواهد گفت سزای خود را خواهد یافت یقین که مرد بالیافت این حرکت نخواهد کرد
 که علی روس الاشهاد و تبریکند و از آدم رذیل مقام شکوه هم نیست بهر صورت
 ایشان حاضر خواهند شد تمام شد سلسلۀ قاتل و متعال با حضور حالاً بشنود که فردا برادر
 قیل و دیگر سوارها برای آوردن مرثیه خوانان و کتاب خوانان و غیره خواهند رفت
 در این صورت هیچ سواری خالی نیست که نزد شما برسد پس لازم این است که شما
 و خواجۀ عبد الله بکنند در میان بنشینید و خواجۀ اسمعیل خان را بالای اسب عموماً
 خود سوار کرده چار کهری برده برآمده اینجا برسند آخر روز از اینجا بر سر برادر بالا
 قیل خواهند رفت و با هر صورت آمدن ضرورت است زیرا که حضرت خود فرمودند
 در نیامدن گمان تعصب خواهند برد و سوای این نکرده است که در مجلس رقص باید
 آمد و در عزت کناره باید کرد **رقعه شاد و نهم** رفته و برود شما
 خوب بود لیکن بخت سعیدی و طالع حمیدی غلط بوده است ازین جهت که بخت
 موصوف است و سعید صفت آن و همچنین طالع موصوف است و حمید صفت آن
 و ضالۀ صفت که مذکور است موصوف را یکجا مضاف سازند بخلاف فارسی که با

بخت سعید من صحت دارد و طالع حمید من نیز در عربی قاعده این است که هرگاه هفت
 و موصوف را میخوانند که مصناف بخیزی نمایند موصوف را مصناف ساخته صفت را
 بعد از آن ذکر میکنند و الف لام تعریف بر صفت می افزایند مانند بختی السعید و طالع
 الحمید و الف و لام بر صفت برای آنست که در صفت و موصوف مطابقت ضرور
 است چنانچه در بحث صفت و موصوف شما هم خوانده اید درین مقام هرگاه بخت
 مصناف شد بضمیر متکلم ظاهر است که از قید نکره برآمده معرفه شد پس صفت را بتألیف
 موصوف معرفه باید ساخت لهذا الف لام تعریف بر آن زیاده گردان این مقدمه را
 بخوبی ذهن نشین ساخته آیند در تحریر رعایت آن میگردانند و کاری که گفتم
 کرده اید آن را بخوبی با تمام رسانید دیگر آنکه فردا شما هر سه برادر از دکه کهری شب بیدار
 شده درخت پوشیده نماز گزارده بنشینید من به صبح آنجا خواهیم رسید و شما را سوار
 کرده انتظار سواری حضور که بعد یک لمح خواهد آمد خواهیم برد در قعه **نودم** آن روز که
 و غنای وزیر صاحب فرستاده بودم غرض من این نبوده است که این چیز کیاب و نایب
 فطمی است بلکه مقصود من این بود که در یک دینم آسار گوشت همگی دو تولد روغن بود
 و با وجود قلت روغن اینقدر چرب بود که گویا فی آسار از نیم سیر روغن هم زیاده دارد
 همین گزارش باید کرد و در روز شاعر علی آمده بود گفت خواجه حسین سه پا و آرد و یک
 لوس نقد هر روز میدهند دیگر و پیه که هر دو جشی غلام پدرم ماه بماه میرسانیدند
 ز باعث وصول نشدن تنخواه شان آنهم نمیرسد و سوای این یک کس که به از
 بالی نمی آید بر احوال بیچاره دلم کیاب شد آخر قعه بمیان اگر ام احمد خان صاحب
 زشته دادم بخرد و پیه دادند خدا جزای خیر دهد مقدمه باید کرد و درش خود بخود تیشه باری

خودند و لا قبله که چه قدر پرورش امر کو خاطر داشتند باجله دید ز غزل دیگر گفته شد **غزل**

دو نوح نموده ز دل پر شرار کماست پیدا نشان ناله و از هزار سال قرمان مدد ایزد پاکم که حاجبا میوزن برون میار سیحاک تا باد ای تیغ آبدار کسی زود هستی شاید ز کوچ خم زلفت گذار کرد که خون دیده ریزی که لخت دل قتل	بجانه به ازین اگر این خانه خد است ربلی میان کوشش تن فنانه در است خلق از غمت هلاک شد و مسمم قضا است دست عم کسی بگریم یا نم آشناست کز خط آب کوچه ادر شک کر ملا است بوی هزار ناله ختن همرو صبا است تنگ آدم ز دست تو آه این چه اجرا است
---	---

رقعه نو و دیگر معلوم نیست که سوده گوشت آه که نوشته بودند دید و در هر چه
 بر دید یا همین جازا اموشل کردید و جناب قبله که بعد از بخانه نصیحه اوله بهادر رفته
 بودند یانه هرگاه تشریف آنجا بر نزد عرضی غیر منو صاحب باید داد مکمل این مهم تعویض
 هست صاحب است در مقدمه دعوت خان صاحب اگر دید و ز گفتگو ملی شده باشد
 امر و نظی باید کرد و هر چه جواب حاصل شود باید نوشت که بعد از آن روزی قرار دلد
 آید و من باز سه چار روز ددائی هست که آنرا شخصی بمن نشان داده پرنی ریخ است
 بعد مالیدن در بدن گزنده نیست استعمال خواهم نمود و مقدمات شجره الامانی
 هر قدر که خوانده آید از اول تا آخر بطور خود و بر یکبار ری ملا خط باید کرد
 و امروز آخر شب که چشم داشت این غزل بخاطر رسید **غزل**

منم که ناله برفان کلشن آموزم ز بسکه دشمن جان ددل خودم هر دم	بر دی خاک پسیل طپیدن آموزم جفای تازه بان چشم پر فن آموزم
--	---

عجب دارد زیباترین من شیدا
بخت بکده ملک حجاز را خرد
چنان با طلب افتاده ام بودی عشق
بجل بگردن رضی و گر نگر و دگر
قتل از غم آن نشسته نگاه دادم

که طرز کشتن خود را بر شمن آموزم
بشیخ کعبه چو دین بر نهن آموزم
که سوی برق دیدن بغرض آموزم
بایل تعزیه انداز شیون آموزم
کشدن رک جان را بر گنای آموزم

که قعه نو و دو و نو شده اید که این شعر بوستان سعدی فقط چه دارد شعر
که چست طر بود خرد و سنجیک

صورت این است که این شعر سعدی است لیکن در بوستان نیست بلکه در
کاستان است زیرا که هرگز بوستان درین وزن نیست بلکه در نش این است
نغزل خولن نغزل بیت اولش همین است شعر بنام جهاندار جان افرو
حکیم سخن بر زبان افروز معلوم میشود که اتفاق خواندن بوستان در غفلت
تعداد اگر یک بیت هم از آن بگویش شما میرسد و اینقدر میزد که نظم است شعر
مست هرگز این قدر مخالف رد نمیداد زیرا که کتابهای نظم سوای دیوان شاعر که نصیب
در باغی و بخش و مسدس هر دو آن داخل است مثنوی می باشد و مثنوی از ابتدا تا انتها
در یک بحر واقع میشود و در شعرهای مختلف الوزن می آید هر صورت این شعر
که در بوستان سعدی است اول مصرع ثانی آن جیم فارسی مکتور واقع شده که معنی
استغفام می آید نه چه بر وزن م و مخفی این است که هر چند خرد و سنجیک
بالاک است لیکن پیش از چه طاقت دارد که پنجه روئین خود تو اندزد و جناب
بند و کعبه بگردن پیش من هم معنی این شعر فرموده بودند لیکن نه در مقام خبلی این معنی

بلکه از روی سخن ملا بائی بگیتی میکشد که بعضی ملا با این شعر را با نیصورت میخوانند من در وقت
این را فراموش کرده بودم بحیال رسید که شاید کدام شعر در گستان مشتعل برین نطق باشد
که من بجا نذر ام ازین شعر دریافت شد که لفظ چه بمعنی دیگر صحیح و آنچه منظور صاحب
ازین لفظ بر بنی آید یا جمله برای شما چه نقصان دارد فقره دیگر تحریر نموده بفرستید برای
مقدمه معلوم هرگاه من می آیم تجویز میکنم و یکرازه عرضی میرسد صاحب را بقبول و کعبه نماید
و از آنکه نزد نصیر الدوله بیاد در بر ندان وقت رفته میرسد صاحب آمده بود فرشته بودند
که عرضی من اگر نزد نواب نصیر الدوله بیاد در رفته باشد که خیر انتظار جواب بگشتم دیگر
هنوز همین جا باشد چندی در فرستادن آن توقف باید کرد که من فردا بجا نذر می آیم
هرگاه از اینجا بر میگردد مصدع خواهم شد بنا بر اطلاع همین وقت نوشته شد ازین
که مبارک و از جناب قبله و کعبه سوار شوند و عرضی بصاحب جزاده برسانند و طرف ثانی از
اتفاقات بحضور بفرستند و از اینجا دستخط شده بیاید و صاحب عرضی حضور طلب
کرده و واسطه با از بنودن او خجالتها بگشند و برین عرضی موجب خشک زنی بودم
رقعه نوید و سوم احوال مشاعره برین منوال است که چون روزهای سوم
زمستان کم عمر است و تا فارغ شدن مردم از طعام و طی کردن مسافت تا اینجا
و انعقاد پذیرفتن صحبت سپهری زنند ازین جهت صحبت دیروزه بنصف
جا بجا دروازه بایند شده بود حجه میر صاحب یاد صفت خوشگونی بدستور بود است
تمام جسم مبارک ایشان رخش داشت و از راه هم کسی نمی شنید لیکن من و خدا
که غزلها خوب گفته بودند و احوال آن کس ده مادر معلوم شد شما را باین هرزه
چانه با چه کار است آینه که بیاید حرف نیاید ز اینها عادت حرف زدن با این

دارند این مادر رقیبه را اول عوی شما بعد از آن پدر شما باین پایه رسانند که حالا
 نفس کرده می نشیند دیگر اینکه بنده کی صاحب بخدمت آقا صاحبان رسانیده شد
 گفتند چه می شود که اگر اشب هم ایشان همین جا بیایند کفتم باید دید خلاصه و عدو در میان
 نیست اندن دنیا من موقوف بر طبیعت صاحب است دیگر آنکه آقا صاحبان انبیا نه
 زعفران پری که تعصیف شما در فارسی است طلب کرده اند بدست به چو بفرستید
 رقعۀ نو و چهارم ویر و ز طرف عصر رستم رقعۀ برای شما آورده بود چون
 الوقت صاحب در مستراح بودند و یکدیگر و کار دیگر متعلق او بوده است حواله کدام زن
 خدمتکاری کرده رفت زن مذکور در آن را بر پلنگ صاحب گذاشت معلوم شد که از
 آنجا کدام بچه برداشته بود و بمطالعۀ نرسیده خلاصه تحریر این بود که بریر و زرقه که صاحب
 صاف نوشته بودیم عبارتش خیلی چست و درست و دلچسپ بود و اصلاح صاحب
 بر مسوده معلومه نیز دیده شد هزار آفرین بر ذهن و قواد و سلامت طبع و استقامت
 سلیقه شما گمانهای صاحب همه رست بود سوای یک گمان که غلط محض بود یعنی
 نسبت آن بمیر حیدر علی زیرا که میرزا و بر باین منصب نمی تواند رسید و اگر برسد
 هم از قدرت الهی چه بعید لیکن بالفعل خود از روی او باین مقام نمی تواند رسید
 مالا مفصل بشنودید که این مسوده را لاله امرت لال درست کرده اصلاح از من گرفته
 بودند من بعد صاف نموده برای ملاحظه من فرستادم من بایشان نوشتم که این
 مسوده صاف شده را من پیش خود نگاه داشته ام صاحب چون منقول غنی پیش خود دارند
 بر کاغذ دیگر نقل آن بردارند من بعد بجا طر رسید که امتحان قوت قلم شما باید کرد پس فی
 ال نرد شما فرستادم کتب تسلیم آنکه باسد که دخل صاحب همنه بجا بود بخصیص این

فقره که از کلاس سخنکار شمار بخند چه قدر خوب آمده است هر سید و پایی تهیدست که از
 گویان بر خود بخند و این فقره هم لائق مرجع است و سر مناسطام اعجاز قریش چشم
 بی نور سلطنت را منور ساخته و بجای لفظ خصوصاً لفظ سیاه چه قدر خوب نوشته
 اند این یک لفظ برابر هزار لفظ بلکه هزار فقره است شما میدانید که من پاس خاطر کسی
 ملحوظ نام عیب آدم را مانند آینه بروی او میگذارم و درین مقام صبر و تحمل خواهم
 من خود این مسوده را دیده بخند که شکر از دی بجای آوردم شما هم شکر بسیاری ادا
 بکنید لیکن باین قدر مغرور نباید شد بلکه خود را نادان محض و طفل مکتب دانسته
 عرق ریز میاید که در تاجمائی برسید امروز خاطر من از طرف شما مطمئن شد و فطرتی که من
 شما درست نیامده بود آن لفظ لفظ سیاه است مسوده نزد شما میرسد ملاحظه باید
 نمود و دیگر فقره با هم که نوشته اند پاکیزه بود مردم که با رویه صرف میکنند شما نیست
 این و دلتهارائی بر این شیوه شیوه قلع الطریق است رقعۀ نو و و پیچم
 خواجه امامی صاحب المکرم الله تعالی شخصی اصلاح شمار مسوده معلومه دیده خیلی متقدما
 شما شده است شما نیز اذرا بخوبی می شناسید از مخالفان نیست از زمره خیر خواهان
 ما شما هست مردیت بسیار قابل و صاحب فهم درست سوائی آن شخص لوکل که شما
 را اصلاح کرده اند خلاصه چند سطری تحریر نموده بمن داده رفته است که نزد خواجگان
 بفرستید که این را هم اصلاح بکنند حالاً من بشما میگویم که این مسوده را خواندنی
 مایل تالم روان بکنید اندیشه نباید کرد این مرد را امتحان شما منظور است با جازت
 من هر چه من بگویم بکنید و همین شخص امروزی میخواست که آن مسوده اصلاح شده
 را برای نقل بکند من برای این که مبادا حرف ثانی بشنود و ملالی در دلش را

باید ندادم لیکن این عزیز خود خواستش کرده است مصالحت ندارد و صاحب مسوده
 اول هم از دوستان صاحب است اگر می بیند خوش می شود لیکن با این صورت
 چه ضروری که از یک کار بجزیر باشد و مسوده اصلاح شده با نام مصلح دفعه با و برسد
 تمام شد انیوم لغفت کتبکم فی خطی و از سلت الی امرت لال فعدا یرسله الی المولوی
 صاحب و ایضا از سلت ترقا صغیرا من الطین لاجل حکم الخواجه وزیر خان صاحب
 فمأخذ من بهیو تذهب بغری معلوم عندکم و تا و که الیه فان کما یرد فی الطرف
 الطینی و یکون محطرا چون این مرد فوراً این مسوده را نوشته است شما در همین
 طرف است که بهیو از خانه امرت لال برگرد و اصلاح بکنید و حواله بهیو نماید لغفت
 سته یام لم فصل مسودکم الی الخید توأمد شیا من طبعکم و از شوا تبلیغ منی آداب
 بجانب حکم بر قعه نو و دست ششم این مسوده را عرض می پیش من آورده
 گفت که این را اصلاح کرده بمن بدهید گفتم من فرصت کجا دارم الحاح بسیاری
 نموده گفت که یکی از شاگردان خود بگویند که درست کرده بدهد لهذا نزد شما
 فرستاده شد باید که آن را بطور خود هر جا هر چه در خاطر بگذرد نوشته درست بکنید
 من آنرا ملاحظه خواهم کرد هر جا که تحریر صاحب مربوط خواهد بود آنرا نگاه خواهم داشت
 و هر جا که حق بدست طرف ثانی خواهد بود جانب دارا و خواهم شد و شما را اطلاع خواهم
 رد و قعه نو و دست ششم در بای الطافت میرسد بنوعی که دیر روز نوشته ام
 میرضا علی باید داد و آن کاغذ کبر و زده را اگر اصلاح کرده باشید بفرستید که مالک
 نقاضا خواهد کرد الیوم جابر المیر محمد علی فقال از سلت النسخه الموصونه بنهر الفصاحه
 بصحبه خادمی الی الخواجه امامی و بهو طلبشی عنده لامر قلت لای امر قال لا اعلم کلمه کلینی

الآن مثل عنكم انتم قولوا ايم طلبتم استيحي عنكم اليوم وقت المغرب او غدا او انما
 جاز اليوم مكتوب المولي منير علي سيكم ارسلته اليكم بيد السيد محمد علي پرشيد نماز که در
 اول تحرير اين رقعہ سير محمد علي اراده تخاس نکرده بودند اينوقت عازم شدند و رقعہ را بن
 ايشان نمودم کتاب را آدم من خواهد آورد در رقعہ **نود و هشتم** کاغذ غزلهاي
 من که دير و زبردست خواجہ رحمت الله خان فرستاده بودم اکثر نوشته باشيد و حال
 آدم من بکنيد والا هين وقت نوشته بفرستيد اين جزو اشارت میان مہر انجلاک
 تخم کاغذ سادہ پندوی ہم گرفته پيش خود نگاهداريد که بوقت ضرورت خواهم گرفت و خط
 والد خود نیز کلاسی من بود گرفته بعد مطالعه بشويد يا بدريد يا هر چه بخاطر رسد و عمو صاحب
 خود را بگويد کہ غزل از غزلهاي قدیم بخواجہ رحمت الله خان بدهند کہ در ساعه بخوانند بکن
 یکبار خود ہم از زبان خواجہ صاحب موصوف بشنند رقعہ **نود و نهم**
 ازین غزل شما معلوم شد کہ طبیعت شما موزون و مناسب با فن شعراست لیکن بسیار
 متوجه این نباید بود چرا کہ لذت این بی پیرامی را از تحصیل علوم شریفه باز میدارم کم گفته
 باشيد مضائقه ندارد و قتيکه قدری عربیت بهم خواهد رسید و در صحیح و غلط قوت
 میزه پیدا خواهد شد الوقت تعلیم سرار این فن هم بعمل خواهد آمد این هر دو خطر را تو الله
 اسیر محمد کاشب از بانده آمده بودند هر گاه بیايند بايد نمود يقين است کہ برای گرفتن
 فزایش مرزا مثل خواهند آمد رقعہ **صمد هم** دو غزل تازه که دی شب اتفاق افتاده
 در هين کاغذ نوشته شد نقل آن در دیوان بایکدو این بیت را که یک مصرعش
 این است مصرعہ شکوه پیرچه از ان شوخ پری ترا دکنم و در حاشیہ
 دیوان در ردیف میم دیده نوشته باید فرستاد **عشر اول**

سیر زاری سیر لاله زار آمد
 نشد چو کس دم مرگم کفیل کور و کفن
 راه سرد چو گل شد شکفته خاطر من
 صدای ماتمی آمد بگوشش و مسحری
 دمی که رفتی جان شد و دان بربالت
 بود بگردن این طفل خون من که چنین
 فغان لرزه بر اندام عاصیان در شر

طپسیدن دل بر خون با بکار آمد
 دل ستم زده نالان ز کوی یار آمد
 مرا گمان که کسی ازان دیار آمد
 دودیده تا سر کوئی خود آن نکار آمد
 چکویم اینکه چرا بر تن نزار آمد
 زگر که یکسان بر سر مزار آمد
 بجای که قاتل سیاه کار آمد

غزل دوم

برد دل نگاه او وقت میکشیدنها
 باکی بدنبالست جا بجا دویم اکنون
 من فدای این تمکین کرد ادب بگویم
 گریه اش بنفش غیریت از سر بار
 میکند نصیب من خنده کل و نسرین
 می چیدم بسل خون من مکر دارد
 آنکه دی ز قتل من شاد شد قاتل امروز

کرد کار خود چشمش از نهفته دیدنها
 همچو نقش پای کجا ما و آرسیدنها
 نیت صید بسمل را خست طپیدنها
 بهر شتم باشد این اساس چیدنها
 از غم کل اندامی پیرین دریدنها
 مرغ روح تا با مش خواهش پریدنها
 در عزای من دارد میشق لب کزیدنها

رقعه صد و یکم فردا خطی بعبارت صاف صاف اسمی مولوی منیر علی صاحب
 یکپاس روز بر آمده بلکه ازین هم کمتر نزد من بفرستید باین مضمون که هر چند
 آن تحریر که در عرضه سابق بعل آمد سنائی طبع ادب پسند بود لیکن تا وقتیکه ناقصان
 متلع خود را بکمالان قهر و شند چگونه از حسن و قبح آن آگاه شوند از نیجست از

جادو ارباب اخراجات گرفته بود امیدوار عفو است و فقره چند که در حق این بیچاره حکایت
 اعجاز ز قلم بوده است ذخیره مسامحت در مجالس و محافل شد گویای آن تنوع
 اطفال باشد این قدر عبارت دیگر نوشته اشتیاق خود را باید نوشت و قلم
 حمد و دوم شما از پیش خود رفتن آن طالب العلم همراه والد خود بر شستن از منزل
 اول همراه پدر و یک در مطلب دیگر تراشیده بزبان عربی بنویسید یا از جناب
 قبله و کعبه پرسید این برای آن است که تا رسیدن من فصل در تحریر واقع
 نشود رفته صد و سوم امر وزیر محمد علی مسوده خرم یک آورده
 حاجب اصلاح خوب کرده اید دل بسیار خوش شد میرزا نور محمد خلی عذب البیان
 صاحب هستند و خط اسمی قاضی صاحب میرسد بعد مطالعه صغیر زده مفوت
 خط خانگی روانه نمایند لیکن دیگری از آن بنید و در بر آن قاطع لفظ خوشنود که
 بمعنی ضامن است ملاحظه نماید غرض من این است که درین لفظ بعد غای نقطه
 و او هم می نویسد یانی نویسد پس اول در خوا و او بپنید اگر بر آید خیر والا در
 و شین نقطه دار باید دید بخانه غرضی بفضل الهی از سبب ترک غذای یک روزه
 رخصت شد و برای جرب قیام و کلاب مالیدن امر و شروع کرده ام باید دید خدا
 این جرب را از استانه شاد و در دارد که بد چیز است رفته صد و چهارم
 فردا که بچری باجر که از اغذیه فعلی بند و شتان است برای صاحب خواهد رسید
 انتظار با یکشید البته یکپاس روز برآمد و فرستاده خواهد شد و بر آنچه کیم باقی در
 رستمی بر منکیر و مسوده عربیه اگر نوشته باشید بفرستید رفته صد و
 پنجم نه خط مرسته و یک خطی لفافه نزد صاحب می رسد خطی لفافه

از طرف میر نصیر الدین صاحب اسمی بلا زمان شریف در خط فقیر بود باید خواند و خط
 دیگر از نزد خود گذاشته دو خط که یکی اسمی مولوی صاحب علی صاحب و دومی اسمی میا
 علی حسین است بهیچو باید داد که بدر و از نه مولوی صاحب مدح برانید و به ملای که سر در و از نه اطفال را
 درس میدهد بگوید که یکی برای مولوی صاحب است و یک دیگر برای میان علی حسین صاحب مرزا صاحب
 فرستاده اند و اگر ملا بدر و از نه باشد بفرماید حسین یا فضل حسین بگوید و اگر آنها نیز نداشتند اصل الطایفه
 بگوید که مرزا قاتل این دو خط داده اند یکی برای میان علی حسین است و یکی برای
 مولوی صاحب لیکن حسین یک یا رحیم یک را نیز تا آنجا همراه بهیچو باید کرد
 و قدغن باید کرد که این هر دو خط آنجا رسانیده باز نزد آن صاحب بیاید و هرگاه
 بیاید خط میر نصیر الدین صاحب که بنام آقا صاحبان است با و باید داد که رسانیده
 خود بخانه خودش رفته رخت نو برای پوشیدن من بیار و دو دور و دیگر فقر
 معاف باید داشت بعد از این می آیم و تبر آور و در آن خان صاحب می کنم و رفته
صد و ششم محمد جمال باورچی بحضور عرض کرده بود که در ایامی که ملازم
 نواب ضابطه خان بودم سگای مرغ پلا و بیج نمی بختیم همین قسم چندتا باورچی دیگر
 که بودند یک یک پلا و هر یک می بخت و مقدار هر طعام زیاده از یک نیم آسار
 برنج نبود حکم شد که فردا همین پلا و بزنند بجناب قبله و کعبه عرض باید کرد که این
 طعام قیظ خود را صبحی برای آن قبله خواهیم فرستاد و از فضل الهی این دوام
 که چهار کتری روز بر نیاید که طعام آنجا برسد لیکن باز هم انتظار ضرورت رفته
صد و هفتم میاض آغا صاحب که غزلهای تازه در آن نوشته شده بخانه آشنا
 مستعارفته است لیکن بالای میاض از همین دو بند نوشته شده حالا صاحب را می باید

درین هر دو بند نظر کنید بر هر غزلی که من صادر کرده ام آنرا در دیوان بناید نوشت و
 هر چه غالی از غلاست مذکوره باشد بی تاویل در هر ردیف بنویسید **رقعه صد و**
هشتادم این وقت **رقعه نهم** است آغا صاحبان که مقرر نوشته تنوین آدم خود ننوده ام
 تا مبرده نبیست شریف می آرد صاحب زودتر نقل این غزلهای تازه بردارید و گاهند
 مذکور باز آدم من بیدید که با آغا صاحبان کرم برساند و با وقت نقل کردن غزلها
 آدم را بناید که داشت که جای برود و دیگر از سوانح ایکه دیشب پدر لاله امرت لال بیچاره
 مرد و امر و موافق عقیده خود حواله بآتش کردند پس بیچاره خیالی در چشم پدر خاک غزا
 بر سر یکدم این عزیز را هم بسیار دوست میدارم که از اخلاص کیشان صادق الوداد
 است فردا من و آغا صاحب اراده تعزیت داریم اگر اتفاق افتاد از همان راه آمد
 صاحب را همراه میکیریم اطلاعات نگاشته آمد **رقعه صد و نهم** **خواجہ امامی**
 سلمه الله تعالی من این وقت از سبب قال و مقالی که آسمان دارد نمیتوانم آم
 وقت مانظریا عصر می آیم و اگر همین معامله هست مجبورم و از دالی دیر زده که پیش بهجت
 هفت کیله و چهار نارنگی بسمی است رستم انجام باید فرستاد و باقی با اطفال باید داد و گبدر را
 هم بچشید سیکونید که کیله کوپک بگالی الاصل خبیلی لذت میشود و آئینده هر چه
 ازین قبیل بیاید و من در خانه نباشم شما مختار صرت کردن آن هستید
 حاجت با جازت من نیست زیرا که یقین کلی دارم که اگر خیر مطبوع خوش طعمی خواهد بود
 حصه من خواهید داشت بلکه اگر برای شما خواهد آمد از دهم برای من خواهید فرستاد
 یا نگاه خواهید داشت زیرا که انچه می دانید که مرغوب طبع فقیر است از هر جا که دست
 می آید برای من میفرستید و نوید دیگر برای صاحب این است که مدتی پیش ازین چهار

چهار دیوان فقیر نجاشه مرزا جعفر صاحب نقل شده بود از انجمله دو دیوان برای دوستی
 فرستاده بودند و دو تایی دیگر نزد ایشان بود ازین دو تایی باقی مانده یک دیوان
 کم شد یک و دیگر در صندوق بوده است که پست آمدنش از بعضی موانع پرشکل برین
 آن دیوان کم شده از بجای پست آمد در میان این دیوان بعضی غزلها هست که شما از
 انتشار اسد الغریز فردایا امروز میطلبم در دوسمه روز نقل آن باید برداشت زیاده خیریت
 رقعۀ صد و و پنجم خواجه امامی صاحب سلمه اسد تعالی اینوقت آنجا صاحب
 تکیه و مسند در کار است بحضور قبله و کعبه عرض کرده همین وقت تکیه و مسند جواله آدم غایب
 باید بود که اشب برات خواهد آمد اگرچه یکروز اول می بایست که آدم بیاید لیکن بهر طور که باشد
 همین وقت باید داد رقعۀ صد و یازدهم امروز از هوای سرد ترسیده و
 در بدن نالیدم بر مننه نشستن خود چندان دشوار نبود لیکن خسل بعد ازین بلای
 عظیم است دیگر اینکه منزل زنی چهار کلاه بحضور آورده بودند که آن اقدس چون پیدا
 که من این چیز را دوست نیدارم از راه لطافت طبع یک کلاه بن بهم رحمت فرمود
 من رو عنایت حضور بعید از ادب دانسته گرفتم چون خود نمی پوشم برای شما
 فرستاده ام اگرچه در حق شما هم روانیدارم لیکن بهر صورت نزد شما می رسد خواه
 نگار خود آرید خواه بکسی بدهید بهترین است که بکسی بدهید رقعۀ صد و دوازدهم
 از رقعۀ دیروزه احوال برشتن طالب علم دریافت شده همه مقتدران در وقت رسید
 نگه نمانی گوید ریزه باشد با اولاد خود همین حال دارند اگرچه دولت تعلق بخت و اتفاقا
 دارد لیکن بطایر باعث افلاس همین حکتهای شود و دولتند دادمانیکه با اولاد خود
 این شیوه پیش میگیرند آنها نیز داخل همین جامعه هرزه چانه بی نکات حار اند ملکها نیز

بهین حال دارند که اقربای خود و جمعی بنحس و چند دخت را که اشتباهی جای دیگر نرفته و بر سر
 باطل خود خود را به ارشیدین میدهند دیگر اگر که دور و پیوسته نباشد می آرد یکی بشاه علی
 ارمان باید داد و یک دیگر آن هر دو زن کور باید رسانید و نهر الفصاحت را ستاه کرد و می باید
 بودم گفت در مدت العمر نام نهر الفصاحت شنیده ام و خواجده امی را هم شنیده ام و می باید
 عظیم گفتم و بنحس میباشند گفت خداوند و جزو دان فقیر که پیش حساب است هرگاه چه
 بخندست برسد باید داد و درستم کار دیگر در پیش دارد رقعته صد و سیصد و سیصد و سیصد
 خط بر امین نصیر الدین محمد صاحب نوشته وقت ظهر یا عصر بدست آدم خود ضرر باید
 که فردا در آنکه آید و مسوده عربیه هنوز با صلاح نرسیده و بعد مطالبه دست نموده و در
 خواب شد معلوم نیست که سید حسین خان دیوان را رسانند یا نه امروز و غل دیگر بخواب
 رسیده است دیگر آنکه میر محمد علی صاحب احوال مرزا خرم یک یک و سیصد و سیصد و سیصد
 نوشته آورده اند یا خود بخندست شما برای اصلاح حاضر میشوند یا منصرف خود کار خود
 خواهند فرستاد باید دید برای اطلاع نوشته شدی تا مل اصلاح باید کرد و از شریک
 بخاطر راه دادن خوب نیست رقعته صد و چهار و پنجم و ششم و هفتم و هشتم و نهم و دهم
 اینوقت لفظ کوز را که با کاف نازی و داد معروف و رای نقطه دار است در بران
 غلط نموده احوال آن باید نوشت که بچند معنی می آید کوزیشت یعنی خمیده پست نشو
 است و در عوام کوز پست میگویند در صورت یک مای هنوز زیاده میشود معلوم
 که این مای هنوز در اصل بهیم صحت دارد و باید عوام چنین شهرت یافته شما بخوبی دریافت
 کرده بنویسید و دریای لطافت رسید غرض من از تحقیق لفظ مذکور بهین صحت و
 مای هنوز است که معنی خمیده پست با مای هنوز می آید یا بغیر مای هنوز با دیگر معنی سر و کار

مرد کار بنام رفته صد و پانزدهم خواجہ صاحب بلند مکان سلیم آباد کافه
 دیر دره بعد نقل غزل تازه یقین که نزد آغا صاحبان خودم فرستاد و با شید و ب
 بن دستپاری و کشنیر حصه نما برود و بر وقت تقسیم حصص اشخاص متشخص سوای مجلس
 گرم ساریان رحمت شده بود گرفته هر دو حصه یکجا کرده شد شهاب هم بفهمید هر دو حصه
 السویه بود ازین مجموع نصف شهاب گیرید و نصف خواجہ اسمعیل خان بدهید ازین شاد و
 سپاری چهل حصه شماست معلوم نیست که خط الہ آباد و زروانه شید یا خیر و فردا که
 عید اضحی است رای یکدو ساعت نزد آقا صاحبان باید رفت لیکن اول خبر باید طلبید
 رفته یکصد و شانزدهم مانی نگارستان فصاحت دار زنک ایوان بلا
 سلیم آباد تعالی خط دیر دره که اسمی میر نصر الدین صاحب بود بطلالہ فقیر درآمد آفرین
 و باد شهاب که بسیار خوب نوشته بودید در دو مقام اول شک واقع شده بود و آخر
 معلوم شد که من در خوانیدن غلط کرده بودم عبارت شما صحت کلی داشت و این غلطی
 که از من اتفاق افتاد از بركات خط شیت انصاحب است حق این است که حق
 سبحانه و تعالی بیشتر خط خوب بجهال و بی بصیرت ان عطا میفرماید بسیار کم دیده
 میشود که منشی بلیغ یا دیگر صاحب کمالی خط هم درست داشته باشد لیکن چون شما
 صناعیت ملائی مرکز خاطر نیست پس اگر بطور خود خط متوسط شکسته هم بهم بفرمایند
 مضائقه ندارد دیگر آنکه بهر صاحب خود بعد سلام نیاز از طرف من بگویند که مزد
 یعنی مشیہ در بار بسیار است جناب می را اگر مزی را متن مرکز است باز ندانم معلوم
 نیست که ناهر سکنه دیر دره مسوده آورده بود یا خیر رفته یکصد و پنجاهم
 دیر دره دیوها از دیگر چیزها جدا کرده فرستاده شد و سوای این هر چه بود از خاطر

رفت حالاً رستم قهوه و کتیر می آورد تمام شد این مدعا بخانه حاج الیه بن حسین خاچ
 رفتن مضائقه ندارد لیکن وقت دوپهر باید رفت زیرا که امروز از سبب عید
 احتمال نبودن ایشان بهم بخانه قوی است بهر صورت وقت دوپهر از وقتهای
 دیگر بهتر است موافق قاعده هر بنده تعداد چنین روز اول روز برای دید و وادید میرود
 یا آخر روز و آنچه در میان است راحت خود را در آن میجوخت بهتر آنکه درین رفتن و رفتن
 شما نتوانید لیکن رفتن بر رفتن می چربد لکن ملاقات سه خوبست و التماس می است و
 بهتر است که یک رقعہ کوچکی بنویسمون برای خانصاحب نوشته دلفون نموده وقت
 سوار شدن همراه بر می فرستدش اینکه داعی نیاز کیش برای تهنیت عید حاضر شده بود
 اگر چه دولت ملازمت نصیب نشد لیکن حاضر شدن بدرد دولت هم باعث بزرگوار
 حق تعالی این عید و هزار عید دیگر مبارک کند اگر صاحب خانه را آنجا یافتند رقعہ را بخانه
 رسیده و مرخص و پاره خواہید کرد و اگر نیافتید حواله میر صاحب یا میان نجیب الدانی
 یا آدم دیگر کرده بر گردید و آن صاحبان هرگاه بخانه باشند خبر دریافته باید رفت دیگر خبر
 بحساب قبله و کعبه و عمو صاحب خود از طرف من مبارکباد عید عرض باید نمود و رقعہ عید
 و همیرو هم ازین بند غزلها که برای شخصی نوشته ام یک غزل نو که قافیه آن خود را
 و در شان است و دیوان بنویسد بعد از آن غزلهای این بند را ملاحظه بکنند یعنی
 غزلها تمام نوشته شده است و بعضی از سبب سهوا تمام مانده چنانچه برای همین جا
 خالی گذاشته ام پس شما میباید که همین غزلهای اتمام و دیوان برآورده اشیاء غزلها
 بند را بآن مقابل بکنند هر چه بقیامانده باشد از دیوان برکا غزل دیگر نقل کرده و خود
 حامل رقعہ مع بند بنویسد اینقدر مخت فست و شعر از غزل زمین نمیدانست و چنین

چنین نیدانست و یکمصرع از زمین دل خود را شناخت پس خود را شناخت
 باید نوشت و در غزل زمین نیدانست مصرع اول یک شعر را تفسیر داده ام شما هم همین
 بنویسید حاجت با طهاریت عند المقابلة معلوم خواهد شد رقعۀ یکمصد و نوزدهم
 خواجه صاحب من ظاهر الال بیک را شما بر طرف کرده اید من از حالات نامبرده خبر ندارم
 چرا که احوال آدم عند المعاطه معلوم میشود و یاد سفر شما بهتر میدانید که مدتی در سفر حضور
 پیش شما بوده است البته تقصیر کرده باشد که نوبت با بنجار رسید بعقیده من
 احمق و تکراری بوده باشد لیکن خائن و دزد نیست مردی است متین و بخوان
 آقا هم نیست اگر بدانید که بهینقدر کناه که بحث و تکرار میکند جواب داده اید و اگر این
 عادت را بکنار دور و تقصیری نیست اورا بفهمانم تا بعد از این همچو گوی نخورد و دیگر
 سوای این مقصر شده است که از دل دور است بهر چه پدرش آدمها بسیار اند و خود
 داده رویش سیاه باید کرد و دیگری بجای او باید گذاشت و اگر چنین نیست تقصیر
 معاف باین بود که آدم قدیم است و راز دار و خیر خواه میگوید که مرا بی قصور جواب داده
 اند کفتم تو غلط میگوئی من هرگز باور ندارم که فلانی بی سبب کسی را تقصیر و اقرار
 داده جواب بدید مفصل این احوال را بر نگارید که چگونه است رقعۀ یکمصد
 و بیستم خواجه امامی سلمک الله تعالی چون پیروز متصل برای دفع جرب عرق
 لیمو در بدن جذب شد و پیشگزار بنجار برای عیادت حاضر بود لیکن فضل الهی
 شامل حال شد امروز در غدا پرهنیز خواهیم کرد ویروز شخصی چند تا دلی سپاری
 بطریق بدیه پیش من آورده بود قدری برای صاحب هم فرستاده شد چرا که
 مال فوق تنها نباید خورد رقعۀ یکمصد و بیست و یکم خواجه امامی صاحب

سلیم الله تعالی لاله بی پرشاد رفیق و گماشته میا چند که حوصی ستان بخاطر قاضی صاحب
 برای حضور بر نور در قلعه ان شما است نزد تمامی آیند و اراده ملازمت جناب قبله
 کعبه دارند لازم که باین شایسته تقریب نموده جناب والا را بران آگاه سازند که
 نذر لاله مبرده قبول فرمایند و اینقدر هم ارشاد شود که ما در مقدمه بابو میا چند دل
 سعی خواهیم کرد و دیگر اینکه مشارالیه میگوید که در نذهب بنود این اباممینیت نذر دوده
 دیگر در رسانیدن عرضی نزد مرشد زاد و توقف مناسب است پس بی پرشاد هر روز پنجم
 حاضر خواهد شد برگاه که نخوت ایام زوال خواهد پذیرفت خود برای بردن عرضی عرض
 خواهد کرد در **رقعه یکصد و بیست و دوم** پر روز و دیر روز نجاه انشا الله
 خان صاحب سر بر دم امر و روز باز بحضور آمده ام دور روز دیگر اینجا توقف است باز ناگه
 و لکنه چو اهل لال دیر را پر روز و دیر و پیه خرج راه داده بماند رخصت نموده تسه خط
 بهم برای دو کس نویسانیده است لیکن هیچ نخواهد شد باید دید چه میشود و چهار روز
 خشک تاس مالیده بودم امر و روز دای دیگر شروع شده این راهم دور و دیگر سوای
 امر و میالم اگر فائده کرد بهتر و الا بهر چه تدبیر حرب عمل شما خواهیم کرد **رقعه یکصد و**
و بیست و سوم از جزدان من مسودات فقیر که صاحب بخط خود نوشته اند
 برآورده نزد خود بکنند و باقی را حواله بچو بکنند و بمیر محمد علی از خانه شان طلبیده بایم
 که فرار و زجعه است بخدمت آقا صاحب عرض کرده سواری بدر دولت سلطانی باد
 فرستاد و دیر خوب خواهد گذشت **رقعه یکصد و بیست و چهارم**
 خواجه امامی صاحب سلیم الله تعالی فیل برای سواری میرسد شما و خواجه حاجی و خوا
 جید احمد سوار شده همین وقت بیایند لیکن دستارهای سفید همراه باید آورد و اگر کتفه

اینجا احتیاج آدم نیست لیکن باز هم رحیم یک را در جلو باید گرفت شب همیجا بر
 باید برد فردا صبحی هم همراه تیمارخانه سوار خواهم شد رقعته یکصد و بیست و مخم
 دید که دوازدهم شهر حالی و روز پنجشنبه بود رحیم یک لقا به شکوه آباد را آورد و بعد
 مثاله غرضه را مسترد کردیم و خط اسمی خود را بنام داشتیم فرمایش کتابهای امامیه مثل
 حق البین و ترجمه شرائع مندرج نام پذیرفتن اندکی دشوار است زیرا که اینگونه نسخ در همین
 روز شده است بیشتر کسی نمی پرسید و حال آنکه هر کس خریدار این چیز است اول کیاب
 دوم اینکه کران تربست می آید مثل مشنوی ملای روم که در بلاد ایران عصر دولت صفوی
 بی جدول طلا بر کاغذ ساده بخط رسمی قیمتش شصت و هفتاد و شصت بود و در وقت
 شاه سلطان حسین تهید که ختم السلاطین مغویه است بهشت آن هم کسی نمی خرید
 یک روپیه کران میدادند قند هر جنیز موقوف بر رواج است نشینده باستید که
 هایون پادشاه چون بعد از نیت خوردن از شیر شاه افغان دوباره در آگاه جلوس
 بر تخت سلطنت کرد موافق وعده نظام متعار که وقتی پادشاه را از ملاطمت دریا بخت
 داده بود نصف روز پادشاهی داد و جمیع اُمراء و اهلکاران را تابع فرمانش کرد نظام
 برای اینکه یادگاری در جهان بگذارد همین حکم کرد که روپیه و اشرفی از چرم ساخته بسیار
 و قشنگی خسته شد و فیص و شریف آنرا در بازار برده بمصرف در آوردند ابل بازار را بکار
 بقیمت اجناس گرفتند خلاصه اینکه این کتابها مثل کتب دیگر در بازار که بدست می آید
 اگر کسی بطور خود از باداری یا از راه طبع بشرطیکه دو نسخه پیش خود داشته باشد مقروض
 و هر دو نسخه را به بر کاغذ رسمی که می آر دست روپیه یا سی روپیه قیمت
 آن می کند و میگوید که این نسخه خلی صحیح و محشی و از نظر مرزا کاظم علی صاحب شاکر

مولوی دلدار علی صاحب گذشته است حال قیمت این و طرقتانی یکی پانزده و دیگری
فرستاده منتهای مذکوره را مثل کاستان و بوستان و سکنده نامه و یوسف لجا
خیال کرده فرض کردم که پول دیگر هم خواهد فرستاد لیکن بالفعل ازین مقدار لعل
چه کاربری آید بهر کیف من از روزیکه شاموشتمند ایچند کس گفته ام که ازین منتهای هر
که بهم سید باید آورد شخصی از بزرگان دین اقرار نموده بود که تسخیر صحیح بخشی از نظر خود
من و دیگر بزرگان گذشته را می آرم اینقدر گفته سکوت در زیده است هرگاه مکرر بگویم
و اشتیاق مشتری بر او ظاهر میشود و بی رویه یا چهل قیمت آن خواهد کرد و بی لال
و بائع هر دو صادق و از بزرگان دین اند و در تکرار قیمت تکذیب شان لازم نمی آید
پس میباید که بلاحت هر چه طلب نمایند بهر قیمت آن کم میتوانم کرد و نه و ایس میباید
داد و زیرا که در هر دو صورت خودم ذلیل و بی اعتبار میشوم در اینصورت چه باید کرد
مشکل است و قاضی صاحب هم مجبور اند میش ایشان یکد و نفر که از شهر برای درس
می آیند آنها باین کتب معرفی ندارند لیکن بطرقتانی میباید گفت هرگاه نسخه قیمت
بسیار خواهد آمد اطلاع کرده خواهند شد از زر قلیل فرستادن خیریدار دل می رسد
که مبادا کتابی به پانزده و روپیه بگیریم و در نظرش مال چار و روپیه باشد و تصحیح و یوان انشاء
حسان بالفعل هر دست ممتنع ازین سبب که کاتب ما ایچند نوشته است با اصل
مقابل است و دیوانی که نزد مصنف است در غلطی پدران دیوان است مگر تصحیح آن
در حالی صورت امکان دارد که مسوده غزلها بسی مرزا احمد از کاغذ نایک و در میان
است بیرون آید و مرزا زبور بنجل جبهه دران نماید و این هم عیسیر زبر که خانه مرزا احمد
خانه خان موصوف بعد المشرقین دارد گاهی می آید و زیاده از دو روز نمی ماند و نوی

سواى این ازینست که چند روز در نفث الدم که در سرفه خون بر می آید داشت پرخف
 و فیه شده است و از باعث نزله شدید اطباء هم او را از تحریر و مطالعه شدید مانع میشوند
 و تیسیم کتب الی لغوی نظر صورت نمی بندد و بمن مجبوری دیوانه درستی جدول بطوریکه
 است بخدست خواهد رسید و ازین حکمت که شما بجای خود چهار مرتبه راحی بنیدل
 بسیار خوش شد اگر امری از امور ضروری سرکار یا مہمی از مہمات دنیا داری در پیش باشد
 آنوقت البته مانع این عمل مشوم و در عالم بیکاری از خوردن و خوابیدن هزار درجه همین
 بهتر است چون مطالعه تعلق بشوق دارد بقول استاد که می گوید **مصرع**
 منقذ دیر دل که باشد بر میری در کار نیست به حاجت با ستاد نیست هر چه هست خود
 بخود بر شما شکست خواهد شد و در عالم بشوقی اگر صد بار پیش من میدیدید باز هم قائم و
 بنیداشت بالجمله ایطای جلی همان است که سواى روی در آن تکرار حروف زائده باشد
 اگر بعد دور کردن آن حروف روی مصرع ثانی همان باشد که در مصرع اول است قافیه این
 عیب پاکست مثل شفیقان و رفیقان والا ایطای جلی دارد چون عزیزان و رفیقان چه
 بعد دور کردن الف و نون جمع عزیز و رفیق که باقی میماند در روی موافقت ندارد و
 همچنین خندان و نالان ازین سبب که در اینجا الف و نون صفت فاعلیت است هرگاه
 دور کرده شد خند و نال با هم قافیه نمیشود و خندان و پنهان و رفیقان و پنهان و خندان
 و رفیقان هیچیک ازینها ایطای جلی ندارد زیرا که پنهان یک لفظ است الف و نون
 آن زائده نیست و خندان الف و نون برای فاعل و در رفیقان برای جمع است پس
 بر دو با هم متحد نیستند از هم تغایر اند لیکن اینجا دو مذہب است بعضی بر آنند که خندان
 و رفیقان نیز ایطای جلی دارد و گویند که حروف زائده اگر چه در هر دو مصرع جداست

لیکن چون زانکه افتاده است بعد و در کردن حروف زانکه از هر دو مصراع هر دو در وی
 از هم جدا میشود و درین صورت ازینهم اجتناب ضرور است و پاره بران رفته اند که در اول
 در هر دو مصراع جدا جدا و کار نیست اگر با هم متحد اند البته ایطای جلی نامیده میشود و اگر
 با هم نماند هرگز ایطانیت و شایکان نام همین قافیه است که شملبر ایطای جلی باشد
 تمام شد این حکایت هم آقا صاحبان مکرم سلام و اشتیاق میفرمایند و تاج الدین
 حسین خان صاحب از چارده روز بگذشت تشریف آورده در بار حکیم مهد علیچان
 میکنند شاهر ایشانشه صدر و پیرمست است یک قطعه پیشتر داده بود و آنکه در پیش
 ابریه صاحب رفت و دو قطعه دیگر که از باعث نبودن شان در شهر تا حالا بدست نیامده
 بعد سه چهار روز هر دو یکی گرفته میشود و بعد از آن بایتم و ولایت علیخان و خان موصوف
 چون درین روز بامیچ نذر و از قدیم باد دست و نخی است از ترمم جوایح ثنائی نویسد
 لیکن به معالجه و تشکد و مال مردم خور نیست خطای سی مرزا ابوالحسن خان فرستاده
 جوابی در ملف خط خود باید فرستاد و قه بکصد و است و ششم مخفی نماند که پر روز که سراج در پیش
 بود و است که مرقوم است سوم شهر کوک و بدو و بدو می ده و پیر و دیر و دیر و غره شعبان بود و بعض
 وصول در آمد پرتیب میر نیاز علی هم گذاشته بود و فیل حضور پنج اسپ و دیگر سپاهیان
 و تلنگها و سائیدگی در دشمنی که از اینجا بجای میرو موصوف رفته بود تا او را از اینجا بیا
 که خدایان آراسته از راه تخماس مجبایونی آوریم و حاجه عبدالله از باعث بیمی که ترم
 سوار شده داعی و میان حاجی و کر و کنکار ام بر یک فیل و بنال اسپ نوشته بودیم و در
 از حضور هم خلعت باو حجت تمام شد این احوال حالا حکایت دیگر این است که چون جد
 امجد شما را با اطفال محبت بسیار است و تمامی بچهها با خواجه وزیر صاحب انس کردن

کرین و مانند ایشان از سبب تشریف داشتن جناب والد ماجدشان بجهاد فی آفاق
 افتاده آنجا همه اطفال بی آرام و در یاد ایشان بودند و اینجا این صاحبان از ندیدن آنها
 حالت مرغ بسمل داشتند تا چار بار ببارین گذارشته شد که محسن و محشم طال عمر ما برین جا
 بیارند چون ممکن نبود که محسن بی مادر خود بماند مادرش را نیز آوردند و محشم را نیز که سکیر
 را آورد است و زنی که در پرورش او میباشند همان بجای دایه و عاشق او است باز آن بزرگوار
 همین جا آورد و همچون نظامی و اسحق هم در مادرش شریک محشم اند آنها نیز باز تنها یکدیگر
 گنا نشان بزرگ شده اند از شهر بجهاد فی نقل کردند حالا از اطفال سوای محمد میر که بعد بر
 درستی مکانات او نیز همین جا خواهد آمد در جو علی نخاس کسی نیست زوجه میر عبد الله از رفیکه
 اینجا برای دیدن والدین خود آمده است و لشخصیت ننید به که در شهر پاید هر دو دختر
 عموی او وسط شانیز در شهر اند یکدیگر و اینجا هم آمده بودند آنچه از احوال محسن پرسیده بودند
 و اخفای محبت خود با و کرده اند یعنی چه آید دنیا کسی هست که محبت با فرزند خود داشته
 باشد بر انسان چه موقوف است که حیوان با وجود بی نصیب بودن از عقل و رفیق به خود
 میباشد بالجمله محسن و احسن هر دو برادر بخیریت هستند و دیگر اطفال هم که شاکه داشته
 رفته اند یک یک بفضل الهی در زیر سایه عاطفت جد امجد شامش را بر فزونی آرزو خاطرش
 ازین رکبند جمع باید داشت و بر شکوه آبا و موقوف نیست اگر اقامت بکابل نفرستند
 باید رفت رحمت خدا بر حوصله و همت شما کار مردم غیور همین است این عادت غا
 بغیر نیست که بیرنج و محنت نان بزرگان خورده در یک مکان میگویند باز که اگر سوا فیل
 از بغیرتی بدست آید صد بار پیاده راه رفتن به از آن است نقشه زمین و مکان نو
 باین صورت است که از دروازه اول تا دروازه دوم یک قطعه زمین است که

وسعت آن یک و نیم برابر بلکه دو چند صحن بیرونی حویلی نخاس است یک حویلی معقول در
 طیار می تواند شد چون در خانه زنهار از خواهد چنان روی گیرند شاید برای خواب و موصوف
 بهای حویلی تعمیر کرد و از دروازه دوم با کما ریا قطعه زمین بعد ذراع و طول هفتاد ذراع
 خواهد بود عمارت ها جدا جدا بر زمین ساخته خواهد شد و از کنار چاه نادیا را احاطه تمام می
 کند کور قطعه زمینی است مائل به شیب بقدر پنج زینه طول آن از صد ذراع بیشتر و عرض
 پنجاه ذراع بوده باشد این قطعه تمامش باغیت و باغبان هم برای درستی آن نوکر
 شده اند بالفصل با پنصد درخت کلاب و ششصد درخت سیله و سوتیا در آن موجود
 و انکو هم از قسم حبشی و سفید و غیره قریب هشتاد درخت همچنین درخت چنیم و بوی
 و دیگر نهالهای میوه حالا خریده اند و سواي این برای بقول و دیار صین زمین بسیار قبا
 تمام شد طول عرض زمین که کور که با پنصد روپیه بر دیوارهای احاطه آن صرف شده و هنوز سواي
 چیزی باقی نمانده برای پرده و قلمر اساخته اند کافی نزار و بعد برسات البته مکانها
 مستعد تعمیر خواهد یافت خدا کند که روانگی شما به پیوسته صورت بند و لیکن شمار اسمی در خوا
 آقا مناسب تر است هر چه مرضی صاحب والا جاه باشد بعمل باید آورد و حال آنکه
 شما با صاحب والا نشان گفت و شنید کرده اید همه معقول و مربوط بوده است
 هم خدا افضل خواهد کرد بر کم و بیش مشار به هیچ موقوف نیست تا قوت در بدن است نوکر
 باید کرد که نان بزد و باز و عجب لذتی دارد و فی الواقع ابوالحسن خان مرد خوبی و آدم
 میر چشم صاحب توفیقی است دوستی با و ضائع نخواهد شد رقعہ بنام مرزای موقوف
 در همین خط موقوف است باید رسانید باید دید که خان صاحب کی بحضوری آیند خدا کند
 که زود برسند تا مقدمه شما یکسو شود و بخدا که من از استقلال شما خیلی شکر گزارم زیاده

زیاده خیریت رقعہ و صد و بیست و ہفتہ بجای قلم و براعت و قلم
 ملک لذاعت سلیم است تعالی سلام شوق سوختن انداق و اخراج باد کہ رقیقہ الوداد محررہ
 ہند ہم شہر حال در لب نیتقہ ایقہ ہند و ہم مقیم خواجہ محمد امین اصراری النسب سمرقندی الطول
 کہ نشو و نما ایستان از خاک صفایان است استغنص صحت و عافیت جمیع صالحان
 در جواب سطور مرقومہ فقیر عالمیہ نای کاکل وصول کردیدہ چشم نگران را بایہ دار و
 کرد ایند سجا اندک شاہد فارسی را بنوشاح لالی ستالی الفاظ ترکیہ پر استن طر فکارت
 اللہم زدول از چاکلا طبیعت شایبنا خوش شد در تمام خط سبج با غلط نموده است الادب
 این غلط را غلط نمی گویند بلکہ خطا با اعتبار کثرت و شہرت است و آن این است کہ
 شما آئینہ س او ابلو یونس را کہ دو حکیم زبردست بوده اند مثل جالبیونس و بقراط و ابو
 دانستہ معالجہ را با ہنر منشوب ساخته بودید ہر چند این ہر دو کس در طب ہم مہارت
 نام داشتہ اند لیکن از کثرت مزاولت در فنون ریاضی مشہور ہند و بیانی شدہ اند
 و اقلیدس نیز ہمین حال دار و آئینہ اختر از ضرورت این سقم سقم عبارت نیست بلکہ
 در تحقیق احوال واقع شدہ بالجلہ درین روزگار ہر ہر و درجہ فیلد جی بحضور پر نور از ط
 جابجالی می آید و کتاب و قورنہ قلاب کہ خوردہ میشود یاد می آید و جابی شامبر ویر
 و شامبر لطف دیگر دارد مرکب خود کہ اینکونہ کیفیت گاہ گاہی بنید سالہا در شہر نصیب
 مردم میشود بعد مسافت ز کج زیادہ ازین نیست کہ از حویلی تمام با سورج گذر رفتن و
 آمدن و اگر زیادہ ازین اتفاق افتد از خانہ خود بہنو مان رفتن و آمدن تصور نماید و
 دیگر اطین علیہ السلام آدمیت ایفونی بیشتر مثل شیخ محی الدین علی علیہ الرحمہ
 با عالم قراس سہر کا ز دارد رنج سفر را طبع راحت طلبش بر نمی آید بجای خود شستہ

نشسته است و طوی زان است هر روز تخم پذیری میبایستد لیکن گاهی نوبت بدر و غیره
 خلاصه آدم بجای آیت اختلاط خوبی دارد دیگر اینکه پروردگار یک خط دیگر اسمی عموی تا
 نوشته در دوک رسانیده ام یقین که رسانیده باشد یا برسد و همان خط مسطری چند را
 تمام نیست ملاحظه خواهید کرد و حالا از طرف عبارت شما خاطر فقیر جمع است لیکن اندک
 خط پیدا باید کرد و برای تحصیل همین عمر است و قبلاً که خط پیدا شد خط کجا و بداند که بهترین
 علوم علم تحصیل معاش و بهر رسانیدن ترفیع و انبساط و اقران است خوشبخت در
 که نزد برادر حق والدین او نماید از اطوار شما مبارکه که چیزی خواهد شد بهر حال از فارسی
 حرف نزد دست بر نخواهید داشت که این دولت نصیب هر کس نمیشود و دیگر خبر
 از کتاب حاصل میتوان کرد و این بغیر صحبت دست نمیدهد هر چند مشکل است برای شما
 پاسبان است زیرا که تسویدات شما به مطالب روزمره است آنچه در خطوط مینویسید
 بنشین و در حرف نزد بکار برید خالایم فادای شما قابل خدمت نیست اینقدر است
 که کم حرف نیز نزد و در اتای حرف نزد دم بنویسید و این خوب نیست و دانی این
 خیر بهتر است امروز در اینجا مقام بود و فراموشیم و کوچ بیشتر زیاده خیریت رفعت
 صمد و است و چشم میخای میضامین مرده و شکفتنک اور طبائع فیه
 حریر قدرت فرزوق بلاغت سلیم الله تعالی بعد سلام و استیاق فارغ از عدد و نه
 واضح با و که رفیق محبت شمیمه مرقوم است شهر حال مضمن صحت و عافیت و بیان دلوا
 و بهره چنانگی شخص معلوم شست عبارات ترکیه حلقه طوق که وصول کرده خاطر
 و ناطق که طول فکرش مبطل تنای ابعاد باشد از زانی داشت او تعالی باین داور
 طیب اوقات نصیب کند ایمر قیم اول کیشی یو کون لارده تلبیه بولوب در هر نیم

میراث میراث و مادی آن درون مین و دیدار است و ای هر که گزای

که فی اینک بحمدی شیر و پنجه نامی چو من میخ و دستند یک بچه را جناباالی بحضرت صاحب عالم
نیز و عده کرده اند بلکه گوید میسرند میدان ایشان در موسمستان بختل که نزد حضرت
مندیو اتفاق روانه فرمایند که چون خطبای رسید و آن جناباالی از شکار مراجعت بخیمه کرد
و یک شیر کلان بر فیل بار بود و حالای شد و بر وایت بعضی سی و یک لیکن شیر آمد و
کلانتر از همه شیر و اوخت ریشخندی یعنی هرگاه و گل و فل خورده از پا در آمد و بر و فیل نشست
و بقدر تمام حمله میگرد و لیکن طاقت حرکت نداشت آخر که از چار طرف بر و باریدن گرفت و
در و من گرفته آنرا از و لید و میساخت و میفلید و پنجه و شید خلاصه اگر جناباالی را میگویم
الان شب بال بگویند نیز سبزیاده خیریت **رقعه صد و بیست و نهم**
مخفی نماید که خطبیت خطبای بیعول در روزی که بعد جمعیان بود بعد یکپاس شب
در جمعی قدیم شهاباطالع فقیر در آید آنچه نوشته بودید که غلطی در و و لفظ از باعث تحویل بعمل آید
نه از خبری یقین است که چنین اتفاق افتاد من آنرا اول همین نوشته بودم لیکن در این
چیز با سر و کافیت اگر شما تمام بر این قاطع و صریح در بسینه و اشته با شید کمالی برای
صاحب حاصل خواهد شد البته چون مباحثه بین و شما محبت و وفایست و لم خوش بشود
لیکن اگر شما خط خام که نویسنده در بار می نویسید بنویسید باز هم تکلیفی آیم آنچه من
آن سر و پیشوم آنست که بزرگی و شوکتی و نامی در پیش شما پیدا کنید و اقربای شما جز
خوار و محتاج شما نباشند بساطالب العلم فاضل هستن که بکدامی نام میخورند و از ما
به شرف خلق خدا میشود پس لیاقت در شادان و بزرگی انسان موقوف بر صفات
حمیده اوست که آن رحم و کرم و خلق خوش و مروت و فتوت و جود و احسان
بر بختشان کردن و خود ممنون یکی از اقربای میگردید و دیگر آنور غیرت شاه پیرای بود

قهجه که بهانی را میخورد بهین صفات پسندیده این چاک و جان داشت لیکن زنجیر
 مکر و فریب بسیار می فروخت روزهای ماه مبارک تا امروزی که میجود روز شنبه بخوبی گذشته
 باشد آنچه باقیست این هم آسانی خواهد گذشت یا لجه خدا کند که زود از صاحبان بگذرد
 نوشته برسد که شمامردم بجای خود پادشاه شود وقت حصول اطمینان هر کتابیکه در کار
 خواهد شد از اینجا خواهد رسید غلط جمع باید داشت لیکن وقت فرصت از کار سرگردان
 کتاب دست و جود شدن باین چیز یا مضائقه ندارد بگذشت شریف بردن شمار که یک دستور
 العمل من از اینجا خواهیم فرستاد هر چند که غذا آئین از سر کار هم بشمار خواهد رسید لیکن این دستور
 العمل هم بعضی جاها و بعضی احیان بکار خواهد آمد حالا بهین قدر اکتفا میکنم که خود و بزرگ
 در جوی نوی نوی جوی قدیم صحت و عافیت اند آنچه دیگر نوشتن آن ضروری خواهد بود
 بعد از این خواهیم نوشت این وقت سخت تشویش دارم سبب تردد و اینکه مزاج آقا صاحب
 سر ای الطاف و احسان آقا محمد صادق خان صاحب سوای این دیگر چه نویسم که بآن وجه
 علیل است که اگر این بار سلامت بماند دجان بر شود یقین من خواهد شد که صد سال ملک بیشتر
 دیگر زندگی خواهند کرد و شما هم دست به عالمای رسید آنچه بدلم میگذرد من میدانم خون هر که
 نیست این احوال را بگویم پیش پروردگار عجب ریود که با ما نمیه مایه من بودیم لیکن باز
 بهوش آمدند و سوز نفس هم ظرف گردید ایش زیاد و اذانت بودی امروز از طرف شما
 بندی که گفتم رسیدند که گشتند و خود بخود گفتند که مرزا ابامی پسر خواجه قاضی خان است
 و باز گفتند که بیشتر خود بسیار اینجا می آمدند حالا شاید درین شهر نموده باشند و شب در جوی آمده
 لیکن بالا نیامد این قدر که من نوشته ام در چار کبری تمام کرده بودند و از اینجا ایشان
 باز بودند و در کوش بتان درین شان بگویند من نمی آید از ده سخن یک سخن بر سوار

مکتوب میرسد و بدقت فهمیده میشود عمل طائر برای ایشان حکیم بخوبی کرده بود قبول نکردند
 لیکن دوسه دست که خود بخود در عالم غشی آمد تا امروز همان باعث زندگی شد برادر خدا کند
 که این مرد زودتر چاق شود و این خیالات دیده عجب الهی است که ناکفته بلیکن چه باید کرد
 که این امر با اختیار کسی نیست امروز روز سهیل ایشان است و دو آدم نشاندن برای حضور
 در حضور آید و ام اگر سهیل عمل می کند و چند دست اجابت میشود و امید صحت است از
 لاغری و نفاست چه بگویم که هرگز شناخته نمیشود خطی درین مقدمه زودتر برای آقای
 ابوالحسن صاحب که از فرط محبت زیاده از ایشان در بلا گرفتار اند باید نوشت احوال
 امروزه بلکه اینوقت که هنوز دوپیر زود اند این است بعد ازین هر چه صورت می بندد و نوشته
 خواهد شد امیر صاحب هم ازین سبب بسیار مغموم اند پیر روز امیر صاحب و دیر روز
 قاضی صاحب هم آمد بودند امیر صاحب را کمان میزد که امروز هم برسند و تمام
 مردم پ کرد و اند لیکن پ ایشان عجب پی بود باعث اینهمه فساد همین است که ایشان
 صفای محض واقع شده اند این میوست را غور باید کرد که چار چار روز و بیت الحما
 نیر و ندانیمین می ترسم که مباد افلاوس بهضم شود خدا چنین نکند دیگر حالات که در عالم
 کرب میباشد کرده ام چه نویسم که تفصیل آن در طومار انجایش پذیر نیست رفته
صدوسی ام غنی نماند که خط بهجت منظر مرقوم ذیقده از سکو و آبا و اجداد
 عرضه رسیده سرور ساخت آنچه از غنم قبول نذر قانوگویان و دیگر علمه کجهری و انجمن
 شخص معلوم نوشته بود دید باعث اطمینان کردید که فتن نذر باعث مزید اعتبار و ز
 دوزخ خواهد شد و شخص منوی بقرینه معلوم میشود که با باشند شاهجهان آبا و اجداد
 و اگر از جای دیگر است در آو میان بزرگ شده باشد چون او نباشد تمام شمار بر کسی جای

داد و خودش بر موده نشست مضائقه ندارد لیکن در صورتیکه زیاده از یک کرسی یک
 موده در آن مکان بود باشد اگر موده هم در آنجا بود لازم همان بود که هر دو موده بنشینند لیکن غلب
 است اگر نوشته باشد که یک موده خواهد بود والا شمار بر کسی نمی نشیند بهر حال اگر طن تانی برضا و
 خاطر کسی را بر سر خود ننشاند باید که عذر نکند از خود تفرق بر آدم صاحب عزت منع و
 معیوب است هرگاه طریقتانی مجبور شود مضائقه از رفتن شمار در آنجا من بسیار خوش
 شدم در خانه سیوای خود زن و خواهریدن حاصل نیست لیکن دل برای دیدن شمار میخواهد
 و هنوز شاید مطلوب مدتی نقاب خفا برد و از در که تازه بگشاید رسیده اید و تا رسیدن
 کلمه نور و رتق و فتق آنجا بماند باید بود و بعد حصول طمانیت ازین امور چند روز دیگر آنجا
 بماند بر دتا ایام فرصت در رسد و شمار خست گرفته اینجا بماند دیگر اینکه کنور کن
 پس برای بالکلام باینشی معلوم که در سر کار صاحب توان اختیار کلی داشت بر او نه مربوط
 بود اگر در آن ضلع میرسد ندعی بشمار در مقدمه شمار خستند لیکن از انقلاب فلکی
 آن با طریقه شده یعنی منشی مزبور استعفا داده بوطن مالوف خودش که بنگاله است
 روانه شد هر چند حکم صاحب بود و بصاحب کلمه بنمضمون رسیده که فلانی چرا
 میوجب استعفا نوشته است لیکن نوشدارویش از مرک فائده نکرده یعنی تا
 رسیدن حکم نافذ طرف تانی به بنارس رسیده بود من دو کلمه مشتمل بر ذکر کویچی نوشتم
 با اعتماد محبت منشی مزبور بود تمام شد این مطلب جناب مخدومی آقا محمد صادق خان
 صاحب عالیجناب شافی مطلق چاق و تند برست اندر ابلا عما بقلم آمده رفتم
 صد شکی کم پوشیده نمایند که در جواب خط شما که چند روز پیش ازین روانه شده
 وطن غالب که رسیده باشد جواب بعضی سوالها از خاطر فراموش شده بود حالا

بان که است لیکن اگر کسی استوار و پابرجا است تمام شد بحث معمول ترکیبی باقیانند تجلی
 نیز مفصل نوشته شد مگر چه ضرورتی بود نوشتن چهار کوشه است یکی حقیقی مقابل مرد متل
 پنج زن مانند جبار زید و جبارت هشتاد و دوم تقدیری مانند دار و ارض که در اینجا اهل
 عرب فرض کرده اند که تائینت آن در کتب از جهت آن آمده است که تصفیر آن در
 لفظ اریضه و دویره بوده است اگر اریضه و دویره میبودند که استعمال میکردند پس معلوم
 شد که اینها نوشتن تقدیری اند زیرا که در تصفیر مذکورهای هنوز که آن زمانای تائینت کوشه نمی آید
 سوم نوشتن معنوی آن مختصر است و در لفظیکه آخر آن الف مقصوره یا مدوده بیاید یا نه
 حرار الف مدوده و حرار الف مقصوره لیکن این تائینت در غیر ذوی العقول مختصر است
 و اگر کسی از ذوی العقول باشد یا صفت آن پس مرد را بطور مرد استعمال خواهند کرد و
 زن را بطور زن مانند موسی علیه السلام که برین وزن است چه ضرب موسی در است
 است نه ضربت موسی و مثل عذرا که نام مجنوبه است و اینجا ضربت عذرا خوب است
 نه ضرب عذرا این مثال مثال علم بود مثال صفت مانند جلی باشد که زن حامله را گویند
 و نوشتن سماعی محصور نمیتواند شد لیکن بحسب ظاهر چند افظ دیده شده و آن این است
 لا عنسای بدنی آدمی چون چشم و گوش و ابرو و بینی و دست و پا و غیر آن همه
 باشد و شمس و هر چه باین معنی آمده و فردوس و هر چه مرادف آن است و باقی چیزها
 و قوت بردیدن کلام شعری عرب یا لغت است و در نوشتن معنوی اگر کسی ضمیر مذکر
 هم دارد و غلط نیست چنانچه در کلام الهی الفلک الشجون وارد شده چه فلک معنی
 یعنی و گشتن بها آمده و در هر دو صورت نوشتن است پس صفت آن شجون نیست
 بلکه جمع عربی و رای جمع ذوی العقول حکم نوشتن دارد و مانند قاسم الرجال

پس قلم را بر آید هم بست است بن ذوق این مراتب و قانون مجد و جوان کرده و این تصدیق نشان
 می نویسد و غلط و بیوج محض است یکی از عراض بدست آید بیانی بر هر کسی که باو محبت نظر به هر یک از
 مایه بود یکدیگر و دیگر هر مایه که قانون مایه یا هر یک از نوشته شود بهمان دست که مرغ آنجا است باید
 بر آید اگر اینک بنمایند و بجز صاحبان نشان از ظاهر بی شک و بر این غیره است و خط آنها بهین منقوش شده و نوشته
 کسی که خلاف این است صحیح نیست و بجز محقق می آید بجز اطاعت قوم باید کرد و هر کاه رنگ هر
 یکی از صاحب فهم و دکان و آشنایان کتاب و صاحب قدرت و بحسب رتبه و محققان رتبه
 شود و از الفاظ غلط و مشکوک و بیقیمت احتیاز ضرورت است تمام شد این مطلب حال شود
 که علم هر کس که حاصل شده است از فیض مطالب کتاب است در کتب و مدرسه آنچه خوان
 میشود قطع نظر از آنکه باید مانند فهم کسی در دست نمی آید پس صاحب شوق را لازم است که
 عند الضرورت با بیان نظر کتاب را باطل خط نماید البته بعد شایق فائده و دست می آید این
 نیست که در حقیقت محنت بری اندر زیاده خیریت **رقعه صد و سی و دوم**
 مستند نصیحتی صفا بان بیکدیگر یکی دار السلطنه براعت و در جهان مسلم اند و تقا
 بعد از این صنف قسطنطنیه است برشته و لباس شب و الفاظ رنگین قیابوشن معنی
 استیفاء تازه و آرزوهای بی اندازه و دیدن قرطاس و نقاشی عمارت و لایحه افراش
 فوج و ریاضت میان میسر کم که در روز که است و بهر شهر حال و از چهار روز است اکثر
 اوقات سعادت یعنی فردا که در شکو طغر منظر خا بعالی دام اقباله ارض مبارک
 بود و امر و هر دم دائره دولت همینجا شرف اقوامی غرب و جوار است فردا باید دید لکن
 بجز این بی توایم است غیرت بیاض و فروق و حسان و رشک سبعة سبعة شرعی
 بلاغت نشان مکتوب محبت اسلوب از اول تا آخر مرغوب جاذب القلوب

کل سطر منته و من تحت قلوب المستافین بعد نصف النهار که جانش کرده و دراز
 کشیده بودم بوسط چرخندی یعنی بر کاره واک رسیده اوقات را خوش ساخت
 مصرع ابوقت تو خوش که وقت ما خوش کردی به عبادت این صحیفه الباقی تحسین
 و آفرین داشت چرا که الهی الکریم خیر او خطوط دیگر که در آن پیچیده بودید هم دیده شد
 جواب خط والد عموی شما در روز پنجشنبه در آن جواب خط صاحب موقوف بر اثر خود
 این جهت یکدیگر از دوستان صدر الدین محمد خان شناسای و الله شمایند است که خط
 انظر خود اسمی خان مشار الیه نوشته بمن به این توفیق که راقم حرفت از اولین
 خط خودم روانه نمازم بالجمله از صبح تا اینوقت که دوپنیر از دند انتظارش نبودم چون دیدم
 که بنیاد مجبور ارسال آن خط را برود دیگر حواله نمودم دیگر احوال برین منوال است که امروز هم
 چشمه در پیاره است و دوسه روز حرکت بخمال نمی آید تا در روز نه شیر محسوب شده بود و در
 ده تا شنبه صبحی که جناب عالی موارثه بهیچگل تشریف بردند قریب لشکر شیر اجل گرفته و چاره
 شد و بلکه بر فل زمین غلطید و کشته و زنده ماند که مقدار کله هم قریب نیم یاد است یا اگر این
 باشد فدا داند و بهر اطمینان علیه السلام راتب از افقن باز و همیشه بود و تحمل که فته
 باشد و آنچه نوشته بودم که همیشه فارسی حرفت بزیادت غرض این بود که هرگاه صحت
 با و صاحب خودتان بخواجه امیر خان دست دهند اوقت هر قدر که بگویند فارسی بگویند
 که در نام روز یکشنبه بیرون بیایند و تمام روز در خانه باشند و برخواجه امیر صاحب
 به موقوف است با جدامجد خود و عمو صاحب کلان هم همین معامله داشته باشید
 در نما این نیست که از راه قفقذ با شما حرف نینزد بلکه شرم بسیاری که در میان او
 آدم بر طلب و دیگر زمین میاره که از پنج روز خیمه گاه حضور چهره است محجب صحرائی و طر

آب روانی دارد که و صفتش بزبان او انمی توان کرد وانی قلمی باید که نقشه را بکشد حضرت
صاحب عالم بهادر و دام اقبال به فرمایش جناب عالی نقشه این زمین را با سواری نوازش
ممدوح بر درتی کشیده اند لیکن هنوز که در آن نیست در لنگه نویر در قی و دیگر درست نموده و پیش
طرفاتی خوانند فرستاد و دیگر خیریت **رفع عید و سی و منوم**
شمع شبستان روشن بیانی و دیری سمارکت وانی انعم الله علیکم بمبارج الباقی بعد
سلام سنون و اشتیاق روز افزون واضح و واضح باد که فقیر یاد ندارم که چه خطی از شما
سفر رسیده و جواب آن تفویض قلم نگشته از خط امروزه است که مرقوم است و دوم هم
حال بود تیرج منو که جواب خطی که در قمر و ککاب با غایت سلاک شما تبارج چهارم ماه که
اسمی فقیر آثم بود بصاحب رسیده عزیز از زبان من صورت این است که تبارج پنجم
و قی که خط اسمی خواجہ امیر خان صاحب را تمام کردم و از لفافه فراغت شد آدم از خط
پر نور رسید که بر سر دستار خوان نشسته منظر شماستم زود تر بیاید گفتیم خوب است
لیکن که فلانی برای استخارفته است حاضر نیست و آنوقت سوائی این چاره ندیدم که بعد
کاغذ از تخته بریده و دو سه سطر که حاوی جواب جواب خط شما باشد نوشته توی لفافه
خط خودم که اسمی عموی شما بود گذاشتم شاید آدم پدر زن میرانشا را الله خان صاحب
در راه گم کرده و در دست من بدین چه توقوف است اگر من ده بار خط بنویسم و شما از بی
فرست جواب آن نتوانید من دست اندر تحریر نخواهم داشت و همین توقع از شما دارم که اگر
من جواب صید خط با همال گذارم باید که شما شیوه تحریر از دست نمید و یک خط ویز ویز
برای شکر که بهت و سوم ویز ویز شده بود نوشته طر از ارسال پذیرفت لیکن بر بنابر
از سهو تبارج است و دوم نوشته شده بعد فرستادن خط در ذاک یاد آمد این خط جواب

خط پر روزه شما بوده است و عمویش شما خوب شد که از غبار چشم رسید جواب خط خود
 خط شما با خط والد شما بعینه خط ایشانست رحمت در عالم اتحاد کشیدن چه ضرر مشکه
 خط شما با منسوب و بجناب حضرت قبله و کعبه بهین آداب اقتصار و همچنین بحد
 محو صاب کلان شما بکارش سلام الکفا کرده ام از همین سبب است که خطوط داعی شما
 شما درم بعینه و ضمه بجناب قبله و کعبه و نیاز نامه بخدمت وزیر صاحبست حق تعالی همیشه
 چنان امیر صاحب چون قرص نیر جهان افروز و لبر نور دارد و شکر اب مولوی صاحب
 نواب صاحب و قبله دریافت نمودم و عیش من تلخ شد و قشنگه آنجای آیم دریافت میشود
 که چه رود و شما بسیار خوب کردید که فصول اکبری شروع نمودید لیکن اینقدر میگویم
 که دوس بار ایشان نباید کرد و دماغ را ضعیف نباید ساخت و فرموده این استاد را
 منطبق بر انشا نخواهید کرد نشود که آنچه یاد گرفته اید همه فراموش شود و از راه راست کج
 رفتن هر کس که مقصود را غلط بکند و دفعه واحده در چاه حک و حجت که عادت این فرقه
 است بتلطیف هر چند آدم زمین تقلید کسی نمی کند و هر چه بخاطرش می خورد آزاری پسندد
 ترک را ترک نباید کرد و اینقدر که شما می نویسید مردم استخوانها شکسته اند و باین مقام رسیده
 اند و نیز عمویش خود باید گفت که آدم نزدیک هر اراج فرستاده رقعات خود را از و طلب
 تا بنده طرفائی برگاه رفیع من خواهد دید خواهد داد و احوال لشکر این است که دیر در هم یک
 شیر کوان شکار شد و امر در منزل با پتراسه است پس فردا آتروی نیز تو کا خط الرجال
 مبارزان نصرت اندیش رکاب جناب عالی خواهد شد انشاء الله العزیز القدير روز
 سه شنبه داخل لکهنو میشویم و اگر ازین در گذریم رو بخشینه خود از دست نمیرد و دیگر
 غیرت رقبه صدوسی و چهارم لود علی المعجی بجزر زمان

فزودق دعدان سلکم الله تعالی بعد استیاق واضح باد که امر و دست و دوزم سهر
 روز یکشنبه است یک تیر و دیگر شکار شد و نیمه بجای خود است هر چند پیش خیمه از دیر روز
 رفته است فدا و اندر داهم کوچ می شود یا شیر و دیگر بری آید پس تا امر و دستش شش
 رسید لیکن عند تحقیق معلوم شد که پیش یک از ایشان زبده است تا دیر و زید انتم که می
 زهر بود و امر و معلوم شد که همه ماده بودند اگر چه اینجاد هر طرل سیر و تماشای تازه است
 و او الله خاطر حاصل می شود لیکن روز بروز آبهای هیزه مضعت سعد خجست مردم
 جابجا بر روی نهر حل و زرق استاده است با بمل خدا حضرت صاحب عالم و جاب
 عالی را سلامت دارد که داعی را از دولت ایشان آبهای سرد و نان کرم و لحوم حکار
 میست و در مراجعت لشکر اختلاف بسیار است نزد بعضی این است که از اینجا تا قیاد
 یا بهور که هوایش سموم ما ویه و آبش به آب خنطل است رفته از اینجا بخدی خواهد رفت
 و از بخدی بخیر آباد رفته از راه سندیه بلکه میروند و بعضی بزیکه تا شاه آباد خواهند رفت
 و نزد بعضی چنین ثابت شده که از قیاد بهوز بکشته بهیر اچ خواهند رفت خلاصه اگر
 بهیر اچ میروند سیر خویش و بهار پیشتر هم رفته ام مینا به موجب فرمایش والد قید
 آنجا بهم میتوان رسید میروست علی در خریدن مینا خیلی اهتمام دارد لیکن میکند
 سخت آسمان دور و تر نما چه طور برود دیگر اینکه عرضه بخندت ملازمان نواب محمد سعید خان
 بهادر ملغوف اینخط میرسد بخش علی باید داد که رسانیده بیاید بلکه جواب این عرضه
 جواب خط فقیر از میر محمد صادق خان هم طلبیده در خط خود ملغوف باید ساخت و
 آنوقت میر علی صاحب را اگر پیش عموصاحب یا والد شمایا نیند بر سیده باید نوشت
 که بطرفی میروند و زاد را در سر انجام یافت یا لا تمام شد اینخط بخندت و دولت مینان

بادرقعه صدوسی و تحمیر خواجه امامی صاحب سلمک الله تعالی بکینه بنیان
 مخفی نماید که دیریند که غرض بربیع الاول است که چیزی بوزن قطعه مکتوب شما یکی در ذاک جانا
 مالی در این مکتوب خط علامت حسین خا نصاحب بدست آدم شایع الدین حسین خا نصاحب
 با بر قریه فقیر که در آن مکتوب بود رسید لیکن خط میان جبهه در آن نبوده است معلوم
 که که اشتن آن در لفافه از خاطر فراموش شد حال اگر خط مذکور پیش شما باشد در خط دیگر
 پیچیده نزد ملازم حسین خا نصاحب بنتر رسید و اگر گم شده است بخواجه میر صالح بگوید
 که بجه کمال خان بگویند که خط اول صاحب در را دلف شد خط دیگر بهمان مضمون بنتر
 نوشته بهرید که بدست آدم معتبر روانه کرده شود هرگاه دیارند در خط خود پیچیده نزد
 خا نصاحب مقدم اند که باید فرستاد تمام شد این مطلب از اینجا میگوید که در خط شما
 لفظ چیزی معنی قاصد و هر کاره بود پوشیده نماید که چه شخصی برای گویند که هر دو خود حکام
 پادشاه برای امرای بر دو جای که القاب باشد خواه و نام ظلمت خواه و نام ظلمت هر چه بود
 درست است و سوا ی این برای شخص مخاطب نام ظلمت و برای مخاطب نام ظلمت نوشته
 باشید رقع صدوسی و ششم مخفی نماید که دی روز که
 میر دهم جادی الاولی روز چهارشنبه بیخانی صاحب المانده خواجه امامی سپاسگزاران
 نزد من فرستادند در لفافه مذکور و ترغیب تمام خوانید پادشاه و خا نصاحب خطی نامزد
 این خبر و دو خط دیگر اسمی آقا صاحبان محمد و هداقت نشان و گردن که نام دین پیر
 فردش بوده است خط خود را بنتر آورده و هر دو خط بکسب آید بر لب او داده
 در پاینده شد جواب از بنتر بیکه آن مکتوب این یکا قه بدست باید که از بنتر بدست
 احوال مرزا میرزا صاحب سخت لای بیست لیکن چون مراد بود است مخفی

او زودتر اسکان خواهد شد زیرا که اکثر اوقات دیده میشود که آدمی در جوانی و با قیاس
 است و در وقت بیرون آمدن و بزم مردم در ریش برای او چنان و میشود که صد بار از یاد
 او زودتر برآید می کنند صاحب تو هم محبت پنهانی با او دارد و فکری برای او کرده باشد یا نه
 و نیز از حصول علم بحقیقت طایفه قضای القضاات قاضی نجم الدین علیخان صاحب دل بود
 آید حق این است که اینگونه آدمی خسته سیرت کجا پیدا میشود نقل دیوان انشای انشد
 که نزد والد شماست هنوز در مقابل به صحبت نرسیده مصنف آن روزی برای دیدن
 من در حویلی چهارونی یعنی بنجانه جدم شما آمد و بود و از عصر تا سه بهر شب نشست
 من قاضی صاحب گفتیم که برای چند روز دیوان بدهید که با نقل آن مقابل بکنم
 گفت چه فائده که این دیوان که من پیش خود دارم غلط تر از دست و تصحیح این نسخه
 موقوف بر بیت و سعی مرزا احمد بنشاست تمام شد این گفتگو احوال خان مرزوباشا
 که از دو ماه بر طرف شده و سبجان طلبیک راغب که استثنای چهل ساله اش بود
 او را در تمام شهر سوا نموده یعنی چند بچه برایش گفته که جای نقل آن برداشته شده
 و او سواي این کار دیگر این کرد که بچه بعضی از شهر گفته نزد خان موصوف فرستاد
 این عزیز بی تاوان آن بچه را از طرف کتابان خیال فرستاد که گویند را شلاف بکنند آنها چون
 برین معنی مطلع شدند سبجان قلی بیگ را طلبیده پرسیدند که ای عزیز تو خود را چه
 بودی که این راه رفتی حالا با توجه به لوک نور زم سبجان قلی بیگ گفت که میانه بین
 و صاحب که ام معامله دنیا بود که بر سر آن بچه میکردم اینقدر گفته قرآن را بر سر گذا
 که اگر من یک صرع در بچه صاحب گفته باشم قرآن مجید که مرا بر زمین من درین روز
 بچه انشای انشد خوان کرده ایم و او نمی تواند که بشم مرا بکنند لهذا از راه جبین این مبار

گذاشته است که بخواه خود گفته تخلص من داخل نموده هست تا بزرگان و بزرگ زادگان
 در پی آزار من شوند چون خان موصوفه بچو بعضی بیگنا مان کوشه نشین و دیگر اجلا و ایک
 کرده بود همه را بگفته سبحان قلی بیگم یقین حاصل شد که این بچو با گفته خان تر کورت
 و دفعه مستعد آن شدند که بلا بر سر خان موصوفه نازل بکنند این مرد ازین خبر
 دست و پاچه شده داماد و پسر خود و دیگر آشنایان خودش را نزد طرف ثانی باز نشاند
 بالحاج و زاری پیش آمده بایمان موکده و احلاف عر ضیه ازین بلیه محفوظ ماند اگر در
 آصف الدوله نبود و کیهانک زده بودند از خوف جناب عالی داماد اقباله احدی مجال
 آن نداشت که بخانه کسی آید مباحرستاده او را بیست بکنند آدم بر نقل کتابت فرمایش
 بآنست که بچند کس گفته ام الی یونان و احدی نیارده است روزی شخصی حق الیقین
 بخط مایه آورد و بودی رویه قیمت یک در نهایت به بست و پنج می فروخت چون ما
 مردم را متنبای قیمتش برفت و بشت در نظر است و این را هم کران میدانیم
 اگر بچ یا شش بست آید از آن است و پس گردیم دیگر خیریت وضع و لطف
 در حلی صاحب خوش و خرم پسری بزند خاطر جبار اندر رفته و حسرتی
 و بقیه نقاب کنوز بر اعت و عاف و آبار لذاعت سلیم الله تعالی مفاد ضمه محبت
 طراز مردم با نزد هم شهر حال در لطف نیکه ایقه ممتاز نوع بشر مدرس رقائم ستمه عشر
 جناح محمد امین اعزازی دام مجده متضمن صحت و عافیت جمیع بزرگ و کوچک و عذر
 غلطی که در خط سابق بود و تا بیخ چندیم ماه میزور روز بخشینه بوقت سپهر برقع خفا
 از عذار لبای وصول مسرت شمول بر کشاد و مطالعه آن غنچه دل را سرمایه شکفته
 جاوید در کنار نهادن فیاض که ریت میکوم که عبارت بستم که روز مره که شمای نویسد

بر همه مجریه بالجملة مددیکه در خصوص وقوع غلط ظاهر تحریر پذیرفته بود مسموع و مقبول است
چون داعی را آگاه کردن شما از صحت و سقم الفاظ و عبارات مرکز خاطر است و در هر خبر
بر منیر لهدای نویسم که در آخر خط امروزه هم دو غلط بود عبارت مذکوره این است
لب باقی ای که باعث ذلت یا زیاده ازین سبب است که قلم برداشته می نویسم مخفی
که غلط اول در املا واقع شده و آن تحریر لفظ ذلت یا بذال مجمله است که بازای مجمله صحت ندارد
این لفظ را باین صورت نوشته باشید این غلط مخصوص شما نیست شعرای
ایران و علمای پورب هم شریک حال صاحب اند لیکن آنها ملوم اند و شما یا که از
جهت دیگر اگر بپندار چاه افتد ملوم است و بنابراین اگر از شما غلطی سرزند مضائقه ندارد
از علما و شعرا و قواعین خطبای فاحش خیلی منبعد نماید و غلط دیگر این است که باعث
ذلت یا زیاده ازین سبب است ظاهر است که لفظ باعث درین مقام کنجایش ندارد
همین قدر کافیست که ذلت یا زیاده ازین سبب است و اگر لفظ باعث داخل عبارت باشد
آخر عبارت چنین خوب است که باعث ذلت یا زیاده این است این غلط غلطیست که
صاحب طبعان فصیح بیان میفهمند کار هر چنان برزده میانه نیست زیاد و خیرت آبا بیکر
یعنی عمومیت را بعد از سلام گویند که دی روز که بفرمیدیم بود خطی متضمن احوال لشکر که گیتی سی
انصاحب در دو اک روانه نموده شد **رقعه صدوسی و هشتم** خواهی بفرست
و سکه ارفع الضعفاء و المبع البغاسلکم الله تعالی بعد اشتیاق حالی باد که ریشکین است
طرازی از صحت و عافیت در لفظ خط امیر صاحب دست آشنای داعی مشتاق کرد
تسودش خیلی مخطوط ساخت آفرین صمد آفرین بر پر در یک خط دیگر اسمی شما نوشته شده
نموده شد جواب رسید انچه از افلاس و فقر اطیس حکیم مرقوم بود مقرون بصدق است

چه کند اختیاری ندارد من نیز مجبورم لیکن بهر صورت رفتن او مناسب است اگر اینها خواهند
 تابه تر خواهند شد عمو شما که خدایش سلاست دارد در خط خودش که اسمی را قلم بود نوشته
 بود که خطی تتضمن سفارش این مرد پیام مرزا مغل نوشته خواهیم داد خدایش جزای خیر
 دهد که رحم بسیاری بر سر کین دارد و این بار در خط شما لفظ میم بود شاید از دیمقر اطیس یاد
 گرفته اند صفا باغیان درین مقام لب و دستک و لاشه و شیر از زبان بیاج استمال
 میکنند میم هم بد نیست آخر زبان اهل خراسان است زبان توران نیست و احوال لشکر
 همین قدر است که در خط فقیر که اسمی دارد شما است تحریر پذیرفته است دوباره در خط صفا
 ایاده آن نمودن تحصیل حاصل میش بود از همان خط دریافت خواهید کرد و اینکه اکثر
 اوقات فارسی حرف نیریز خوب میکنند فارسی روزمره عجب دولتی است مردم در
 هندوستان استخوانها تنگ بسته اند و کوچی مقصود را بلند نگزیده اند و چون خانه بیاید
 و قتی که خوب حرف خواهند زد و فارسی یار این خواهند شنید قدر این نعمت خواهند
 بقیین بدانند که شاعر یا منشی شدن امکان دارد لیکن فارسی حرف زدن خیلی مشکل
 است اگر نیز از خط را بلا خط خواهند کرد این عبارت که شما می نویسید در هیچ خطی نخواهد
 بخرد که این الفاظ کوش زد کسی نیست زیاده خیریت اگر رسیدی علجان برای درس
 گرفتن بخدمت والد شما بیایند از طرف من بعد سلام شوق باید گفت که پیشتر خطی برای
 رسیدی حسین خان طبوف خط اسمی حکیم سیف الدین احمد خان فرستاده بودم
 و محتمل که رسیده باشد در همان خط سلام و اشتیاق بخدمت شما هم بود و اینهمه خطوط
 که برای استاد شما میرسد شما همه را برای خود بدانید و بالاله امرت لال سه بار در اثنا
 راه اتفاق برخورد افتاده روزی می گفتند که فرد من برای دستخط بحضور رفته است

حالا معلوم نیست که دستخط تند یا خیر **قصه صدر و سی و نهم** در روز که نهم
 شعبان روز یکشنبه خط مسرت نظم معروضه که اسمی جدا مجروح نوشته بودید بار تقویم
 که جدا جدا بنام دوستان بود بمطالعہ درآمد جالانغری که من طلبیده بودام نباید در
 انشاء الله العزیز روز یکشنبه آید همراه خواهد آورد ولیکن یک کاغذ را تلف نباید ساخت و
 میخواهم که نقل غزلهای حال بامروز در عاشقانه دیوان بخط برادر شما نویسانده شود و شما
 در محنت نیفتید و غزلهای مشاعره حال بوالد ماجد شمارسانده شد جناب مدوح در عاشقانه
 دیوان نوشته باشند نزد شما در ستاد ضرورت نیست زیرا که اگر دیوان آنجا میبود
 متضاقت داشت حالا چه فائده این بار صحبت مشاعره از ضیق فرصت صاحب گشت
 منعقد نشد و بعد ازین هم نخواهد شد و من هم درین روز با آنچه میگویم برای مشاعره
 میگویم و رفتن در مشاعره با سخا طر صاحب مشاعره بود حالا اگر ذوالقرنین هم گشت
 بکنار آمده ندارم که بروم آدم بر احوال دیگر بایستد که سعادت علیخان در وقت بر
 برادر و پدر خود میچربید بلکه سواهی نظام الملک آصف جاهدی از امرای عصر محمد
 هم در شعور با و نسبت نداشت لیکن حالا این نواب خلی غنیمت است روزیکه برستند
 از بس رحم بعد و ذی و زان پیاده های ناکه را حکم کرد که بر خیزند هر کس از زن و مرد
 بهر طرف که خواهد برد و در هر چه از نقد و جنس میبرد کسی مزاحم نشده باشد و سواهی ابل
 مردم بسیاری از قیدیان نیز باشند جدا جدا مجید شما ختم ششش پارچه کار چوبی مع
 و جینه و مالای مراد آید یافتند و هر روز بذر بار میروند و بار یاب دیوان خاص میشوند
 و از قرائن و آثا چنین معلوم میشود که مشا بره برای وزیر صاحب و امیر صاحب و
 کاشی صاحب هم معین شود درین مرض برت که میزد یکماه نگشاید نواب حال هزار

خلعت بردم بخشیده باشد و نقل چهار روز است یا بیشتر که بدرگاه حضرت عباس
 سواری جناب عالی باین جبروت رفته بود که تمام بازار را رنگین کرده بطور آذین بند
 اجناس فاخره در هر دوکان پهن شده بود و چند جا در راه بالای بام نوبت میزدند و در
 هر بام لولیه ارقص می کردند و سامان سواری چه بگویم که در تقریری آید از هونج زرین بچو
 وزین نای مرغی کار و دیگر چشم و خدم که چشم فلک ندیده است همراه بود و از
 کثرت خلق مقدم راه طعی کردن بر اردو کرده مسافت بود مردم بسیاری در کوچه ها
 بزمین غلطیدند و ضربها خوردند الحاصل جناب عالی در تمام راه زر نقد بهر دو دست
 بر لولیان فقر می انداختند و بدرگاه رسیده یکصد و یک اشرفی و یک نان طلا که پادشاه
 یک سیر در وزن بوده است نذر کردند بعد مراجعت بهم تا شام ابنوه مردم کم نبودند
 بر احوال مرزا حاجی صاحب ایشان علاقه که خود در سرکار بیلی صاحب داشتند خلعت
 آن بمنشی امیر حیدر شد و خودشان در حضور جناب عالی میباشند جناب عالی را پیش
 خیلی نظر عنایت است چنانچه خلعت هفت پارچه مع حین و سپر و بالای مروارید و یک
 چهار دار ایشان مرحمت شده شمارا درین عوضه دوسه پارچه رسیدند رقع که شما نوشید
 حالا ایشان نمودن مناسب نیست بطور دیگر از طرف شما نوشته خواهم داد و بر رقع
 چه قوت است من برابر هزار رقع هشتم روز کار شما درین سرکار معرفت سرزای تو
 مرکوز خاطر دارم مطمئن باشید و منتظر لطیفه غیبی بشیتد رقع صد و سی و
 پوشیده بماند که پر روز که چهارشنبه و سلج جاموی الا اولی بود خانصاحب مکرم تاج
 الدین حسین خانصاحب داخل شهر شدند و بایامی صاحب کلان اورنگانی از عمارت
 انگریزی نزدیک بکوتهی صاحب مدوح فرود آمدند منشی امیر حیدر بحکم صاحب

بهادر مصروف به اندازی و دیگر بهات است لیکن مصرف طعام از سرکار بمشتی موصوف
 خواهد رسید و دی روز که غرضه جمادی الآخر بود در جوی مولوی حسین علی خان صاحب
 با فقیر هم ملاقات شد تا در گفتگو از طعام هم بگنجی خوردیم شاید اطعمه دی روزه از طرف
 مولوی صاحب باشد جدا جدا کرده بود و نه که طعامی برای خانصاحب بفرستند
 من منع کردم برای اینکه زیاده از سه روز نباشد چار روز بکشت نمیتواند کرد و سواى کلانم
 صاحب کلان از جایای دیگر هم طعام می آید درین صورت ارسال اطعمه بر بادی زرخ
 است فائده طعام آن است که همان از آن لذتی بردارد نه اینکه نصیب آن شود و هر
 بار ده اقامت چند روزه اینجا خواهند آمد مضائقه زیاده و سواى این میان شما و خانصاحب
 رسم تکلف در کار نیست اگر از اول معمول مرسوم شده بود که هر وقت خانصاحب
 وارد شهر شوند طعام برای ایشان باید فرستاد حالا هم مناسب بود چون پیش ازین
 در محرم اتفاق نیفتاد و حالا بی جهت غیر از تکلف محض صورتی بدست نقل امروزه این است
 که از صبح باران شدید باریدن گرفت تمام راهها خصوصاً راه کوچه ماکل شد فائده
 بهمین علت و نیز از جهت رفتن ملاقات بعضی اجبای آریز و بند که دو دو بار برای
 دیدن ایشان آمدند و در خانه نیافته مایوس گشتند بخانه مولوی حسین علی خانصاحب
 نتوانستند رسید آقا صاحبان مندم بر آواز دید که در خانه خانصاحب نزد ایشان رفته بودند بخانه مولوی
 حسین علی خان صا آمده ساعتی که یکساعت بنده و ستایشه است چون بیکه فانی آیند و خیر
 خورده بودند مرضی شدند حالا وقت عصر اگر خانصاحب اینجا وارد شدند مشایر آنها
 خانصاحب دیده و میان آفرین خواهند رفت یا فردا دم صبح آمده رخصت خواهند کرد
 خبر و انکی خانصاحب فردا گرم است لیکن باید دید شوق غالب بهمین است که فردا

شوند چون خانصاحب سرایا عنایت عظمت و جبروت شما که درین روزنامه خود با هر
 اید و کیفیت جمع شدن مردم فی اعتبار و ذخیره شما و دیگر چایک و چانه بیان کرد و من هم
 راه خوش آمد و زانه سازی که شاید روزی بحسن سلوک پیش آید قدری بسته که نیم سوار
 و کبری باشد در یک خریطه برای شما فرستاده ام مناسب آن بود که دلیها بفرستم
 چون دیدم که جفا شما سواي دلیها که برای دیوان صاحب طلبیده آید دلیهای دیگر هم
 قسم می برای شما فرستاده اند بهین بسته گفتا کردم جلوی سواران خوب بود لیکن
 باین خیال که مبادا بار سنگینی داشته باشد از آن هم دست برداردم تحفه محقری
 و اعیان قبول باید فرمود و با قریب یک رادتهائی بجای خود از طرف من باید بماند که
 را که باز دو آینه امیدوار اضافه باشد صاحب و الا مناقب حق خدمت کسی بر باد نرود
 و زبانی خانصاحب است که صاحب و الا جاه و آوازه امامی را بفرخ آباد طلب باشند
 و عهده منشی کری بور و بنام ایشان بمقرر خواهد شد تمام شد تقریر خانصاحب حالا
 شنوید که هر چه میشود تعلق به بخت و اتفاق دارد الحمد لله که آقای شما و عملی که هر چه میکی
 شما خوش نیستند بالفعل که سه ماه آقا هم در همین ملک است بعد رفتن او و حیر
 خواهد شد خواهد شد آنچه شتم در دل نگا بارید و خوب کردید که که بارید باز نداشتند
 عاریت جای نازندگی نیست خدا شما را لائق آن بکند که دوستان که هر کس به سب
 بلکه فیل از شما بعاریت برده باشند دیگر با جرای تازه سواي خیریت و منیع و شرف
 بوده است که بخرید و در آید پس فردا مشاعره است غزلهای تازه بعد ازین خواهد رسید
 من هم از دی روز پنجشنبه آمده ام دیگر آنکه دی روز جمعه شما بچوبلی نوا تمیر میرفتند در
 نای راه با خانصاحب ملاقات شد لیکن این ملاقات داخل ملاقات نیست

اگر فرصت میشود خانصاحب نزد جد شمای ایندزاده خیریت رفقه صد و
 چهل و یکم مخفی نماید که خط شما بر قوم دوازدهم صفر تسلم بجری رسیده سرور
 ساخت روز رسیدنش شبته بجد هم شهر صدر بود و چند خط رفقه اسی آقا صاحب
 و کرو که تا اگر اله بقلم نکرده اید اینقدر قابل بهم خوب نیست بعد یکدو خط چیزی بخواه
 باستید و بسیار خوب شد بندوقی صدر و پیر فرستاد و ایند یعنی لوجب برکت در
 رزق و سبب خوشنودی خداست فرستادن این بندوقی در زمین ضرورت اتفاق
 افتاد من امر در جوی نوتیمیر آمده والد و عموی شما اینمین جابلبنیده که مرا اختلاط بود
 که هر کاره ذاک اینظر را آور و اینوقت که دو پهر نزده اند عموی شما کا غن بندوقی اگر
 بنا بر ضرورت آتش دادن و دوا ی کیمیا مخض شده بنجاس رفتند آنجا رفته کا غن
 بچگون داده مبلغ از مهابجن طلب خواهند کرد و از کسانیکه بندوقی بنام آنهاست
 پاوپیره کولی یا حبشی را م در عوض این مرده خواهند گرفت این زیرا که شما می فرستید
 شاد میشوید از اینجا معلوم شد که در دنیا هر چه نیست زینت دانی بر خال کسی که زند
 کمالات روی زمین اگر کسی جمع باشد در دنیا هیچ غوث ندارد و زن و فرزند و پدر و مادر
 و برادر همه شخص سخی و صاحب مال را دوست میدارند از متحاری مزار ابو الحسن خان
 دیوان دل بسیار خوش شد چون مرد سینه صاف و خوش بهمت و دوست است
 هر قدر که ترقی برای او صورت بندد و اتم شود لیکن از باعث بر خاستگی خاطر
 خانصاحب که مفر تاج الدین حسین خان دل بر آتش غم و غصه کباب گردیده است
 که ایشان پر کنده ای مانند یا استغفا داخل مکر کاری کنند بهر کفایت اگر ایشان بمانند شما
 بهم نمایند و الا بنوعیکه صورت بندد حیله میش کرده ترک نوکری ننوده اینجا بیاید خدا

رزاق است آدم سخن مردانه و ابراز دوست ندهد لیکن اول بخانصاحب موصوف
 باید نوشت که من در ترک علاقه و رفاقت جناب از دست نخواهم داد برین نوکری چه
 موقوف است اگر داخل هزار نامتصویر باشد یکباعت آب درین جامی خورم گیاهای
 این زمین مثل عقرب می کز و بعد از آن بابو الحسن خان دیوان بهانه دیگر میشن آورده
 ترک علاقه باید کرد والا آئین انگریزی نیست که کسی با سخا ط کسی ترک نوکری نماید بلکه
 اخذ میشود و ضرورت بحر خط برای خانصاحب ازین سبب است که مبادا شما در دو
 ایشان نوکری بکنارید و مردم کمان بزنند که اینیم صاحب کلکتر نوکری را گذاشته یا صاحب
 موصوف خودش ایشان را طفل و ناتوان است چه جواب داد هر چند مرزا ابو الحسن خان در
 در خانصاحب با شما بذل محبت و شفقت خواهند کرد و ترقی بهم بوسی خان مغزی الیه تصور
 لیکن حق احسان خانصاحب که مفر از این است امور دنیا اتفاق است بر آن
 نازان نباید شد همیشه اهتمام در آن باید کرد که زبان مردم دانشود از زبان مردم باید
 دیگر آنکه در القاب کسانی که درس از خود بزرگتر باشند یا بجهت و شفقت پیش بیایند
 لفظ مشفق نباید نوشت قبله نوشته بمنع عنایت یا احسان یا مخدوم امید گاه باید
 نوشت زیاده خیریت **رقعه صد و چهل و دوم** رقعه شریف و زلف
 مرضی اسمی جناب قبله و کعبه از لشکر ظفر اثر مرقوم دهم ربیع الاولی شمس کله هجری در سینه
 بنایخ چهار دهم تقویم و سیزدهم رویتی بزور شبیه که عبارت از دیر و ز باشد رسیده
 سر ساخت حق تعالی در همه اوقات درین سفر همراه باد و اخطای روز و چنین نسخ
 می نماید که منور و سه ماه قشرف و شش ماه از زمان الای حساب و الامتاق عالیشان درین
 خلع اتفاق افتد خدا کند که در همین لیالی و ایام پویا بدست شما بیاید تا اگر کسی که مرض

گرفته به رفت می آید این شوهر و آنچه باقی مانده اینجا بنبرستید و ولبار او اندیشت
 و بدین درین مقام تعجیل و اضطراب ندارم لیکن شما نام خدا جلال این زمانه را خوب میدانید
 و در فرستادن باورچی چند چیز مانع بشد که بدست آوردن باورچی جوان خوش طبع
 و پخته کار در صناعت طبخ شما هم بجای خود انصاف بکنید که شخص صاحب این صابیت
 کجا پیدا میشود و اگر هم هست لکھنؤ را بدید یا پانزده کی می گذارد و در وقت بزرگان است
 که آدمی لازم نیست که بخانه آقای امیر عظیم الشانی مسوای آقا باورچی یا دکابار یا طباخ
 معرفت خود بیارد این امور را بنده دار و غم باورچی خانه باید گذاشت زیرا که بیشتر اینگونه
 آدمیان متوهم و متلون الطبع و طفل مزاج واقع میشوند و رفتارشان و سخن بگوید که با خود
 که بعد طعام خوردن جمعی در معده پیدا شد و تخمه یا میخورد و داو خورنده بهمان مرض جان
 داد و باورچی و بریش هر دو به نام یا مقید شدند یا بعرض تلف درآمد لیکن این بسیار
 در جامای بزرگ مثل جناب عالی دام اقباله یا دیگر امرای بد طبع متوهم است صاحب الا
 سناقت شام و بزرگ و دانا و در نقاشی و سخن گوشت خصال اند که بهر جایمین معالیه باشد طبع
 که در دنیا کسی سبب نوکری کسی نشود و باورچی چه موقوف است خدمتکار هم میتواند که
 آثار از بزرگ بزرگ کند همیشه دوستان برای دوستان بهای از قسم حلویات و غیر آن
 می فرستند اگر همین دوسو ها گنجایش داشته باشد ممکن نیست که کسی چیزی از دست
 کسی یا فرستاده کسی بخورد لیکن با این همه احتیاط این را میخواهد که برای اعلا ظم امر اگر کسرتن
 و مقید نمودن آدمی قادر باشد باورچی نباید برود و بدید و پیشکش از خوردن بنیان نباید آورد
 و برای همین در دعوت چنین کسان زندقه برای صرف باورچی خانه مقرر است که به اینجا
 بپخته شوند و آن بار برای این میفرستیم که جوان و خوش طبع و صناعت از کجا بیاید و اگر

هم بخت روپیه کهنوار کی از دست می دید و سواي این طلباخی و در شمار بی دو عهد و کسوف
 خود می کرد چند روز است که پیر بخش نام شخصی که عمرش زیاده اندرست و پنج نباشد و صورت
 هم صورت آدمیت پیش من امید دار بود که صاحب و الا ساقب آمده بود من هم
 راضی شده بودم میخواستم که او را به بخت روپیه خر سنده ساخته بفروسم چون در میان
 ایام خط شما متضمن کوهج صاحب عالیجا رسید و این انده ریشه هم بخاطر راه یافت که بسا
 اینهم پسند یافتند اگر باز هم زری داده و خرخص نمایند مضائقه ندارد و الا بخت خرابی است
 اگر پیشتر بگویم و آدم که از طرف من رفته اند پول یافته برگشته اند دل اجازت نداد برای
 اینکه بسا و با خط طرف ثانی بگذرد که این مرد از لکنو آدمهای ناکاره را باین تصور که زری بد
 آرد و در حق من دعای خیر کنند بی صرفه روانه این طرف می کنند بالجمده اگر شما نویسنده بخش
 مذکور را بشا هره بخت روپیه راضی نموده باشکرت بفرستم و الا فلان رقعته صد
 و چهل و سوم مخفی نمائید که تیاریخ مجید هم جب خط از دست طلب من رسید و مطالب
 مرقومه بفرماید آنچه نوشته بودید که شاید جواب بعضی سوالهای من از نسخه چهار شربت و
 تحریر خط در خاطر شما مانده باشد صورتش این است که من هنگام تحریر جواب خط شما با وجود
 این که آن خط را برای همین مسلم کرده ام که نوشته بودم که آنچه استفسار نموده اید با حسن و بوجه
 خاطر نشان تما سازم لیکن چه بگویم که وقت تحریر جواب چنین بخیال رسیده که آن خط را باز
 کرد ام زیرا که معمول و مرسوم همین است که هر خطی که از طرف شما میرسد بعد بطلالعه بزرگ
 پاره می کنم تا زود زود بیاید الا خطی که متضمن مطالبی می باشد آنرا بعد تحریر جواب درین بلا
 گرفتاری سازم چنانچه این خط را هم چون مشتمل بر سوالی چند بود نگاه داشته بودم و اما
 آن وقت چنین در دل گذشت که شاید حواله بقوت دستی کرده ام ازین بسبب سبب

سوالات را جواب نوشته شد و بعضی را مستوی مانده بعد و اولی جواب روزی خطه کورمانی
که گذاشته بودم از آنجا بیدار شد و آن را دید و خیلی ناسات شد من بعد غلام را بر دوشم
و جواب سوالها را در آن درج نمود و خواه که کورمانی کردم که بزرگ برسانه چون رسیدن
خطه دژاک اگر بری از یقینیات است نه از یقوت اعاده آن نیکم اگر بعد ازین خطه
آه و آساره از خط من که مسمای لناده خاکی شماست نخواهد بود و مکرر آن چیز را خواهیم کرد و الا محنت
بجایه ضرر لیکن از شما توقع آن دارم که اگر آن خطر رسیده باشد خبر و الا باز در خط خود دعا
آن سوالها نماید زیرا که بعد تحریر این خط خط شما را معدوم محض ساختم و تمامی سوالها را
تمامه است لیکن در آن خط هم ذکر لفظ اسامی بیج کرده بودم زیرا که تا در لغت احوالی
لفظ دیده نشود و خاطر جمع نیکرود و در صراح احوال لغت بکمال اختصار می نویسد
همچنین در لغات دیگر الا در قاموس ازین جهت چند روز صبر کردم تا قاموس از لغات
آشنای طلبیده دیدم لفظ آثامی باثامی شله باین صورت آثامی بیج جایز نماید و غلط
محض است لفظی است که مقصدیان ساخته اند و آثامی یا سیدین بی نقطه و فتح الف با
جمع الجمع اسم است لیکن در فارسی با یک کس هم اطلاق آن جایز نیست و توقف دو
سره روزه در جواب خط ازین جهت بعمل آید که تاج الدین حسین خان صاحب در در سر قدیم
عارض بود و خط جناب بمذوح هم ملفوفت این خط است ملاحظه باید نمود و این بار در خط من بنوی
بمزا حاجی صاحب بنویسید که اکثر اوقات از من مستفسر حال شما می باشند و دیگر وضع
و شریف خانه بعافیت هستند من درین روزها برای دیدن والد شما رفته بودم و چهار شب
روز آنجا بودم اگر چه شبها این مکان هوای خوب دارد و روزانه نظر از دیدن سبزی
در خان سیرابی حاصل است لیکن آن چپه و پیه شهر گزایده خیریت ر قعده

و جهل و چهارم لودعی الستی من سلمکم الله تعالی بعد اشتیاق زیادہ اخیر
 و تقریر واقع بارگہ دی روزگہ دوازدهم ربیع الاول ششمہ ہجری بود مکتوب دل نواز و
 عنایت نامہ عری و الاقد شاکہ مرقوم ہنم شہر مذکور بودہ است در اسعد از منہ غارہ طراز
 ہند و مول سرت شمولی و مضمونش ذہن نشین کردید روانی عبارتش تمامہ آب
 زندگی بود لیکن بعد ازین از دو لفظ کہ در کایتب یاران مستعمل است و شما از عدم متعنت
 مجبور از ضرورت کی اینکہ نوشتہ بودید کہ سر فراز نامہ ملو از اخبار اخیار صاحب
 من اخیار جمع خبر است ہم شد بدیاوین لفظ صفت ذوی العقول است نہ صفت
 غیر ذوی العقول و خبر ہر کراخل ذوی العقول نمی تواند شد دوم اینکہ مقارن ہین
 عبارت از تکلم بلاغت سلک شمار شرح نمودہ بود کہ شرف صد و پنجدہ ریش
 افکار دل را آشنای مریم الطیمان گردانید این فقرہ لائق تحسین و آفرین است لیکن
 ہین لفظ افکار کہ صفت ریش واقع شد خرابی کرد پوشیدہ ماند کہ ریش و معنی
 دار بدکی زخم دوم صاحب زخم را گویند دل ریش معنی دل زخم دار است دل موصوف
 و ریش صفت آن و ریش دل معنی زخم دل می آید و ریش افکار معنی نثار و ظاہر
 اگر ریش را مضاف و ہکار را مضاف الیہ قرار دہیم مفید معنی نمی افتد و اگر افکار را
 صفت ریش بدانیم باز ہم ہین حال دارد این غلطیہا مخصوص بشما نیست اکثری انشیان
 صاحب دعوی درین مقام لغزش پایمی نمایند خصوصاً در لفظ اخبار اخبار کہ در قائم
 سانی دیدہ میشود کہ بغیر ہمدانی جانشینی فرعون و عمرو در سزاوارند لیکن چون
 ہین خوبی دارید و مشتاق صحت الفاظ می باشید و پدر شما میگردد یکی بلکہ تحقیق است
 بعد در این اغلاط از مثل شما نقد سبک گاہ موجب نزول از نام اعتبار است دیگر

آنکه سوای خطسیان کاشیر و سید محمد خان که جواب بر دو فرستاده شد هیچ خطی ننوشت
 خط صاحب نبود که جواب آن ازین طرف نرسید امیر صاحب نوشته اند که جواب
 خط غلام علیخان نفرستاده خدا شاهد است که نه خط میر سعد الله خان برنرسید
 نه خط غلام علیخان شاید از سه روز خط نه پیچیده باشند باجمعه باین قصص چکار است
 حالا سرشته مطلب دیگر بدست می آرم این است که اراده جناب عالی دام اقبال
 این بود که از تیر اسی که نام دهمی است بر کنار نهر چوکا سوای تیرانه مشهور که معبر کابل
 بلکنه بود کردند لیکن باطنها جواسیس و هم موافق غرض حکیم مهدی علی خان نسیج
 رسید که در جنگل سرشته که دیر روز مضرب خیام دولت شد شیر بسیار است چون خود
 بدولت عاشق شیر و شیر اند باین طرف بر گشتند ازین جهت در مراجعت تعویق داشت
 شد بی اغراق و غلو میگویم که دی شب شب ماه درین میدان لطیفی داشت که نیست
 آن امری است وجدانی بخیر و تقریر ادانی توان کرد جای شما پیدا تمام صحرا فرش
 داشت دیر و دهم دو شیر دیگر شکار شد و یکتای دیگر پیشتر حالا یکی پیچیده تا شد چند
 روز در اینجا مکث است بعد ازین باید دید خبر عوام است که برای شکار اقیال و گلاب
 عبور خواهند کرد لیکن بدل نمی خورد و زیاده خیریت **رقعه صد و چهل و**
 پنجم میان انامی صاحب سلکم الله تعالی بعد سلام شوق واضح باد که دیر روز که
 چارم ربیع الاول شصت و هجری بود از ریسا به پیر بکوب سه گروه یا چار گروه بکمان
 گشتی رسیدیم اینجا چیهیونده نام جانور کوچک پر دار که میش آن در یک ساعت
 آدم را فایم باز دو علا جش و دای پر دماغ سیاه نیست باین طریق که آن را بر
 قلیان گذاشته قلیان را بقوت تمام بکشد تا زهر آن از بدن بیرون آید بسیار

است لیکن الحمد لله که یک کس را هنوز نگزیده قاعده این بی پرست که خود بخود پیش نمی
 آید تکیه زیر دست کسی نیاید خلاصه امروز در اینجا مقام است و فردا هم بقرینه مقام دریا
 میشود و در مزاج دشمنان جناب عالی دام اقباله قدری حرارت بهم رسانیده بود
 ازین جهت تمام راه بسوی پالکی داخل سراوق دولت گردیدند لیکن امروز فضل الهی است
 صبح سوار شده در دوازده کله تفنگ انداختن دوازده بیلد زنی شکار کردند بر روز
 حضرت صاحب عالم تبار چند و پیازه و بهر تبار بادیجان و لوز پسته و حلوائی خوب
 بخت برای جناب عالی فرستاده بودند امروز بخت اشرفی تدارکوش در سواری گذرانید
 خلاصه صحبت بسیار خوب است اگر آسمان چشم نکند امید ما است دیگر آنکه شما و والد
 ماجد و عموی شما ازین سفر بسیار آدمی کم بی شائبه لغواق میگویم که این سفر نسبت
 به محبت میریت که روح را تازه میکند خدا نواب وزیر الممالک بهادر ازنده دارد که در
 آزار کسی نمیشود شخصی عرض کرده بود که امروز خیمه بفلان طرف روان باید کرد و
 شد که آنجا آب بسیار کم است طرف ثانی باز عرض رسانید که سقاخانه آبهامی آرند
 ارشاد شد که من برای حفظ نفس خود میخواهم که خلق خدا مقصد شود و الله و باید
 که این رعیت پردری که در مزاج جناب عالی یافته میشود شاید در امرای سلف باشد
 و الا امرای اینوقت را هیچ نسبت با ایشان نیست و بنوده و از عنایت جناب سر
 چه عرض نمایم که رستم را سواری رتبه عنایت میشود و بهیچ کاری می آید برای فقیر خود
 چو آنکه معین است دوسر در پیش ازین هم که خیمه بکنار آب اتفاق می افتاد جای شما
 خالی گشتی داشت آن روی آب چه قلهای خوب مشبه بواسطی بود لیکن که بر
 دیار دوسوای این ما مردم را با خطاطی چه سر و کار و قلم خوب برای خوشنویس

باید ما را بختی که خواند شود سرکار است بالجمله ازین قطعه زمین چار طرف راه است از آن
 بگویم می رود بقول پاره از عوام خبر رجعت بهم گرم است باید دید دیگر آنکه خطی بنام
 پسر لاله فقیر خند مباحن ملوث است به بخش علی باید گفت که بر سر بل بخته که در کانهای
 قصایان در آنجا است رفته حوالی لاله فقیر خند خرنجی حیدر یک خان تحقیق نمود این
 خط از دمنوچی برساند زیاده خیریت رفته صد و چهل و ششم
 خواجۀ امامی طالعمره و دو خط شایکی پیشتر که در آن احوال زن خسار بشود خودش نمود
 بود یکی دیر و یک بست و یکم بود رسیدن برای اینکه فائده نام شمارسد بر کاغذ
 جدا گانه شرح رفته می نوشتیم اگر بجای خود آن رفته را با کاغذ من مقابل خواهند کرد
 معنی عبارتها بخوبی دریافت خواهند شد باین صورت که لفظ اول رفته را با لفظ اول
 مقابل کنید و لفظ دوم را با لفظ دوم و همچنین سوم را با سوم و چهارم را با چهارم و پنجم را با پنجم
 الفاظ خوب برنی آید آنجا توضیح بیان کرده شد حالا بپاسخ طر شما ترجمه هر لفظ زیر آن لفظ
 ثبت شده لیکن در صورت معنی عبارت در بعضی جا خوب فهمیده نخواهد شد بهر جهت
 شما بجای خود مطالعه کنید البته اگر معلوم خواهد شد هر چه معلوم نمیشود خود آورده یا دخواهم
 یا باز در خط خود بنویسید که شرح آن نگاشته آید در احوال لشکر این است که در وقت
 کوچ بر معبر دانه می کباب که بل آنجا بسته شده رسیده بودیم یک مقام در منزل
 پنجم و یک در منزل اولین اتفاق افتاده بود و اینجا که آمدیم خبر بود که برای آسانی گذر
 بهیر از بل دو مقام خواهد بود تا دیر و یک بست و یکم بود پیش خیمه تا بهیر و اسباب
 آن روی آب رفته بود و امر در خبر کوچ گرم بود لیکن دی روز وقت دو ظهر عالی
 شام که گذشته بخانه صاحب کلاهد حارمانی اتفاق شد و بعد از آن سرگرمی

کامل خلوت ماند از آنجا که برگشتند حکم میان آفرین و تحسین رسید که پیش خیمه باوین
 و دیگر اسباب که آنطرف دریا رفته است برگردانید و بطرف لکه نور وانه بکنید بحر حکم
 بر کار رفته و تا نصف شب بلکه تا آخر شب اسباب از پارمی آمدن جبت امر و باز
 مقام شد فردا کج است یاران بطور خود گفتگو دارند بعضی کنشی لازم دارند که اول اول
 نصرانی کنیم باز نصرانی لاتر نی سروار از روز کلکته انجند قالو رسد راس ده آوری چرب
 به بخار به قلیه و دینی قشون اوله و دیلاز و بعضی موند اق اینبار لازم میرخان افغان
 انگیزی چربک او زره قره قوچ و ده آویدی و گته کنشی لازم آوری تینگری
 و سون چین باز بنگایان و دربار قانگوچی لازم آوری که صفت الدوله فی آما فیض آباد
 ده سیزدی بو کوپ در نزدیک بار کنیم او کوپ ارسه یا نو کون تا نفل اولسون بواجون جان
 مالی و صاحب کلان ایکلاسی بند و بست ایچون کشایلاز ر قعه **ص**
 ما ستم پوشیده مانده که والد شما از یاریج بستم باتفاق امیر صاحب در جلی قوتگیر
 اند امر و زکریا و زبشبنه و بست و سوم است بنحاس وقت سه پر خواهند رفت همین جا
 ویر و زعنه شما آخر روز رسید رحیم بک عرض نه کرده را اینوقت که دوپهر متوز زده
 آور و عوضه و خط اسمی خودم را بطلعه در آوردم رفتن شما بیله بیس مش از تحریر شما در
 خیال من بود این میر اند همان میر اندست که میر فرما پیش راس اینده او و گرد و کنار ام جی
 در نقل طلبیدن امیر بخش احوال نام اومی بر ندانچه از حالات منشی نوشته بودید معلوم
 شد هرگاه صاحب اینجای آید و او استعفا نوشته است فهمیده میشود و بقول
 شما هر صورت اومی را تابع بخت و اتفاق باید بود اصل این است که امور دنیوی همه
 متعلق اتفاق است عقل و تدبیر درین مقام دخل ندارد ولیکن عقل هم چیز

است که آدمیان مطعون نشود و معنی دانار باید که کاری نکند که عقلا و اولیای داند و او
 سرکار داشته باشد هزار شکری کنم که شما اینجا نمی آید اگر بطریق خصمت بعد چندی اتفاق
 افتد مضائقه نیست والا بر کمی و مستی علاقه فطریه اخته نباید آمد همین کم و زیاده می شود
 فی الواقع و انایان نسب را میچ دانسته اند و میدانند درین عرصه سوای این عبارت که
 منافع آنها تعلق از آن دارد غلطی بود زیرا که تعلق بآن دازدی بایست حالاً محسن
 بفضل الهی چاق است خاطر شریف جمع باشد عند الفوت نگاهایی رسم تحریر با قضا
 محذوم هم جاری باید داشت اگر چه ایشان در بند رسمیات نیستند لیکن باز هم تقاضا
 محبت همین را میخواهد و کنکار ام جی خود را فدای شما میداند آقا صاحب کلان نام خدا
 حالاً تندرست و از پرستش کناره گیرین اند از قسم طعام و شیرینی و میوه و فصل هر چه بپسند
 می آید میخورند و دیگر خیریت **رقعه صد و چهل و هشتم** شام و پرورد
 رحیم بیک سه کبیس در بغل و خط میر نصیر الدین محمد در دست همراه بهلبانی که از زرقند
 مهاجرتان از تبریزی آورده بود اینجا آمدن چون سه نامه را خواندم و نگاه بر حیم بیک گز
 دانستم که شاید میر موصوف این ثوب را برای من فرستاده اند بخاطر این بود که هر
 بهمین بهلبان ستر سازم زیرا که من عادی این چیز نیستم لیکن چون خط بطلان
 در آوردم معلوم شد که دو جفت کبیس که چهار عدد باشد برای نا هر سکه فرستاد
 اند آن وقت خود جای گفتگو باقی ماند چون از بهلبان پرسیدم که این خود توست
 چهارش کجا است گفت بعلت محصول پیرت که در عمل انگریز بهادر جبارست بر کنار
 دریای کنکار منهدی که با ت که داشته آمد و ام سه رو سپید بند که فردا که زنگور رفته
 بهم بیارم فقیر آغا صاحب کفتم لازمان آغا صاحب زنگور آباد داده کبیسها را از و

گفتند معلوم شد که کبیسهارادرد و پیکه گذاشته بود که جایجاداغدار شده بنوعیکه بیشتر
 داغهای مذکور در وقتیکه پیش بهین قرینه معلوم شد که میر موصوف کبیسها بمهاجی
 داده باشد و آن مهاجرت در بهل خود که استه ایجا داده اند نموده بهلبان حرامزاده این جلیله
 پیش کرد ناری برست آید و الا محصول چاکر کبیس سه رو پیه نمی تواند شد خوب از باجه
 مابطرف ثانی این احوال را خواهم نوشت امروز تلبر سنکه هم آمده اند هر سه کبیس که تقاضی
 ایشان نموده شد هر وقت که کبیس چارم می آید آن هم سپرد ایشان خواهد شد که بجه
 از بوه بر آورده باغاصاسی دادند که این را بگیرد و در پیه باقی از خانه خواهم فرستاد
 آنما صاحب نکر گفتن بجان شما که ناهرسنکه هرگز مرد طالع نیست کای اشاره درین باب
 بطرف ثانی نکرده بلکه اینقدر بی پرداخت است که خط هم نمی نویسد میر صاحب از طرف خود بمل
 می آرند خلاصه خط میر صاحب برای ملاحظه میرسد بعد مطالعه بپاره باید کرد و از خط مملو
 میر علی نقل شد در دانهستان نوشته حواله رستم بکنید و اگر نوشته گذاشته باشد
 دوباره چار بنویسد من باید دارم که شمار بر روز نوشته بودید رفته صد و
 چهل و نهم بنمیر خورشید نظیر مخفی نمائید که درین دو مال که بهیچ وجه دست می آرد
 درق که بجز کمال باشد از اشعار ششی محمد صادق است و شش ورق دیگر از اشعار
 شیخ احمد علی هر دو بخوبی نگاه باید داشت و یک بند کاغذ چهار غزل تازه و پنج بیت
 دیگر دارد همه را ردیف دار در حاشیه دیوان باید نوشت من این وقت بیاع مرزا
 میردم شام که بر می کردم نزد شمامی رسم این اشعار باین صورت اتفاق افتاد که
 پس پر روز غزل اول گفته بودم و پر پر روز و غزل که بعد از غزل اول نوشته شد
 درال دیف نیست و پنج شعر در ردیف بسی دور هر دو در اتفاق افتاد از

باعث بعضی موانع از انجمله رفتن بجائۀ میان آفرین و احتیاط آن سید که فرمایش شریف
 فرموده بود این غرضی تمام نشد شما همین شیخ اشعار بنویسید این ابیات باقی گفته خود را بنویسید
 و هر چه دیگر دست می دهد آن هم نوشته خواهد شد **فصل صد و پنجاهم**
 منشی ظلیق اللسان خواجۀ امام الدین سمرقندی که هر تنگ صفایان در محاوره
 زبان اند در یافت نمایند که خطی بنام مرزا صادق خان صفایانی در لفظ خط خود
 که اسمی دارد باید شماست فرستاده ایم لازم که بخش علی را طلبیده بگویند که این خط
 متصل حویلی میان آفرین جایگزین کرد و مرزا قاتل تر اطلبیده بودند رسانیده بیا بکنیم
 مرزا صادق بنم نشان باید و آید اگر بحسب اتفاق بجای رفته باشند باید گفت که
 احوالیه سیر مردی که بابو نام دارد و در دم در دوازده صاحب خانه می باشد
 نموده بگوید که این خط مرزا قاتل است هرگاه آقا صاحب بیایند خواهی داد و دیگر آنکه
 پیر و زجناب مالی مرزا عباس پسر اشرف علی خان را که لباس انگریزی می پوشد
 برای دریافت خبر مزاج بجناب حضرت صاحب عالم فرستاده بودند این اول شد
 اتفاق افتاد و آخر روز مرزا اشرف علی داروغه دیوانخانه را که نائب میضامن علیخان
 ایشان آقا سی است با دوازده گلزاری از کل کلاب و جنبی دوه زود و پیکره آورد
 و الی ماش می گویند روز غن لطیف و خوشبو پنج سبوی رسا و لی فرستاده
 بود و خلعت بشار الیه میدادند از ترس حضور گرفت و اصلش این است که امام عالی
 راجه این صلح پنج چهره غله و پنجاه یزدوست و پنج کوزه روغن و همین قدر
 رسا و دل دوده کا و پر از برنج ضیافت بحضور جناب عالی آورده بود و جناب عالی
 اینجا فرستاد و لیکن دو کا و برنج فراوانش کرده بودم این هم آمده بود و همین قدر

تقدیرای صاحب کلان آنده بود ویر و در هم که سواری از پیش مرادق دولت حضرت
 مرتبه زاده گذشته بود آداب بدست خواص عرض کرده بودند لیکن هنوز ملاقات نشد
 در شمار خواهد شد **رقعه صد و پنجاه و یکم** فاجه امای صاحب سلیم الله
 تعالی دیر و زیبا سخا طشار در مقدمه شیخ محمد حسین عرضی بجای معلوم فرستاده بودم
 آنچه در خط شده است را تم را از اول همین کمان بود لیکن با سخا طشار نوشته شد تو که
 در هر کد ایشان غلی مشکل است کجا اینکه این هر کار را اندید و انده هوس دارند و آنها که تو که
 اندر فکر ترک بسری بر ند لیکن توقیفی که در ترک تو کردی رو میدید پس بر نیامدن نخواه است
 در انتظار آمدن نخواه اول نخواه دیگر جمع میشود و بچاره این قدر پول بجا نماند که
 از نخواه دست بردارند **رقعه صد و پنجاه و دوم** خواه امای صاحب
 سلیم الله تعالی افسانه ترکی را که خود بنفس نفیس تحریر فرموده اید بمیر نصیر الدین برای مطالع
 بهر میدان جناب مدوح دین روزنامهات چار شربت را به نصیح رسانیده یا دمی گیرند و عباد
 هم کم کم بطور خودی نویسند میخواهند که از تصنیف صاحب هم حطی بردارند لیکن اگر او
 جناب مدوح بیاید آدم خود همراه آن آدم کرده باید فرستاد این از برای آن است
 که شما آدم ایشان را خوب نمی شناسید والا این قدر رسمی مصروف نداشت این قهر
 هم برای همین نوشته شد والا اگر جناب مدوح خود دو چارش شده می طلبیدند حاجت بقره
 هم نبود زاده خیریت **رقعه صد و پنجاه و سوم** خواه امای امام الدین بن محمد
 الاصل سلیم الله تعالی مسوده افسانه تازه رسید دل بسیار خوش شد صد آفرین
 بلکه هزار مرجا بخشی و کوپ بخشی یاز و تینک در بعضی مقام پای شما اندکی بخشیده است
 این هم از سبب عدم مواظبت است این قدر بخاطر داشته باشید که تعریف

بر کسکه در کتاب ضرور افتد نام آن شخص را بعد فقرات مشتعل بر مع او ذکر کنند اگر چه طلب در
بقیم نام او نیز حاصل میشود لیکن پسندیده تر این است که انیم بمدفع بعد فقرات مع
نکوز نمایند این چیز را داخل غلط نیست بلکه از عدم معرفت تحریر دست می دهد زیاد و زیاد
رقعه صد و پنجاه و چهارم جان امامی بعد سلام شوق واضح و
که خط شما مرقوم چار و هم شهر حال امروز که به قدیم ماه مذکور است رسیده مسرور یافت
عبارت خط قابل تحسین و آفرین بود الا در دو لفظ غلط و تخطی که قان تو قاف یعنی خون
ریختن بجای قان تو کلمات هر چند در ترکی قاف و کاف یک است لیکن تو قاف یعنی
زائیدن است و تو کاف یعنی ریختن و دوم در مدح امیر صاحب این فقره داخل
و بمقراطیوش شده اید امیر صاحب کو یک دل هم خدا ناکال ایشان را برای هم بر حال غریبان سرشته است
و آمدن در اند چنین می نیست که خدا ناکال ایشان را با هم بر حال غریبان سرشته است و آنچه در
معلوم مرقوم بود آن مرد که شما نشان داده اید بدختم من یازده رویه بر خارج را با داده آمده بودم
یکبار دروغ یکبار لیکن چون شیوه فقیر مراعات خال بنی آدم است حرام اوست یا حلال را
احوال او را نیز خواهی است خواه دروغ شنیده زخم می کردم بهین طریق مرد دم صد
گرفته اند و هیچ یکی از اینها آشنای من نبوده است لیکن پیروی شولان ازین جنس
می دانند که فلافی از راه دوستی با سلوک می ورزد و نمی دانند که من آشنای صاحب
غیر تم در دهن گدای شام **رقعه صد و پنجاه و پنجم** مرد و کاغذ
مرزا حاجی صاحب تفویض رستم خان باید نمودن و تا هر سنکه بعد چاشت آنجا فرست
آمد آخر روز شمار ایمره گرفته باز اینجای آیم و کاغذی غیر از کاغذ مرزا حاجی صاحب
است آن در جزو دان شما گذاشته ام من خود آمده دریافت می کنم **رقعه صد و پنجاه و ششم**

صد و پنجاه و ششم

بت و نیم چادی الاولی شش روز دو کشته در حویلی نو تعمیر مرض سل و دوق جربت
 آبی پوست از نه ماه این عارضه داشت و بد پر بنیرها کرد لیکن خوب کرد اگر پر بنیر می
 میشد با اتفاق اطبا کسی ازین بیماری جان نبرده است خلاصه از دو ماه در حویلی نو
 ببری بردی گفت که آب و تنوای اینجا بسیار مزاج من موافقت کرده روزی که
 مرد از یک پاس شب مانده سر رشته نفسی کرده بود و فواق شروع شد یک و نیم سر
 روز باقی مانده جان بجان آفرین سپرد و پیش روی دروازه همین حویلی تکیه فقیر
 از چهل سال فقیر مذکور درین تکیه می بود سال گذشته قضا کرد حالا کو حاک ابدال
 او مالک است پنجره و پیه با و داده آن مرحوم را برانی قرب در تکیه مذکور دفن کردند و از
 غم مردن او نظر جوانی او همه را محزون ساخته لیکن مادرش تا دیر بعد مردن با او
 چسبیده رویش می پوشید و خود را آن قدر بجا زد که خود یک قالب ریک شد و
 طبیعت محسن هم چند روز ناساز بود و شفایافت لیکن باز در عذا چیزی بدر بنیر می شد
 و بیماری نمود و حالا فضل الهی است معالجه تمام نهان بهمت رفیع علی برادرزاده حکیم شفای
 است این بود احوال تازه که نوشته شد من هم درین طرف مدت سوای دروشتا
 رنج کشیدم لیکن از یک هفته صحت کلی حاصل است خبر پوزه هم که خوردم بخوبی
 بهضم شد از بعضی چیزها هنوز پر بنیری کم مثل با و بنجان و شبلیله و دال اربر و لال هم
 انشاء الله عز و جل بعد چند این را هم می خورم حالا عمارات چهار تنی هم قابل دیدن است
 صبح و شام اگر کسی بالای بام خانه که مشرف بران عمارات باشد و نگاه تا اینجا برسد
 اسناده شود مرقع مانی و نکارستان چنین در نظر جلوه می دهد با وجود عدم

رهنمای مردم باز آبادی و اینجا بساز شده است و در آخرت صاحب عالم بهادریای
 جناب عالی دوباره تماشای کوشی دلگشا رفته بود و من هم در رکاب بودم بعد مرا
 بشاره حضور پر نور چند فقره در وصف آن تبحر و در آمد نقل آن پیش و انداخته است
 حق تعالی شما را بکام دل رسانیده اینجا بیاورد و چنانچه همه آدمها چاق اند و **رقعه**
خنده و خجانه و سقم ندرین نوبهاراتش پراوری و غنای شب خنای
 طرازی حفظکم الله تعالی یقین کلی است که بعد آمدن فقیر این طرف چشم غفل فارسی
 خود با عمو شفیق داشته باشید من هم در دوسه روزی رسم لیکن خدا کند بار
 بایسته کرد و غبار سهل است و الا در کوه های لکهنوراه رفتن خیلی دشوار خواهد بود آدم
 بر طلب چهار نار و یک ناشیاتی و یک بهی و چند دانه انگور و چند تا غوبانی و قدری
 پسته و کشمش از حضور برای من آمده بود و بچند نزد شما فرستاده شد باید که بطور
 سیاه خود مانده کرده بگیرد زیاده خیریت مگر آنکه بعد تمام نمودن **رقعه** یک کالی
 که سیزده کیله دارد و هم عنایت شد این هم میرسد **رقعه خنده و خجانه**
و سقم خواهد امای صاحب عالم کم امروز که بخت و یکم شهر حال روز شنبه
 منبر مشهور بکا که دکانا لاکوچ پنج کردی از منزل در ورزده رسیدیم بر روز پنجشنبه تا جمعه
 رو و تری آید داخل شهر می شویم اگر چه در ورزیم این احوال نکارش پذیرفته و سومی
 این مراجعت شکر خیری نیست که برگشتی هر شود لیکن کس از حال خود و مخصوصان خود
 خبری در زیاده خیریت **رقعه خنده و خجانه و سقم** خواهد امای صاحب
 سله الله تعالی استیاق شوکر معلوم بگویند گیم خواهد رحمت الله تعالی نمی ننگ
 یازب ایدی گیم ایدری فتح آبادیانی روانه بگویند لیکن حال کو در گیم سواری میر

در روز شنبه از کوه لکهنوراه
 به کوه لکهنوراه رسیدیم
 و در آنجا به کوه لکهنوراه رسیدیم
 و در آنجا به کوه لکهنوراه رسیدیم

میرنمودند اگر ان دُرّت یا دُرّش بیش آنچه سن متی بسیار سنگ گنبد بخشی باز
 خلاصه موافق ایامی خواجه صاحب موصوف لاله دیبی پرشاد چارده و پیه بخت
 شریف خواهند رسانید آن صاحب از ایشان گرفته خواجه صاحب موصوف بدید
 در پیدای روزه دوم حواله لاله دیبی پرشاد نمایند و حال لشکر این است که دیر در کربت
 و شتم صفر بود از فیض آباد شش کرده لایظرف رسیدیم امروز مقام است خرا
 داخل فیض آبادی شویم بمیلید و بد چند مقام در اینجا می شود و دیگر خیریت **رقعه**
صد و شصت شخصی این کتاب برای فروختن آورده بود لیکن قیمت زیاد
 از حدی که بیجا بر دپیه می خواهد کسی گوید که فرد کاتب فی جز و پنج و پیه داده ام حالا انصاف
 پست شماست هر چه شما بگوید قبول می کنم خداوند طرف ثانی چه فهمیده است که این خط
 رشت را خط اقا رشید او میر عاودانسته بجا و دپیه قیمت کتاب بر زبان دارد اگر بپند
 صاحب باشد بکیرنه مضائقه ندارد و میان علی حسین امروز روانه جو پور شدند و سلام
 بخت شریف گفته عذر حاضر شدن از کم فرصتی تا کرده اند و دیروز و دیروز که جواب
 دیت بود سه غزل تازه گفته شده شما همین وقت نقل آن گرفته همین کاغذ را که خوا
 بدو نوشته شده از رقبه بریده برستم خان خواهند داد که نزد اقا صاحبان خواهد بود
 و بن امروز از دو مالیدن فارغ شدم فردا مجدداً را طلبیده متراشی می کنم **رقعه**
صد و شصت و یک خواجه امامی صاحب سلمه الله تعالی خطا
 و الهامی رسد بجه مطالعه اگر ممکن شود و تمکین لغافه راقدری تراش داده و بصیغه
 ملفوف عرضه خود روانه سازید و خط با منی صاحب که اسمی آغا صاحبان است
 رستم امروز می برد اگر پیش از عصر آورم جواب نشان رسانید آن را هم ملفوف بایزود

والا خطوط ابروزده در دال الفرتید خط انما صاحبان در خط دیگر خواهند فرستاد و در خط
معلوم رسید و که چنان برسد لا الهی چند خورده است چکنم که میر انشالله خان صاحب کبریا
باین علت که نثر لهای هندی نوشته بود و در دال بلا خط شمای رسید **رقعه صد و شصت و دوم**
که از دیر روز در عجب یکستانی افتاده ایم که هیچ میر رسیدم و در مقام است فردا کوین لیکن
مقام امروزه درین ارض ذات الرمال بر من ناگوار است و صبحی بار بر آمده بود پیاده استند
و دیگر آنکه بخود پیوسته همین آدم میرسد گرفته پیش خود بخوابد برگاه مهوس معلوم باید
باید واد که بیچاره بصرف خود در آورده **رقعه صد و شصت و سوم**
خواجہ صاحب من خط محمد شفیع که اسمی فقیر آمده بود برای مطالعہ می رسید و رقعہ دیگر که بنام میر
نیز فرستاده شد بعد مطالعہ خطش رقعہ را برستم باید واد که بخانه مشارالیه برساند و اقا صاحب
مخدوم وقت شام آدم خود را نزد من فرستاده بودند چون من عادت ندارم که درین چیز
نام خود داخل کنم یا نوشته میش خود بگذارم از رسیدن رقعہ بسیار خجالت کشیدم لیکن
بطور خود ابیات مذکوره را یاد می کنم اگر یادی آید فهو المطلوب والا امر و بطور دیگر درست میکنم
رقعه صد و شصت و چهارم خواجہ امامی صاحب سلمه الله تعالی اوداعی
این وقت همان مزاجی صبا بود و حاله جو آقا صاحبان اناطف نشان رسیده چون خبر شریف
این صاحبان شام کردم است لکن موافق وعده دشی شب نمی توانم رسید و ابجد اشتقاق میر جابین
مخدومان مرخص خواهم شد **رقعه صد و شصت و پنجم** خواجہ امامی صاحب
سلمه الله تعالی برگاه خط بواله خود بنویسید برای ملاحظہ داعی هم خواهند فرستاد و
یاد دارم که نقل آن تاریخها پیش شما هم بود شاید از خاطر شریف رفته است و میر محمد علی هم

هم نقل آن برداشته بودند من هرگز بخاطر ندارم دی شب یک ماده پست آمده بود
 و قطعه آن نیز درست شد لیکن چون عدد مصرع بشمار آوردم ده عدد کم بود و مجبور
 شدم ماده دیگر شدم ببنزدانی این ماده پست آمد **لفظ** ز نقره ساخت بی
 شاه دین چو صدوقی به وزیر اعظم بندگان رسیده هر حال بعد دید جان پنهانی
 ازین تاریخ به نشان مجد و کمال و سعادت و اقبال بعد دیگر آنکه امر وزیر فراد و عالم
 فرصت این چهار منزل تا مختصر را بر کاغذی نقل کرده بدست آدم خود نزد آقا صاحب
 محترم باید فرستاد و تکلیف امر را حاجی صاحب به کربلای روم و از انجا با
 محضری آیم زیاده خیریت **رقعه صد و شصت و شش** خواج
 امامی صاحب دریافت نایب که معلوم نیست که دیر و زیا امر و مرزا چه بیک پهلوان
 و آن مرد جوگندم ریش که وقت آمدن این جاشمارا بالای بام طلبیده سفارش او
 کرده بودند آمده بود دنیا خیر و صاحب در مقدمه هر دو کس بطوریکه گفته بودم بجناب
 قبله و کعبه عرض کردید پا دقت مناسب بهر حال اگر گفته باشید مفصل بپرسید
 والا بگوئید و فردا جواب بنویسد **رقعه صد و شصت و هفتم**
 خواج امامی صاحب سلم الله تعالی پیرو پیوسته رستم خان فرستاده شد
 باید گرفت و زود الده میان گورفته باید گفت که مرزا قاتل مشیر که دوستانش
 تحصیل ابرگانات در ملک اگر نیز بودند سفارش اکثر مردم بآنها می نوشت
 و همه بقدر مقصود خود کامیاب می شدند درینو لاکه آشنایانش همه معزول
 شده اند سفارش یک رویه بآنها روانی دارد و سابق هم خط نوشته بایل جا
 می داد این نیست که زر برای کسی بطلبد مگر دوسه بار از بعضی دوستان رنج

اینهمه عمل آورده بود و گاهی یکمسی همین جا و او از پیش خود داده است این قدر گفته باز
 گویند که این بخودیه کشته شما از پیش خود رای آن زنگه فرستاده اند با و چه پندز یاد و چه
 رقصه صد و شصت و هشتم مخفی نماید که عرضی شما ایسی جناب بسیار
 قلمه و کعبه پریر و زکیم و مبارک بود رسید چنانکه بنایجا بوده ام و والد شما هم از این
 صوم فرستاد آن نزد من فراموش نمود و در آن خانه آقا صاحبان اینجا
 اندام بطلان من در آن تحصیل لاری و تبریه غیر از این و افاض صاحب عزت در سر کار کینی
 اگر زیر پا درست همه وابسته لطیف و عثمانی آقای عالیجناب است اگر صاحبان
 بود این تجویز را پسینیدند بستم آن تحصیل لاری شما از این دالاجای اندیشه است
 خدا اگر استقامت دارد اگر او را بدانت شما منظر است بطریق دیگر کامیاب خواهید
 نزد من اینهمه را صلی از سبب مهر با او است گویند حاضر باشی و خدمت شما باعث آن
 باشد و اینولا استنای ازین پوری خطی من نوشته بود خط مذکور معرفت آقا صاحب
 مختار من رسید شخص مذکور نوشته بود که چهار عاقل برای برگزینات تحصیل تجویز
 ریوشان بفرخ آباد رفته است یا نزد صاحبان بود و هر جا که باشند درست
 بخاطر نمانده است و صاحب و الامتاق منظر جواب برگزینان این التماس پذیرا باشد
 اعمال مذکور که یکی از این شما رسید بر سر گرفته خواهند رفت تمام شد ضمن خط شما
 مذکور بچاره همین قدر نوشته بودی اگر فضل الهی شایع حال شما شود این شخص را رفیق خود
 خواهید کرد و میکنی و اینجا عالی نازد و بعد مدتی و در و شبیه که برای پسر خود فرستاده
 بنما و او رسانیده شد و سید حسن خان خطی بر برادر خود میان سید علی نوشته بودند
 که تحصیل لاری بامر خواجای نامی صاحب مقرر شد چون هندوستان از طریق لکڑا

از دوپهر اینجا وارد است تمام خواهد رفت خطش ملفوف است و دو کاغذ دیگر یکی
 عنایت نامه حاجی اسمعیل نامی دوم کاغذی کهای مشاعره حال رفته صد
 شصت و نهم حکم الله تعالی پوشیده مانده که لفافه ایی آنجا صاحب
 مختار حضور پر نور مر قوریه است و یکم شهر حال بمن رسید و احدی بران مطلع نشد صورت
 حال این است که من پریر روز که بست و سوم غنیمت حال بود خبر و انکی امیر صاحب
 بتایخ بست و ستم تنیده برای ترخیص ملازمان جناب محمد و محمد تجا میر آمدیم و رفتن ایشان
 برهم زدیم تا در شروع ایام برشکال روانه خواهند شد و دیر که بست و چهارم در روز
 بود آدم آقا صاحب دام مجده آن لفافه را مخفی آورده رستم را بیرون دروازه برد
 با و سپرده و رفت رستم نیز با خفای تمام بمن رسانید خط مرزا ابو الحسن خان دینوار
 هم در لفت آن بود و همه بخوبی خوانده شد و کسی ندانست چون من در اینجا هستم و آن
 آنجا جواب از طرف ایشان بعد ازین خواهد رسید و بر جواب چه موقوف است ایشان
 شب روز و یاد شما هستند تحریر خطوط در مقام اعی شدن ضرورت احوال تازه می
 باقی همین یک خط برای برده و ستمان کنایت می کند صد آفرین بر شما که بر سر نامه نام
 آقا صاحب نوشته بودید و الا احتمال آن بود که چو بداران و پیاده نامه هر کاره
 می گفتند که مرزا قیصلی تجا س فیه است و هر کاره و مجبور دریافت حال اینجا می آمد اگر من نه
 خط را می گرفتم باز هم قباحی نداشت و اگر جایی می رفتم صاحبان خانه خط گرفته از راه
 بی تکلفی می خواندند لیکن این احتمال من خیلی ضعیف است زیرا که من وقت آمدن خود
 همه آدم تا راجه چو بدار و چه پیاده طلبیده تقید کرده آمده بودم که هرگاه خطی بنام من آید
 شما آن خط و هر کاره را پیش آقا صاحب پیارید بر گزیناس یا جایی دیگر نخواهید فرستاد

ز ستاد اگر خلافت این بعمل آید و دید از نوکری بطرف خوابید شد آنجا صاحب هم
 قدغن کردند و تهدید نمودند درین صورت آمدن خط تجاس احتمالی نداشت لیکن بسیار
 بدنامی کار کردید رحمت خدا بر هنر شما دیر در وقت شام در خطوط خاکی خطی بنام صاحب
 پاک فرستاده شد در خط مذکور چند لفظ قعریت حادثه جاگذاشته است اعاده آن
 به ضرر و حال بعد ازین که عرضیه برای جد مجبور خود بنویسید آمدن مولوی کلیم الدین مفتی
 عدالت و دیگر ارباب علم و سیاست شدن صاحب والا قدر از دریافت این سبب
 حواله بقلم باید نمود تا در نظر این مردم غوث شما جاگیرد و رقعته من که در رقعته روزگار
 تمام صاحب از لکهنو بحضور نمودید بسیار بجای شد زیرا که نمودن رقعته وقت استغفار
 صاحب والا جاه از احوال خان صاحب زیر پا بود از طرف خود چه تحفگی داشت صاحب
 من بعد ازین آنچه می نویسم آن را حکم قطعی ندانید مشوره خیال بکنید هر چند صاحب وقت
 در رای شما پسندیده نماید بعمل آورده باشید خدای شما صائب و نزول من پسند
 است رقعته صد و هفتاد و هم خواجه صاحب عالیقدر سلمه الله تعالی
 پروردگار خط بجهت نظر رسید موجب مسرت فراوان گردید نوشته بودید که تاج الدین
 حسین خان با تحقیق از پی پی پیوند ما مورشدند لیکن این لفظ را سمع بعین ملاحظه نوشته
 بودید پوشیده نماند که مور صیغه مفعول از امر تأمر آمده است و درین مقام همین السب
 می نماید و معور بمعنی آبا و اجداد تعریف شهرت در اینجا چه کنجایش دارد و معنی این شعر
 مرزا رفیع شعر هو اوجب کفر مات بی تپنه ای سلما نی به نه چھوٹی شیخ کے
 زمار نسج سلیمانی به این است که تمنا با تپنه قرشت مفتوح و میم ساکن بمعنی بیک
 لذر بانان و را بهاران بحکم حاکم از تاجران و دیگر رگزاران گیرند این معنی انوایت

و در استعمال بمعنی سود و نفع است و سلیمانی سنگی است برنگ کبود که در میان آن
 رک سفیدی می باشد که آن را زناری گویند غرض شاعر این است که کفر و اسلام هر
 دو اصل یک است و فرق ظاهری نزدیک اهل تحقیق نامعتبر برگاه کفر ثابت شد
 همان تبوت کفر و اسلام است یعنی اسلام عین کفر و کفر عین اسلام است هر دو
 از هم جدا می شوند بنوعیکه زمار از تبیع سلیمانی اتفاق نمی تواند شد همین صورت کفر
 از اسلام و اسلام از کفر جدا نمی گردد و شیخ با این همه تقوی نتوانست که زمار را از تبیع
 سلیمانی جدا سازد تمام شد این هم دیگر اینکه حال محسن بعضی تسانی مطلق از سابق
 بهتر است اگر چه بنوعی حالت اصلی عود ننموده لیکن کم کم بطور سابق اختلاط می کند
 و می خندد و این دلیل تام صحت است گویند راه نمی تواند رفت اگر که میل طبع است
 کلی می شود و یاد دل غیبت بشیرینی می کند بادم خود می گوید که مرا پیش مرزا صاحب سرا
 و قتی که می آید سوال هر دو چیزی می کنند من البته بعت کلی می طلبم لیکن چون طلب
 خود منسوخ کرده است بهر طور که می شود از سر دایم کنم اگر کاتبی اتفاق می شود یک بنا
 با و میدهم یا بشیرینی شبیه لیکن چون نزد حکیم این هم مضربست بمقدور می دهم در حق
 معامله دیوانه پنجه آنچه جناب قبله و کعبه شما بنویسند بران عمل نمائید بیک و در
 با انجام کار در نظر داشته باشید و در روز شاعره بود از باعث آمدن بعضی اجاب
 و خاطر داری آنها و در دوشا هراده مرزا جاگمیه پادریاده از رخ غزل هر غزل هفت
 میتی اتفاق نشد در خط آینده فرستاده خواهد شد مرزا جاگمیه شاعرانه روز بختنه
 است و چهارم محرم داخل لکهنوشه جناب عالی با حشم تمام که تا صفت الله
 باین صورت استقبال مرزا جوان بخت شاعرانه کرده باشند پذیره شده بودند

نود و شش از ده موصوف با وصف خود در سلطنت و بدین برای جناب بی داد یک دست
 بسوی خودت اینده شاهزاده موصوف رخت انگریزی می پوشد و در جانوری ارغوانی
 رنگ بر سر می زند چهار کس دیگر از رفیقانش بهین است و دهنه فقیر را هم یک رد از آن
 صفت با داشته بهین که سلام کرد و می گفتی طلب کرد و فقیر را ستانید و چیز هم همراه خود
 نوازید دیگر خیر در قعه صد و بیفتاد و یکم بعد اشتیاق واضح باد که دیگر
 که باز دهم شهر حال خود و خط و شمار سید و رفته مختصری که بنام من بود آن بهم سلطان
 در آید تاج الدین حسین خان صاحب به پیوند رسید و کاغذ دیگر برای کاتب خوانند
 و امر و آقا صاحبان خط دیگر که برای من و زبان آورد نوشته بودید فرستاد و در خوا
 دیانت گردید و خط پیشتر هم نزد صاحب فرستاده شد یکی حسین یک خواهر آورد
 بطور خود و در اک انگریزی رساست بعد ازین اگر خط قابل اخلا باشد درین لفافه و خستلو
 مصلحت نیست بهر دولت حضرت صاحب عالم فرستادن مناسب است
 من با شما صاحب مختار نهانیده ام که اگر بعد ازین خطی خواجای ایجاب یا دیگر آن وقت من
 اینجا باشم بهتر و الا پیش خود نگاه داشته توسط آدم خود در گوش من اطلاع بکنید چرا که
 مناسب خواهد بود و خواهم طلبید یا نزد خود نگاه باید داشت آدم بر احوال دیر و زجره مجد
 بعد مطالع خط خیلی بی حواس شد و امر و رفته بهین نوشته که خواجای ایامی مفت از د
 رفت آه و نه حال در چه بود اگر قرار خواند شد صدمی به این نیست که خود چه قاضی آنجا رفته
 او همراه خود میار و تاج الدین حسین خان صاحب بعد مطالع خط شما پر متعجب شدند و
 نوشتند که شما جناب فاضل صاحب قبله عرض بکنید که خطی بنام من متعجب نفرست خود از
 کار نگواه آباد و اطاعت عامل آنجا و غیبت خواجای ایامی باین کار باید لطف و عنایت

صاحب والا جناب دیاس حکم حضور بنویسند و این قدر مضمون دیگر هم باشد که بخود
 بالفعل از حکم آقای خود چاره نبارد لیکن آئینده وقت روانگی صاحب عالی شان او را آنجا
 نخواهم گذاشت و ترصد از تفصیلات خداوندانه آنم که او را وقت روانگی یا و فرماید تمام شد
 مضمون تاج الدین حسین خان صاحب این وقت همچو نزو تاج الدین حسین خان یرای نو
 رقعہ قبله و کعبه و نزد قاضی صاحب یرای نویسانند رقعہ قبله و کعبه بنام خان صاحب
 رفته است به منیم چه جواب می آرد هر چه قرار می یابد در خط خود را که بنام خان صاحب می خواهد
 نوشته خواهد شد و خان صاحب هم زودتری رسند اگر حضور از روانگی ایشان پرسند
 شما همین قدر عرض بکنید که بروی شنبه یا نزدیم شهر حال یقین که روانه شیده اند من بنا بر
 احتیاط رقعہ دیگری ننذاذم ای تمنا درین خط پیچیده ام اچنانا اگر صاحب والا سابق
 به پرسد که خط مرزاقیتل متضمن این مضمون پیش شما کجا است باید که همین رقعہ را بنامید
 دیگر خیریت رقعہ حمد و بفساد و دوم خط طبرقوتیست و دوم
 شهر حال رسیده موضع مطلب که دیدار آنجا از احوال همیشہ زاده دیوان ابو الحسن خان
 دریافت شد معلوم نیست که این مرد عزیز پسر میر باقر علی مرحوم است یا پسر که
 دیگر اگر پسر میر باقر علی است پس دوست قدیم این است پدرش با من محبت بسیار
 پیش از که خدا شدن در شکر نواب نجف خان مرحوم سی و چهار سال یا پنج سال پیش
 ازین بودن میر مرحوم در خیمه سید مرجان اتفاق می افتاد من هم در همان ایام
 از شهاب جهان آباد وارد گریه بودم و سید موصوف از محبان من بود و اگر لوقا
 اوقات خود بر خاسته در اوقات اومی رفتم میر باقر اہم آنجائی دیدم کاهی از صبح تا
 وقت چاشت کاهی از شام تا نصف شب با ہم اختلاط می کردیم در همان روز

روز با هفت روز نسخه بدیع الزمان که در علم منطبق است پیش من می دید چون از نوره
 کوچ بیشتر شد من بنا بر ضرورتی با کبر آباد روانه شدم بعد از آنکه باز به شکر سید تمسک
 که میرزا پور شا بهجیان آباد روانه شد تا بدان ایشان خیلی بزرگ است ایشان در شیر
 بسادات مدتی اندر میر مرتضی نامی فاضل زبردست صاحب اجتهاد و در نهج امامیه
 گذشته اند که خواجۀ محمد علی با اینهمه کمال شاکر دایشان بود میر موصوفه عموی میر باقر علی
 می شوند سید باقر محمد علی پسر می بود در کمال زکاوت و اہلیت و دجاہیت و تقوی در
 شانزده سالگی قطبی یا میسزی میخواند بیچاره مدقوق شده زندگی را خیر یاد کرد شاید
 کلان همین مشنای شما باشد این نقل طرفه نقلی است که میر باقر بعضی اجناس را قسم
 کتاب و غیره پیش اکرام اسد خان فروخته بود چون دوسه بار خان موصوفه برود
 و فاکر میرزا پور روزی تقاضای شیدید نمود خان موصوفه گفت که خدا هیچ آدم
 شریف را معایله با کشیری نصیب نکند که عجب مردم بیجای و دهن دریده می باشند
 میر باقر گفت که شما هم را بستی یعنی کشیری تمام شد این داستان آنچه از احوال
 آن کوت بر کوچی حواله قلم کرده ام طشت از بام افتاده است و او را هم این قدر اخفا
 منظوم نیست سبب این است که چون شاهپور درین قوم باقی مانده و خود را دانستن
 خلایق می گیرند این عمل را بر عزم خود بدیند اند و علاوه آن دیوئی را داخل عیش می نمایند
 یعنی زن خود را و برودی خود بکاشیدن می دهند و همچنین خواهر و دختر را نیز هر چند جنب
 زن که حرمت خود است خواهر و دختر کیستند چون زن کوت بر کوچی را دیگران می گانند
 اولادش هم مشکوک است درین صورت نه آن زن زن است نه دختر و این قدر
 از ذکر این عمل بدی زندیا اگر کسی بگوید که شما کوت بر کوچی بستی بر غضب می آید

سبب این است که در نظر مردم صاحب این عمل ذلیل و خوار است و هنوز ایشان این
 صناعیت بمرتبه کمال نرسیده اند و در بند تشخیص ظاهری یعنی در بار داری و تحمل ظاهری
 هستند اگر این قید و میان نباشد بخت زیان می پوشند و در میان زمانه و ابرو هم
 چه فرق است ایشان هم بالطبع راغب باین می باشند که لباس زمانه بپوشند و عجب
 که در خلوت همین عمل را می کرده باشند لیکن اینم در کوت بر کوچی کسب ظاهر خلی خلیق
 و دست جو هم دارد و تحمل حرف ناملاطم هم ندارد چنانچه توشن باقی است
 لیکن لعنت خدا بر حال شعری چه توان کرد مردمان این اند به همین مردمان باید
 ساخت به از کیسه خود دیگری رود کسی که بتواضع پیش آید باطلاقات باید داشت
 میر نصیر الدین در بنارس و مولوی میر علی در مرشد آباد اند اکثر خطوط این صاحبان
 می آید میر موصوفت در بر خط منتهی فسر احوال صاحب و متانفت بر کمی ستاره می باشند
 من هم خلی خون جگر می خورم لیکن امور اختیاری نیست اتفاقا است منبیل به همین
 میر نصیر الدین صند و پیر از مال بد بخودی یا بد نزد بانه دی خود چیزی میداند کرده اند
 ملکی بچه از مدتی پیش مفتی بود تا نشانی خود را در حالاد در سر رشته امانت به خیانت شخصی
 نوکر بخواه رویه بسته است لیکن این را یاد و بسته باشند که این نوکر بی زیاده از
 دو ماه نیست چون معشی ده سه بار به لکهنه که آمد خداوند بکدام تقریبی در دیوان خانه نمود
 فرد آمده بود بهمان ثعارف این مد که مال گردن پوشده بود برای رفع بدنامی این قدر معلوم شده
 والا او را باستی قطعا مدوت است هر چند تشیع این فرد که هم مثل عوام است بلکه مثل
 بازایان تمام برزگان نش خابجی بوده اند و اند زمانه از وجود آدم فهمیم و عقیل خالی شده
 والا انگ آدم بود که با اینگونه خرگرمه با حرف برسد این ملکی بچه سخت خرس است برادر

برادر کوچکش در وقت نذر بار بر روی چرخ خرمیت مرد که این است که بر نام آن دست
 شاه پیر ابان می دگر گویا از کونش بسته است مرد که پیش مردم اظهار کند خود را بمن
 می کند و بزم خودی داند که من ازین ادعای او بسیار خوش خواهم شد و جای خود در
 دل من می کند خطوط مرسله جای ساینده شد گنگارام خود را مرد جواب نوشته تلفوف
 همین خط کرده اند و نزد آقا صاحبان هنوز نفرستاده ام حالا آدم می برد جواب بعب
 ازین خواهی رسید **مقدمه و بقا و سوم** هر چند در نهر الفصاحت
 الفایلیکه برای نویسنده مکتوب مقابل شخص مساوی و بزرگ و خود در کار باشد مذکور
 شده لیکن بعضی چیزها که تعلق بر تبه طرف ثانی دارد که عند التقریر و التحریر بکار آید و در کتاب مذکور
 برای تحریر نه پذیرفته و اینجانب نوشته می آید و اینها را طرق و سخن و آداب نامند که بعضی
 ازینها سوای قلم و زبان تعلق بجوایز تیر دارند یعنی باعضا بدنی انسانی مخفی مانند کمر
 مقابل شخص مساوی خود را بنده و مقابل خود را قبله و قبله حاجات هم گفتن درست است
 صاحب و قبله و قبله و کعبه نیز و استاد و مرشد را هم باید گفت و به پدر زن نیز مضامین
 نذر و بشرطیکه آقا نباشد لیکن پدر را نباید گفت و لفظ پیر و مرشد سوای استاد و مرشد
 دیگری نیاید گفت لیکن استادیکه علوم کتابی بیاد اینکس دهد نه استاد در فنون دیگر
 مثل کشتی و غیره صناعات کم رتبه درین مقام داوود را عنایت کردن نامند و به پدر
 سوای بر مید عنایت نباید گفت و در خطاب آنجناب باید گفت یا جناب والا یا اجابا
 و حضرت هم مضائقه نیست لیکن مثل تورانی یا حضرت بمعنی پدر استعمال نباید کرد
 و در غایت آنکه پدر را والد یا قبله گایی باید گفت اگر همین اشخاص مقابل باشند
 و در روی آقا بیج و پسر خود را در مقابل این صاحبان سوای شخص مساوی علامه را

گفتن مضائقه ندارد و بروی شخص مساوی صاحب شخص بنده زاده بایک گفت
 و بروی پدر نام او باید برد و همچنین و بروی کسی که از پدر در مرتبه زیاده باشد مثل
 عم بزرگ و خال بزرگ لیکن اینجا غلام زاده گفتن نیز درست باشد چه اگر کسی مساوی
 که اینجا خود را بنده گفتن نیز او را است پس خود را بنده زاده در مقابل اینها خود را غلام و پدر
 بایک گفت و بر نام پدر و بر بزرگان لفظ صاحب اضافه نباید کرد یعنی اگر کسی از بزرگان
 سوال کند که پدر شما چه نام دارد باید گفت که زید یا عمر و زید یا عمر و حبی یا حبی و گفت و بروی
 اینها صاحبان پدر و برادر و کنان را استاده شده سلام باید کرد و در کتوبیکه برای بزرگان
 بنویسند پس خود را بر خود را فقط یا بر خود را کار کا بناید بنویسند غلام زاده زید یا عمر یا فردی
 و برای آشنای همسر بنده زاده باید نوشت آدم بر آداب آقا یا بر خدیو قسم می باشد
 یکی اینکه اینکس از سبب او کامیاب مطلب گردیده یا اینکه از پیش خود سلوک می ورزد
 لیکن او را نیز آقائی است مثل سالک و ارباب عامل برکنه یا دیوان امیر پس چنین آقا را می دانند
 محسن و نوکر از رفیق و بهم و صاحب باشند درین مقام عنایت کردن بجای دادن
 و پدر خود را و بروی او قبله گویی و قبله گاهی صاحب و والد گفتن مضائقه ندارد و بسیار
 هم بر بزرگ خود باید کرد و او را قبله و کعبه قبله محاسب باید گفت و در عالم اختلاط خد و بنده
 مضائقه ندارد و تعظیم و بستان هم باید کرد و تشریف بیارید و چه می فرمایید هم بدو
 و بزرگان گفتن معیوب نیست اما برای او عرضی باید نوشت برای بعضی سید برای
 بعضی بام و پسران او را نام کمال عزت باید برد و و بروی او تعظیم هر یکی باید کرد و آدم
 بر آقای ذمی جبروت مالک الملک که در ملک او دیگری شریک نباشد آدابش
 این است که بروی او خود را غلام و پسر خود را خانه زاده بایک گفت غلام زاده بناید

گفت و پدر خود نیز غلام و برادر کلان را بنام یاد باید کردی اضافه نمودن صاحب
دادن او را رحمت کردن یا دادن باید گفت عنایت کردن نباید گفت و در و بر دی
او تعلیم هیچ بزرگی نباید کرد و عند الذکر هم الفاظ بزرگی امیر و حق کسی بر زبان نباید آورد
او را پدر یا جناب عالی یا حضور یا بدید گفت و عند الخطاب پدر و مرشد خداوند و اولادش
مرشد زاده و در و بر دی او لفظ بهادر و برادرش زیاد باید کرد و آمدن آنها را تشریف
آوردن نباید گفت الا بزرگان دین را در حضور او بزرگی تمام نام باید برد و بزرگان را در
بزرگ بینی پدرش را حضرت جنت آرام گاه باید گفت و پدر کلانش را جنت آرامگاه کلان
و تا خود پدر سخنی آمار نباید کرد و اگر مطلبی ضروری الذکر باشد دست بجزر کرد و او را باید
و اگر برای کار بر رفتن حکم کند تسلیم کرده باید رفت و وقت باز آمدن دادا کردن مطلب نیز
تسلیم باید کرد و وقت مقابله او یک سلام و بعد از آن تسلیم کرده استاده باشد
یا بایست و اگر در و بر دی بار بلکه ده بار و در و بر دی رفتن اتفاق افتد در هر مقابله
سلام و تسلیم باید کرد و شاهزاده یا پیر و مرشد نباید گفت و عند الخطاب لفظ کرامات
بر زبان آورده عرض طلب باید کرد و بندگان عالی و جناب عالی غائبانه آنها را نباید
بلکه صاحب عالم اولی بود و **فصل در بیان چهارم پیشه**
نامند که طبیعت فوقانی از شعور که در سنگ و درخت و حیوان و آدمی امانت نهاد
دست قدرت است مثلا سنگ را که از پائین بیالامی اندازند مجبور است که از بالا
بیائین آید اگر انفی نباشد مثل سقف یا درخت یا چیز دیگر پس حرکت سنگ را که از
پائین بیالارفته قسری نامند یعنی با اختیار آدمی است با اختیار سنگ نیست و از بالا
بیائین آمدن را حرکت طبیعی نامند یعنی جلیع سنگ چنین اقتضا نموده که از بالا بیائین

آمد و میل آهن بر قنطاریس هم ازین قبیلست و بالیدن درختان و سبز شدن برگ
 باریدن باران و وزیدن باد و ادنی خصوصیت طبیعت دارد و همچنین گریختن بزار اگر
 ظاهر است که اگر کرک را بزنجیر مابسته مقابل آن بزرابندند یا استاده کنند ازین خوا
 گریخت یا خواهد برید یا خواهد مرد پس خرسیدن آن از کرک امریست طبیعی یعنی ادنی
 خلقت از کرک می ترسد و میل نمودن اطفال شیرخوار بی زبان بطرف مادران و زنان
 پرورنده و ترسیدن جوان و پیر در مکان تنها وقت شب یا در جنگ نیز امریست
 طبیعی پس آنچه امری طبیعی است بزرگ زوال پذیر نیست و ترک آن محال قوت دیگر است که در
 و درخت نباشد خصوصیت بچوان و آدمی دارد که آن را عادت نامند و این شوی
 بود که از تعلیم فنیست دیگری حاصل می شود مثل گریه و لایتنی که چون در ابتدا با
 کبوتران بزرگ شود حمله بکبوتری نکند یا فیل که نادانسته بار آدم را نکشته باشد حمله
 بر آدمی نکند یا بوزینه که هر کس او را بچوب یا چیز دیگر ازین قبیل بترساند سلام بگوید
 و عادت آدمی از قبیل وظیفه بسیار و عبادات و مثل زنان حرف زدن و دین
 و خود را زن دانستن و قمار باختن و شراب خوردن بسیار باشد و این امری طبیعی
 نیست اگر صحبت قمار بازان بهم نرسد هرگز قمار باز نخواهد شد همچنین صحبت بی بهران
 لیکن بعضی کسان که صاحب قوت قدسیه اند حسن و قبح هر خیر را دریافت می نمایند
 و صحبت اصحاب ردیلت را ترک کنند و ترک عادت هم چون ترک طبیعت بسیار
 مشکل است لیکن ممکن است که بعد مرد ترک عادت صورت بندد بخلاف ترک طبیعت
 که ممتنع باشد و موجودات و کونه بود یا آنچه بقدرت الهی از وقتیکه موجود گشت بحال
 خود است مثال عقول افلاک و ماه و مهر و دیگر ستارگان یا آنکه یکی بصورت دیگری

دیگری نشود چون آب و آتش و باد و خاک یعنی باد بصورت آتش و آتش بصورت باد
 و همچنین خاک آب و آب خاک نشود یا قیام پذیر شود و بدین چرخ و چرخان میوه دلزدی می
 مثل درخت انار و سر و یاز و در چرخ و چرخان غله و بعضی گیاهای خود رو که سال
 از زمین سر برکشند و قلب ما بهیت آن است که بهیت چیز متغیر شود و این نیز مستغنی
 مانند کرم شدن خود یا بعکس یا گلا شدن مس که در نهیب اهل جنون حقیقتی
 دارد اما قلب ما بهیت بی سعی آدمی بقدرت الهی خود بخود ممکن است چون بعضی جانوران
 کوچک است که بعضی جانوران را بصورت خود سازند اگر شخصی بکمال باطن قلب بهیت
 چیزی نماید اگر چه دانیان قبول ندارند لیکن موافق عقیده خلق خدا این است که این حرکت
 اگر از پیغمبری بظهور آید آنرا معجزه نامند و اگر از دلی کرامات و خرق عادت و اگر از
 فاسق سحر و اگر از کافراست ادراج گویند چون خرق معنی دریدن است و عادت یعنی
 خوگراست و این خرق عادت نامند باین جهت که این کس عادت خود را پاره کرد
 یعنی از عادت بشری بیرون آمده این کار کرده شاید عادت درین مقام معنی عادت
 بشری باشد و لفظ علیحد در اصل علی حدی بود و است لیکن در فارسی علیحد به معنی
 و در عربی علی حدی و فرق در عقل عادت این است که این عبارت که فلانی این همه
 صاحب بهیت است که گوشت فرزندان خود در وقت ضرورت بمهمانی می خورد از عادت
 عادت باشد ظاهر است این حرکت خلاصه حرکت انسان است عادت یعنی ممکن است که شخصی
 از راه جنون یا کم عقلی در عالم فقدان لحم فرزندان خود را کشته بمهمانان بخوراند و خلاف
 عقل آن است که متمتع باشد مثل سچیدن آسمان در کاغذ باد و طلبیدن آفتاب از
 آسمان بزمین مثل شمس تبریز برای پختن گوشت که در عوام مشهور است این خلاف

معترف باشد قلب ما هست هم ازین قبیل است **رقعه صد و هفتاد و پنجم**
 خواجۀ امای سلمک الله تعالی رقعۀ آقا صاحبان مغنن طلب امیر صاحب مجلس دعوت
 که فردا قرار داده اند بخدمت ملازمان معبود حریفه بود معلوم شد که شما آنجا نبوده اید والا
 چند مطبری اسمی شما بخط من بوده است خلاصه اینکه امیر صاحب عذر معقولی بجز رد و در
 و سواي این فی الواقع مناسب آن بود که طعامی برای این صاحبان که از سفر آمدند
 از آن حرف می رسید هرگاه در عدم ارسال طعام ضیافت چنانچه تعینیت دفعه عرض
 باشد آمدن بخانه ایشان نیز در دو همین عذر است هر چند این بیچاره از تکلفات رسمی پرا
 محض اند لیکن چون عیالداران را ضرورت است که پابند رسمیات باشند عذر
 امیر صاحب مسوع و معقول شد آدم بر احوال شما ویر و ز خود در عالم بجزبری و عده کرده
 بودند امر و از رقعۀ امیر صاحب نیامدن شما نیز ترشح ننوده بهر حال از جناب قبله
 کعبه پرسید اگر آمدن شما قباحی نداشته باشد فردا با اتفاق مرزا محمد صاحب بیایند
 و اگر از جناب والا ممنوع شود همین عذر از طرف مهابت مسوع و معقول است لیکن بجز از
 صاحب بایکفت که آمدن شما طبقی نبوده است داعی خود گفته بود و سواي این
 از نوکران بهم شنید که در رکاب آقای آمدنیه فردا همراه آدم من بیایند رقعۀ صاحب
 به طرفتائی ننوده ام در مغلیه رد دعوت معیوب است زیاده خیریت **رقعه**
صد و هفتاد و هشتم واضح باد که انشای دیر و زه شمار داریم
 خوب نوشته اید لیکن غرض من ازین فرمایش که چیز دیگر است و آن این است که از اول
 در ابرعت استیصال مناسبات باغ و چاه و برج و حمام و نهرا بیان بکنید ذکر کوس
 ضرورت و در انهای تعریف این چیزها مدح ثواب نصیرالدوله فارس الملک محمد علیخان

علیخان بهادر سپیدار جنگ پر حجاب عالی خرد است زیرا که بانی این چیزا انشا
 تمام شد این هم دیگر بایشیند که این وقت نزوح حجاب قبله و کعبه رفته تحقیق باید کرد که
 دخترش الدوله بهادر که قضا کرده است چند ساله عمر داشت حضرت امر و دشمنند و چون
 چون بی اجازت حجاب عالی جائی نمی رود و در جمعه در بار نمی شود و لهذا اراده دارند که
 فردا پیر الکر علی را از حجاب عا بفرستند و پرورد و دشمن خود از طرف ثانی بردند و در
 ابیات شاکه درین انشا موزون کرده اید و لفظ غلط بود یکی طبع و دیگر معنی که در
 هر وزن عقل اند بسکون حرف دوم و ششما بر وزن کرم که معنی بخشش است بجز
 دوم آورده اید و خود در یک مصرع صحیح است اید مصرع مذکور هم در همین قطعه
 اگر اینجا صحیح است آنجا غلط چرا گفتید و اگر آنجا صحت دارد اینجا چرا غلط بنماید
 این غلطیها بر ضرر است از دشمنان خرد گیر باید ترسید پیش این است که هر چه شود
 بکنید از خوب ملاحظه نموده صاف بکنید بعد صاف کردن باز یک لفظ را بنمید که
 معنی چه طبع است و در نقش چیست و املایش چه صورت دارد هر چند باشد و لفظ فارسی باشد
 حقیقت آن در برمان قاطع دریافت میشود و اگر لفظ عربی باشد و شما از حقیقت آن
 آگاه نباشید در شعر موزون نکنید و در مضائقه ندارد و در حاشیه سوده بنویسید
 که من از حقیقت این لفظ آگاه نیستم **رقعه صد و هفتاد و هفتم**
 مرزای صفائی من سلمه اند تعالی امروز بخانه خانصاحب می روم فردا بخانه مرزا
 صاحب و از اینجا عزم دولتخانه شما دارم بهتر این است که امروز وقتی لال بیک بدکار
 لولی رفته خبر یار و که بر فی شیر کوچک کوچک و ورق نقره بران بچپیده طیار است یا نه
 شده از مرز افتاده اگر نوساخته باشد فردا چارنگه را بر فی و سه فلوس را شیرینی پیشه و

یک فلوس را که می آید بیاورد و یا که وی موتی چوبی را و ده که برنی تازه است
 آید هرگاه احوال برنی تحقیق شود فردا طلبیده منتظر من باید بود و امر مذوقت سپهر بعد
 برشتن لال بیک از بازار خبر برنی که نه و نباید نوشت شیرینی پشه و چیز دیگر اگر کن
 هم باشد بیاورد یا شش تنگ را بمن برنی بیاورد که اطفال هم خواهند خورد من اگر بسیار
 می خورم یکپا و بلکه کمتر خواهیم خورد چار آن را نیم سیر خواهد داد و بلا تکرار بیاورد اگر دیر فریم
 طیار شده باشد تا فردا که نه خواهد شد بلکه بمجوری ساخته بریزیم تا فردا از لذت می
 قربان بزرگتری پرورده **رقعه صد و هفتاد و هشتم** حال من بعد
 بر روز حال بهتر است تازه اینکه چون ما شش آرد و هر روزم نامفید افتاد و امروز
 بطور خود در یک خریطه آرد و نه کور پر کرده سر ابو العباس را در این گذاشتم بعد
 یکپاس که بر بیت الخمار فتم چه می بینم که درش از بست حصه یک حصه مانده است
 و دی شب بجای برنج یک پهلکه با شور بامی چوبه مرغ خورده خوابیدم و غذای رفته
 انار ولایتی می شود وزن پهلکه مع تری سه فلوس بود بخد مت عمو صاحب کلان
 خود از طرف من بایه گفت که روزیکه چاق شده پر میز خواهیم شکست اول بخد مت
 سامی حاضر شده یک نان آردیار و ده پنجه مسکه بالای آن خواهیم ریخت و قند خوب
 طلبیده یا ما ست خواهیم خورد و یک آنجوره کلان آب شب مانده بخلق فردا خواهیم برد
 زیاده خیریت **رقعه صد و هفتاد و نهم** امروز دوپهر بخد مت شما
 حاضر خواهیم شد چا نخواهیم خورد آب را گرم نباید کرد لیکن قدری نبات کالی بقدریک
 پیاله کوفته باید که داشت که من همراه خود خواهیم برد امروز برنی دکان کولی و قند در برنج
 خشکه داخل کرده ام و برای آقا صاحبان مخدوم می فرستم و این در مقدار گرم است

است بیه چهار روز مضاعف آن بخیریت شریف خواهد رسید **رقعه صد و شصت و ششم**
 شما از احوال مزاج خود و کله نویسید یا زبانی تفویض شامعه آدم من بکنید امر او را
 صبح برای دیدن مرزا ابوطالب خان بهادر که از در کرده بی تاب بودند رفته بودم
 از شفقت ایشان چه بگویم که مرادیده در خود فراموش کردند و از در و دیدند و موکول
 حسین خان صاحب بایز بهین عارضه گرفتار شده اند و بیش چند بارتی کردند و امر
 شایسته سهل گرفته اند خدا صبح بزرگان و شفیقان را از آلام جسمانیات و بدزیاده بخت
رقعه صد و شصت و هفتاد و یکم لال بیکت رفته را در جوی تو تمیز بین
 که از دوسه روز برای فرد و بعضی دوستان بهانهای نشینم رسانید آن وقت
 شیخ امام بخش تاسخ در میر سعادت علی رفیق مرزا حاجی صاحب و آقا صاحبان
 نشسته بودند و قلم و دوات هم درین حجره قدیم مقل بود جواب نوشته نشد حال
 می نویسیم که رفتن نزد شخص معلوم برجا بود بعد یکدور در بازار بودید تا بر سر مهر
 آمده بعد خوب شدن معامله شما را کیسوتاید و بعد صاحب کلان خود از طرف من
 باید گفت که حلوائی معمولی بحضور باید رسانید که ایی خصوصیت از دست نروا دل
 و توقف خوب نیست و از امیر صاحب پرسید که خطوط کاپلی روانه شد یا نه و
 در روز رفته مرد عزیزی آمده بود و از آن رفته سخت خست و ایمنی بی بارید لیکن چون
 غور کردم حق بجانب آن پیاده بود و زیاده خیریت **رقعه صد و شصت و هشتاد و دو**
 و هم خوابه امای صاحب دریافت نمایند که امشب آمدن متعذر است شما
 بآرام در خانه بخوابید و اگر کسی از شما احوال من پرسد بگوید ما خبر نداریم هرگز اینجا را
 نشان نباید داد اگر فرشته هم باشد نباید گفت دیگر آنکه بار چینی پاک من رنگ

وزیر صاحب کتبی الان افتاده است حمد الهی ادم باید کرد و فردا بشرط خیرت می آیم

قصت

المنه قد المفضل الجلیل که انشای بی عدیل از اقاوات مرزا محمد حسن قلیل باز و یاد چید
رقعه دیگر مرزای مرحوم بر کتاب مطبوع سابق در مطبع مصطفائی واقع بیت السلطنت
لکهنو محله محمود نکر زیر کبری دروازه تبایخ پنجم محرم الحرام عمت برکات بهین الانام
شده هجری بنده امیدوار فضل و رحمت ایزد منان محمد مصطفی خان ولد

جاجی محمد روشن خان مغفور بجلیه الطبع متحلی نمود
رباعی تاریخ طبع زاد مولوی رضی الدین حساب

بفضل و عنایات رب جلیل
بنام رب انشای مرزا قلیل

چو شد طبع این منتخبات معید
بگفت از سر حق سرش خرد

۱۹۶۷